

Den voldsomme balansen

*En kvantitativ studie av betydningen av relativ makt
for forekomsten av partnervold*

Heidi Fischer Bjelland

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2011

Sammendrag

Denne oppgaven undersøker forekomsten av partnervold og hvilken betydning partners relative maktforhold har for utøvelsen av slike voldshandlinger. Maktbalansen i parforholdene defineres ut ifra tre relative mål på sosioøkonomisk status: partners relative utdanningsnivå, relative sysselsettingsstatus og deres relative inntektsnivå. Ved å bruke data fra en representativ undersøkelse av forekomsten av vold i Norge (2003) undersøkes gifte og samboende menn og kvinners erfaringer med ulike former for partnervold (N = 3431). All makt- eller voldsbruk som undersøkes er utøvd av respondentenes daværende ektefelle eller samboer. Det skilles mellom tre ulike former for partnervold: bruk av *kun* fysisk makt, bruk av *kun* psykisk vold og bruk av *både* fysisk makt og psykisk vold mot partner.

Analysene viser at fordelingen av makt innenfor parforholdet ikke har noen utpreget betydning for hvorvidt det utøves *kun* fysisk maktbruk. Derimot ser dette ut til å ha en betydelig innvirkning på utøvelsen av *psykiske* voldshandlinger. Av analysene fremgår det at både menn og kvinner som er i en sterkere maktposisjon enn partner har en forhøyet risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold. Sannsynligheten for å bli utsatt for psykisk vold stiger parallelt med maktskjevheten mellom partnerne. Dette betyr at jo høyere inntekten eller utdanningen er i forhold til partner, desto høyere er sannsynligheten for å bli utsatt for psykisk vold. Når det gjelder risiko for å bli utsatt for *både* fysiske og psykiske voldshandlinger fra partner, viser analysene at maktbalansen i parforholdet hovedsakelig har betydning for kvinners voldsrisiko. Kvinner som har høyere inntekt, høyere utdanning eller som er i arbeid når partner er arbeidsledig har en forhøyet risiko for å utsettes for begge disse formene for partnervold. Det å være i arbeid når partner er arbeidsledig øker også *menns* risiko for å utsettes for denne sammensatte voldsformen.

Med utgangspunkt i Peter Hedströms mekanismeforståelse (2005), diskuteres betydningen av å benytte *relasjonelle mekanismer* i forklaringen av hvordan partnervold oppstår. Det vises hvordan Ole-Jørgen Skogs handlingsmodell (2006) er et relevant verktøy for å spesifisere slike mekanismer, og denne modellen benyttes deretter i utformingen av tre mekanismer som antas å frembringe ulike former for partnervold.

Den kjønns spesifikke og relasjonelle *stress- og frustrasjonsmekanismen* knyttes til en tradisjonell kjønnsforståelse. Analysefunnene forstås som at menn som befinner seg i en svakere maktposisjon enn partner vil oppleve dette som en så stressfylt tilværelse at det kan resultere i både fysisk makt og psykisk vold mot partner. Utgangspunktet i *avhengighetsmekanismen* er at personer som er økonomisk avhengige av partner vil måtte avfinne seg med å bli utsatt for fysisk maktbruk eller psykisk vold fra partner, ettersom disse mangler økonomiske midler til å klare seg alene. Analysene finner ingen støtte for denne mekanismen. *Motmaktmekanismen* sier noe om forekomsten av psykisk vold. Med utgangspunkt i *ressursteorien*, empiriske funn og samfunnets kjønnsrollenormer forventes det at *menn* med mindre maktdefinerende ressurser enn partner vil kunne benytte psykisk vold mot partner i håp om å balansere det skjeve maktforholdet. Analysene viser imidlertid at en slik motmaktrelatert voldsbruk ikke bare vil kunne benyttes av menn, men at denne volden også vil kunne utøves av *kvinner* som befinner seg i en lavere maktposisjon enn partner.

Funnene antyder dermed at det er ulike mekanismer i virkning bak de ulike voldshandlingene, og slik understrekes relevansen av å skille mellom ulike typer voldshandlinger i studier av partnervold. Studien skiller seg klart fra hva som foreligger av tidligere forskning på partnervold i Norge. For det første undersøkes forskjellige former for partnervold separat. Slik tegnes et mer nyansert bilde av partnervold enn det som har kommet frem i tidligere studier. For det andre fokuserer studien på *relasjonelle* forklaringsfaktorer. Slike faktorer er foreløpig ikke undersøkt i Norge, ettersom den norske forskningen kun har fokusert på forskjellige former for individuelle faktorer. Analysefunnene som påvises i oppgaven antyder at det er *både* relasjonelle og individuelle mekanismer i virking, og at disse derfor må studeres sammen. For det tredje argumenteres det for å forstå voldsbruk i lys av kulturelle forståelser av maskulinitet og femininitet. Menn og kvinner må forholde seg til de kulturelle normene rundt kjønn og makt, og for å forstå mer av både likheter og forskjeller i menn og kvinners voldsbruk må volden ses i forhold til slike sosiale kjønnsrollenormer. Ettersom den norske forskningen på partnervold er forholdsvis begrenset, er dette en tilnærming som foreløpig har fått lite fokus.

Forord

Først og fremst vil jeg takke min hovedveileder Gunn Elisabeth Birkelund for å ha vært en stor hjelp under hele prosessen med oppgaven. Hennes inspirasjon og tro på prosjektet har betydd veldig mye både for sluttresultatet og for min egen motivasjon gjennom hele året. Jeg vil også rette en stor takk til min biveileder Randi Saur. Våre diskusjoner har vært en verdifull hjelp, spesielt når de kvantitative analysene har hatt en tendens til å overstyre alt annet.

Jeg vil takke Christian Monsbakken for gode innspill og for velvillig å ha delt sine prediksjonsformler. Du fikk meg virkelig ut av excel-krisa! En spesiell takk går også til Ida, både for kommentarer til oppgaven og for generelt å være skyld i at jeg nå leverer inn en masteroppgave i sosiologi.

Takk også til mamma og pappa for gode kommentarer til oppgaven. Spesielt en stor takk til mamma for korrekturlesing og for tålmodig å høre på både oppturer og nedturer det siste året. Takk til Ingjerd Pedersen som også har lest korrektur av oppgaven. Ellers rettes en stor takk til alle dere i fjerde etasje på Harriet Holter for utallige kaffepauser med diskusjoner, frustrasjoner og metodehjelp.

Til slutt, en spesiell takk til Siri. Din støtte og tålmodighet betyr veldig mye for meg.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Utfordringer ved studier av partnervold.....	2
1.2	Voldsdefinisjoner	4
1.3	Partnervold	6
1.4	Studiens voldsdefinisjoner	7
1.5	Problemstillinger	8
1.6	Den videre gangen i oppgaven	9
2	Tidligere forskning	11
2.1	Det feministiske perspektivet	11
2.2	Familievoldsperspektivet	12
2.3	Kritikk av de to perspektivene	13
2.4	Ulike tilnæringer - ulike voldsbilder	15
2.5	Sentrale funn i forskningen på partnervold	16
2.6	Vanlige forklaringer på partnervold.....	17
2.7	Oppsummering	19
3	Teori	21
3.1	Mekanismer og mekanismebaserte forklaringer	22
3.1.1	Spesifisering av mekanismer.....	23
3.2	Kausale og intensjonale forklaringer.....	24
3.3	Ønsker og oppfatninger	25
3.4	Mekanismer bak forekomsten av partnervold	27
3.4.1	Den relative stress- og frustrasjonsmekanismen	27
3.4.2	Avhengighetsmekanismen	29
3.4.3	Motmaktmekanismen	31
3.5	Relativ makt og voldsbruk	34
3.5.1	Betydningen av relativ utdanning for risiko for partnervold.....	35
3.5.2	Betydningen av relativ sysselsettingsstatus for risiko for partnervold.....	36
3.5.3	Betydningen av relativ inntekt for risiko for partnervold	38
3.6	Oppsummering	40
4	Data og metode.....	41
4.1	Beskrivelse av datamaterialet.....	41

4.2	Begrensninger ved datamaterialet	42
4.3	Operasjonalisering av variabler	45
4.3.1	Avhengige variabler	45
4.3.2	Forklaringsvariabler	48
4.3.3	Kontrollvariabler	51
4.4	Metode.....	52
5	Deskriptiv statistikk.....	55
5.1	Andeler personer utsatt for vold.....	55
5.2	Undersøkelsens utvalg: personer i nåværende forhold	58
5.3	Absolutte og relativ mål på sosioøkonomisk status	60
5.4	Oppsummering	62
6	Betydningen av relativ utdanning for menn og kvinners risiko for partnervold.....	63
6.1	Design.....	63
6.2	Har relativ utdanning innvirkning på risiko for fysisk maktbruk?.....	64
6.3	Har relativ utdanning innvirkning på risiko for psykisk vold?	68
6.4	Har relativ utdanning innvirkning på risiko for både fysisk maktbruk og psykisk vold? 72	
6.5	Oppsummering	74
7	Betydningen av relativ sysselsettingsstatus for menn og kvinners risiko for partnervold .	75
7.1	Har relativ sysselsettingsstatus innvirkning på risiko for fysisk maktbruk?.....	75
7.2	Har relativ sysselsettingsstatus innvirkning på risiko for psykisk vold?	79
7.3	Har relativ sysselsettingsstatus innvirkning på risiko for både fysisk maktbruk og psykisk vold?.....	83
7.4	Oppsummering	84
8	Betydningen av relativ inntekt for menn og kvinners risiko for partnervold.....	86
8.1	Har relativ inntekt innvirkning på risiko for fysisk maktbruk?.....	86
8.2	Har relativ inntekt innvirkning på risiko for psykisk vold?	88
8.3	Har relativ inntekt innvirkning på risiko for både fysisk maktbruk og psykisk vold? 92	
8.4	Oppsummering	95
9	Diskusjon og tolkning av funn	96
9.1	Vold som følge av relativt utdanningsnivå?.....	97
9.2	Vold som følge av relativ sysselsettingsstatus?	102
9.3	Vold som følge av relativt inntektsnivå?.....	106

9.4 Andre variabler med forklaringskraft.....	109
9.5 Hvilke mål har sterkest forklaringskraft?.....	111
9.6 Konklusjon.....	112
9.7 Forslag til videre forskning.....	116
Litteraturliste.....	119
Vedlegg.....	127

Tabeller

Tabell 4.1: Utvalg.....	41
Tabell 5.1.: Deskriptiv tabell over hele utvalget.....	56
Tabell 5.2: Menn og kvinners gjennomsnittsverdier.....	59
Tabell 6.1: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå. Menn.....	65
Tabell 6.2: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå. Kvinner.....	66
Tabell 6.3: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå. Menn.....	69
Tabell 6.4: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå. Kvinner.....	71
Tabell 7.1: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus. Menn.....	76
Tabell 7.2: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus. Kvinner.....	78
Tabell 7.3: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus. Menn.....	80
Tabell 7.4: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus. Kvinner.....	82
Tabell 8.1: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ inntekt. Menn.....	89
Tabell 8.2: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ inntekt. Kvinner.....	91
Tabell 8.3: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ inntekt. Kvinner.....	93

Figurer

Figur 3.1: Noen faktorer som påvirker aktørens ønsker og oppfatninger	25
Figur 5.2: Underutvalgets fordeling på variablene for relativ inntekt, etter total par-inntekt..	61
Figur 6.1: Predikert sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå.	67
Figur 6.2: Predikert sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold eller kontroll fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå.....	72
Figur 6.3: Predikert sannsynlighet for å utsettes for både fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå	73
Figur 7.1: Predikert sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus.....	79
Figur 7.2: Predikert sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold eller kontroll fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus	82
Figur 7.3: Predikert sannsynlighet for utsettes for både fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner.	84
Figur 8.1: Predikert sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt inntektsnivå.....	88
Figur 8.2: Predikert sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold eller kontroll fra nåværende partner, etter relativt inntektsnivå.....	92
Figur 8.3: Predikert sannsynlighet for å utsettes for både fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner.	94

1 Innledning

Ifølge norske studier av partnervold er menn og kvinner omtrent like mye utsatt for makt- eller voldsbruk fra partner. En landsdekkende undersøkelse fra 2003 viser at 5,7 % kvinner og 5,6 % menn har vært utsatt for trusler eller fysisk maktbruk fra partner i løpet av siste år.¹ Når det gjelder forekomsten av tilsvarende erfaringer i løpet av hele livet (etter fylte 15 år), fremgår det at 27,1 % kvinner og 21,8 % menn har opplevd dette (Haaland og Clausen 2004b: 59). Allikevel er det slik at kvinner langt oftere enn menn utsettes for mye grovere voldshandlinger. 8,4 % av kvinnene i undersøkelsen rapporterer å ha vært utsatt for voldshandlinger med ”meget stort potensiale for skade”, mens dette bare gjelder for 2,2 % av mennene (Haaland og Clausen 2005b: 60).

Flere norske undersøkelser har funnet samvariasjoner mellom partnervold og faktorer som høyt alkoholbruk og lav sosioøkonomisk status (Pape 2003; Pape og Stefansen 2004; Haaland m.fl. 2005). Kunnskapen rundt partnervold i Norge har lenge har vært svært mangelfull, og slik informasjon er derfor viktig for å kunne danne seg et bilde av hvor problemet er størst. Ved å påvise sammenhenger mellom voldsbruk og ulike individuelle karakteristika har forskere også spilt en viktig rolle i arbeidet med å synliggjøre partnervold og gjøre dette til et samfunnsmessig problem (McHugh & Frieze 2006: 124). Ikke minst er slik kunnskap viktig i forhold til behandlingen av både voldsutøvere og volds ofre.

Den norske forskningen har imidlertid begrenset seg til å studere *enkeltindividets* karakteristika. Problemet med dette er at vold både oppstår, utvikles og utøves i relasjoner mellom mennesker. For å forstå mer av bakgrunnen for menn og kvinners voldsbruk bør dette derfor i større grad studeres som et relasjonelt fenomen (Møller 2000: 41). I denne undersøkelsen vil jeg derfor analysere forholdet mellom partnerne og undersøke ulike *relasjonelle mekanismer* som kan antas å frembringe voldshandlinger mot partner. Forståelsen av disse mekanismene knyttes til Hedström (2005), og målet med en slik mekanismebasert tilnærming er følgelig å forstå hvordan individer, under bestemte forhold og i samhandling

---

¹ Representativt utvalg av 4618 menn og kvinner mellom 20-55 år. Dataene som er brukt i den aktuelle undersøkelsen vil benyttes også i min studie. Resultatene fra undersøkelsen er gjengitt av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) i en rapport fra 2005 (Haaland, Clausen og Schei 2005).

med andre aktører, vil kunne handle på bestemte måter. Mekanismebegrepet og betydningen av å benytte mekanismebaserte forklaringer på partnervold vil bli utdypet i kapittel 3.

Det er vanskelig å snakke om "årsaker" til at voldshendelser oppstår, ettersom menneskers handlinger drives ut fra et komplekst system av bestemmende faktorer. De metodiske begrensningene i dataene som ligger til grunn for denne studien gjør det også umulig å kunne angi klare kausalsammenhenger. Det er imidlertid mulig å snakke om *risikofaktorer*, altså ulike faktorer som øker sannsynligheten for at en person bruker vold eller blir utsatt for vold (Loseke 2005: 40). Den foreliggende norske forskningen har påvist ulike former for *individuelle* risikofaktorer (som for eksempel lav utdanning, inntekt etc.). Ved å studere relasjonen mellom partnerne vil jeg imidlertid undersøke om det lar seg gjøre å identifisere risikofaktorer knyttet til *par*. Slik håper jeg å kunne bidra et lite stykke på vei til en bedre forståelse av forekomsten av både fysisk maktbruk og psykisk vold eller krenkelser.

Selv om kunnskapen rundt norske menn og kvinners voldserfaringer har blitt betraktelig bedre de siste årene, er det nå nødvendig å søke etter mer dyptgående forklaringer på partnervold. At det påvises at menn og kvinner med lav utdanning eller inntekt oftere utsettes for vold enn personer med høyere sosioøkonomisk status gir ingen videre forklaring på *hvorfor* det er slik. Kanskje er det slik at det ikke er lav inntekt *i seg selv* som er utslagsgivende, men at det heller kan være andre og mer relasjonelle aspekter ved menn og kvinners livssituasjon som øker voldsrisikoen.

1.1 utfordringer ved studier av partnervold

Vold som foregår mellom partnere er på mange måter empirisk vanskelig tilgjengelig. For det første kan det være vanskelig å definere og måle begrepet *vold* slik at man på en best mulig måte fanger opp den "riktige" mengden vold. Partnervold har som oftest en langt mer kompleks sammensetning enn at den på en enkel måte kan fanges opp i et spørreskjema. Har det hendt én alvorlig (fysisk) voldshandling vil vissheten om at partneren er i stand til å utføre slike handlinger være nok til at man i lang tid etterpå, eller kanskje resten av livet, vil kunne føle at man befinner seg under en konstant trussel. Det er med andre ord ikke nødvendigvis *antallet* voldshendelser som angir nivået av konflikt mellom partnerne (McHugh & Frieze 2006: 133). Undersøkes omfanget av vold ved hjelp av et spørreskjema vil slike subtile voldshandlinger hverken registreres som fysisk eller psykisk vold. Opplevelsen av å leve

under en evigvarende trussel om vold vil ikke fanges opp med mindre det spørres spesifikt om dette, og selv *da* vil det være vanskelig å komme med en fullstendig fremstilling av voldsomfanget. Dette er et problem som vil oppstå i kvalitative så vel som kvantitative undersøkelser.

For det andre kan det være slik at forskerens politiske eller teoretiske ståsted legger føringer for den faglige tilnærmingen til feltet. Slik vil man kunne ende opp med funn som passer inn i allerede antatte hypoteser og som ikke gjør stort annet enn å belyse forskerens allerede eksisterende holdninger. To eksempler på en slik konfirmerende strategi er den langvarige debatten mellom den feministiske forskningstradisjonen og den såkalte familievolds-tradisjonen. De to retningene studerer begge vold som oppstår mellom to partnere, men ender allikevel opp med svært ulike funn. Denne debatten utdypes i kapittel 2.

Når det gjelder omfanget av *psykisk vold eller krenkelser*, vet vi fortsatt relativt lite om dette i Norge. Én mulig forklaring på den manglende kunnskapen kan ligge i de åpenbare metodiske problemene i målingen av denne type vold, men generelt har man vært lite opptatt av *betydningen* av denne type vold. Selv om to norske undersøkelser viser forekomsten av ”krenkelser og kontrollerende atferd” (Pape og Stefansen 2004) og ”ikke-voldelige kontrollstrategier” (Haaland og Clausen 2005d), er ikke dette en voldsform som blir viet stor oppmerksomhet. Stort sett omtales disse handlingene kun dersom de forekommer samtidig med fysisk maktbruk. Allikevel er det påvist viktige funn. Ifølge den overnevnte landsdekkende undersøkelsen (vil herfra omtales som *NIBR-rapporten* eller *NIBR-undersøkelsen*) utsettes både menn og kvinner for forskjellige former for kontrollstrategier fra partner, men flere kvinner enn menn opplever at partner bruker *flere* strategier. 5,1 % av de kvinnene i undersøkelsen svarer at partner har brukt tre eller flere kontrollstrategier, mens dette gjelder kun for 3 % av mennene. Handler det derimot om å være utsatt for én kontrollstrategi svarer 7,7 % kvinner og hele 14,4 % menn bekreftende på dette (Haaland og Clausen 2005d: 115-6).

Av NIBR-undersøkelsen fremgår det at 11,1 % av personene som ikke har vært utsatt for trusler eller fysisk maktbruk fra partner allikevel har vært utsatt for minst én type kontrollstrategier (Haaland og Clausen 2005d: 118). Tilsvarende forhold er funnet i Sverige²

---

² I en svensk undersøkelse av lesbiske og homofile (N = 2013, postal undersøkelse utsendt til medlemmer av Riksförbundet för sexuell likaberättigande) svarer 11 % at partner har utsatt dem for ”psykologisk isolering”

og Finland.³ I rapporten gis allikevel ingen videre beskrivelser av denne gruppen, og dette fremstår som en begrensning. For eksempel er det påvist at en person ofte vil bruke psykisk vold før han eller hun tyr til fysisk maktbruk (McHugh & Frieze 2006: 130). Ifølge en svensk omfangsundersøkelse av menns vold mot kvinner opplever mange av de voldsutsatte kvinnene at den psykiske volden er verre enn den fysiske. Forskerne bak undersøkelsen mener derfor at det er nødvendig å snakke om det å *kun* være utsatt for trusler eller kontrollerende oppførsel, og at det generelt trengs mer forskning på psykisk vold (Lundgren, Heimer, Westerstrand og Kalliokoski 2001:75). I denne studien kommer jeg derfor til å undersøke forekomsten av psykisk vold *uten fysisk maktbruk*. I tillegg til dette vil jeg undersøke fysisk maktbruk *uten psykisk vold* og det å ha erfaringer med både ”fysisk maktbruk og psykisk vold”.

1.2 Voldsdefinisjoner

Det finnes ingen fullstendig enighet om hva *vold* er (Hjemdal 2002: 11). På mange måter er vold et subjektivt begrep eller mål. En handling vil alltid kunne oppfattes ulikt av voldsutøver, voldsoffer og av samfunnet utenfor (Isdal 2000: 37-38). Som nevnt tidligere er det heller ikke nødvendig å ha opplevd en fysisk voldshandling for å føle seg utsatt for vold. Slike diffuse avgrensninger på hva som bør defineres som vold eller ikke kan føre til svært avvikende forskningsfunn. I det følgende vil jeg diskutere noen ulike definisjoner på vold.

Per Isdal, psykolog og tidligere leder av stiftelsen Alternativ til Vold, har en relativt vid voldsdefinisjon som inkluderer fysisk, psykisk, seksuell, materiell og latent vold:

”Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den andre personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil” (Isdal 2000: 36).

Isdal påpeker også at *makt* er et helt sentralt trekk ved voldsbruk (2000: 36). Han understreker at vold er en relasjonell handling, og at for å forstå voldshandlinger er det derfor viktig å se på voldens kontekst og hva som er til stede av makt og styrkeforhold mellom

---

men ikke for vold, og 8 % rapporterer om ”psykologisk kontroll” uten fysisk maktbruk fra partner (Holmberg & Stjernqvist 2005: 81-82)

³ I en finsk surveyundersøkelse (N = 4955, representativt utvalg finske kvinner) fra 1998 svarer 20 % kvinner at de har vært utsatt for minst én form for psykisk vold fra partner, men ingen fysisk partnervold (Heiskanen og Piispa 1998: 18).

partene (Isdal 2000: 68). Betydningen av makt understrekes også hos den danske forskeren Mogens Møller. Han gir en noe mer utdypende voldsdefinisjon enn Isdal:

”Vold er for meg en særegen fysisk, psykisk og/eller sosial virksomhet med en destruktiv bruk av kraft og metoder (for eksempel makt- og hersketeknikker) der målet eller motivet med handlingen kan være å skade, krenke, passivere, utmanøvrere eller uskadeliggjøre en annen”(Møller 2000: 34).

Både Isdal og Møller opererer altså med definisjoner som vektlegger maktdimensjonen i bruken av vold. Koblingen mellom vold og makt innenfor parforhold vil også være et sentralt aspekt ved denne studien. I tillegg til at makt- eller hersketeknikker defineres som vold vil det fokuseres særlig på hvilken betydning *maktforholdet* mellom partneren har for forekomsten av partnervold.

De overnevnte voldsdefinisjonene innbefatter derimot ikke de mer *subjektive* opplevelsene av volden. Når Møller hevder at handlinger der målet er å ”utmanøvrere eller uskadeliggjøre” en annen person bør defineres som vold, kan dette virke forvirrende. Er det slik at det alltid bør kalles *vold* når en person som handler i selvforsvar forsøker å uskadeliggjøre voldsutøveren? Her finnes sant nok ingen fasitsvar, men det er viktig å gjøre seg bevisst på at vold som brukes som forsvar ikke nødvendigvis er det samme som vold som bevisst brukes for å krenke eller ydmyke en annen person, og at det trolig ligger helt andre mekanismer bak denne typen vold. At det kan antas å ligge så motstridende hensikter bak fysiske krenkende handlinger tydeliggjør betydningen av å studere voldsbruk relasjonelt og i lys av maktforholdet mellom partene.

Hjemdal (2002: 12) imøtekommer begrensningene ved Isdal og Møllers begrepsforklaringer ved å definere vold som ”illegitim integritetskrenkelse”. Dette kan sies å være en forholdsvis vid definisjon, men slik åpnes det også opp for nye dimensjoner ved volden. På den ene siden gir Hjemdals definisjon rom for subjektive oppfatninger om vold. For eksempel kan man tenke seg at personer som utsettes for handlinger de *selv* oppfatter som voldshandlinger risikerer at hendelsen ikke blir ansett som vold på grunn av samfunnets normative vurderinger. Et eksempel på dette vil være en mann som opplever at sin kvinnelige partner verbalt rakker ned på ham i sosiale sammenhenger. Hvordan mannen oppfatter dette vil selvsagt være individuelt og situasjonsbetinget, men det er nærliggende å tro at dette ikke nødvendigvis vil oppfattes som psykisk vold av de som er vitne til det som skjer. På den annen side åpner Hjemdals definisjon opp for at voldshendelser som oppstår i bestemte

situasjoner vil kunne anses som mer ”legitime”, og at de dermed ikke nødvendigvis vil bli karakterisert som vold. Et eksempel på dette vil være vold som utøves i selvforsvar.

1.3 Partnervold

Isdal hevder at partnervold skiller seg fra den mer *situasjonelle* volden (der en person rett og slett mister beherskelsen) ved at den oppstår som følge av en personlig eller relasjonell avmakt (Isdal 2000: 202). Følelsen av personlig avmakt kan for eksempel skyldes dårlig selvbilde eller usikkerhet, mens den relasjonelle avmakten gjerne springer ut av problemer rundt trygghet eller avhengighet (Isdal 2000: 202). Det å bruke vold mot en partner er altså ifølge Isdal en rasjonell handling som oppstår som et resultat av parets ”livsbetingelser, maktfordeling og kulturell[e] påvirkning” (2000: 225).

Den amerikanske voldsforskeren Michael Johnson hevder allikevel at en betydelig andel av partnervolden *er* situasjonell, og at den ikke nødvendigvis har en dypere mening enn det at personene mister kontrollen i en konflikt (Johnson 2008: 19). Dette betyr likevel ikke at den situasjonelle formen for partnervold *ikke* er relasjonell. Uavhengig av om partnervolden oppstår i en konfliktfylt situasjon eller ikke, vil det være vanskelig å avvise det relasjonelle aspektet i volden. Voldelige hendelser som oppstår mellom to partnere vil i de fleste tilfeller skyldes relasjonelle vanskeligheter eller problemer partene mellom. På grunn av dette hevder McHugh og Frieze (2006: 136) at det er meningsløst å prøve å forstå partnervold ved å studere individuelle forhold, og at vi trenger nye forklaringsmåter som tar hensyn til voldens kontekst og som ser volden i lys av mer komplekse konstruksjoner av kjønn og kjønnsnormer.

Innenfor forskningen på partnervold er det i dag en økende forståelse for at det finnes ulike typer partnervold med ulike årsaksforklaringer og at man derfor må prøve å forstå voldsbruken i lys av konteksten den oppstår i (Frieze 2008: 670). Likevel finnes det ingen gjennomgående enighet innenfor måling og operasjonalisering av ulike voldsformer, noe som gjør det svært vanskelig å sammenligne studier. Partnervold måles ofte som ”fysiske krenkelser” uten at det tas hensyn til hvorvidt det også benyttes *psykisk* vold eller ikke. Psykisk voldsbruk er heller ikke i særlig høy grad studert som en egen voldstype.

1.4 Studiens voldsdefinisjoner

I denne undersøkelsen har jeg har valgt å skille mellom det jeg kaller (1) fysisk maktbruk og (2) psykisk vold eller krenkelser. Det å lage et slikt ”kunstig” skille mellom de ulike typene vold slik at de fremstår som isolerte komponenter kan være problematisk (Møller 2000: 38). Selv om voldshandlingene analytisk sett er ulike, vil de allikevel ofte være nært sammenknyttet, og det vil i mange tilfeller være vanskelig å definere akkurat hvor skillet mellom de forskjellige voldstypene går. Siden det kan fremstå teoretisk og kunstig å behandle de ulike handlingene som dikotomier, har jeg i tillegg også valgt å lage en ”samlet” voldskategori, nemlig det å være utsatt for ”*både* fysisk maktbruk og psykisk vold”.

Det er flere grunner til at jeg har valgt å skille mellom *fysiske* og *psykiske* voldshandlinger. For det første er fysisk makt bare én av mange mulige måter å utøve vold på (Isdal 2000: 36). Det er derfor viktig at forståelsen av partnervold ikke begrenses til kun fysiske voldshandlinger. For det andre er betydningen av å studere psykisk vold som *adskilt* fra fysisk maktbruk understreket av flere forskere (Anderson 2008; Kaukinen 2004; Lundgren m.fl. 2001, Outlaw 2009). For eksempel er det hevdet at ikke-fysisk misbruk fra nåværende partner er mer enn fire ganger så vanlig som å utsettes for fysisk vold⁴ (Outlaw 2009: 266). Ifølge Outlaw er en gjennomgående svakhet ved mye av den tidligere forskningen at psykisk vold ofte behandles som en risikofaktor for vold og dermed anses som en *forklaring* på hvorfor volden oppstår, istedenfor å bli ansett som voldshandlinger *i seg selv* (2009: 264). For det tredje er det hevdet at omfattende bruk av ikke-fysiske kontrollstrategier vil kunne føre til at ”behovet” for å utøve fysisk vold blir mindre (Johnson 1995: 287). Ved å utelate psykisk vold som en egen form for partnervold risikerer man dermed å overse en betydelig mengde voldshendelser.

Innenfor forskningen som problematiserer psykisk vold eller krenkelser er det dessuten ofte bare kvinners situasjon som står i fokus (Outlaw 2009: 267). Outlaws undersøkelse av ulike typer ikke-fysiske voldsformer viser at forholdet mellom kjønn og utøvelse av denne typen vold er langt mer komplisert og sammensatt enn det som vanligvis påvises i studier av fysisk vold (2009: 267). Slike funn understreker igjen betydningen av å behandle psykisk vold som en egen kategori. Mer inngående begrunnelser og definisjoner av de ulike voldstypene vil bli gitt i kapittel 4.

---

⁴ Represenativ undersøkelse av 16000 amerikanske menn og kvinner, 1994-1996.

Denne studiens tilnærming er sosiologisk interessant fordi den har et *relasjonelt* perspektiv på de ulike variablene som antas å forklare noe av forekomsten av volden. Det antas dessuten at *maktkonstellasjonen* i parforholdet har en særlig betydning for forekomsten av makt- eller voldsbruk mellom partnerne. Skulle de empiriske antakelsene som presenteres i kapittel 3 få støtte, betyr dette at den foreliggende norske forskningen er *for* begrenset i forhold til svært viktige områder. Forskningsfunn om partnervold brukes både i utviklingen av hjelpetiltak for voldsutsatte kvinner og menn, samt i behandlingen av voldsutøvere. Det faktum at undersøkelsen behandler fysisk maktbruk og psykisk vold som to ulike former for vold gjør den derfor samfunnsmessig og politisk relevant. Dersom studien gir støtte til antakelsen om at det er ulike mekanismer i virkning bak fysisk og psykisk vold, vil ikke dette bare være med på å synliggjøre og å øke kunnskapen rundt den psykiske partnervolden, men det vil også være med på tydeliggjøre at volden mellom to partnere er et mangesidig fenomen som må tilnærmes og behandles deretter.

1.5 Problemstillinger

Oppgaven har én hovedproblemstilling og tre underspørsmål. Oppgavens hovedproblemstilling:

1. Hvilken betydning har relativ makt, operasjonalisert til relativ sosioøkonomisk status, på forekomsten av vold i et parforhold?

Relativ sosioøkonomisk status defineres i denne sammenheng ut fra *relativ utdanning*, *sysselsetting* og *inntekt*. Som tidligere nevnt er den norske forskningen svært begrenset på dette området, og jeg håper at jeg med en slik relasjonell tilnærming vil kunne tilføre et lite bidrag på vei mot en økt forståelse partnervold.

Videre vil jeg undersøke om det er ulike og kjønnsespesifikke mekanismer i virkning bak volden som rammer menn og kvinner. Tidligere forskning viser at det er forskjeller i menn og kvinners erfaringer med voldsbruk (Haaland m.fl. 2005). Dette er imidlertid ikke ensbetydende med at vi må bruke ulike *forklaringsmodeller* for volden som rammer kvinner og menn. Tvert om, når det brukes like modeller for menn og kvinner får man et bedre grunnlag for å sammenligne analysefunnene. For å undersøke hvilke (kjønnede) mekanismer som kan ligge til grunn for voldsbruken i et parforhold stilles spørsmålet:

2. Har relativ sosioøkonomisk status ulik betydning for menn og kvinners risiko for å bli utsatt for makt- eller voldsbruk fra partner?

Jeg ønsker også å undersøke om det kan være ulike mekanismer i virkning bak de forskjellige typene partnervold. Dette undersøkes ved å se om bestemte typer maktforskjeller mellom partnere har en særlig sterk sammenheng med forekomsten av bestemte typer partnervold. Jeg vil derfor stille spørsmålet:

3. Hvilke former for partnervold vil maktskjelheter innenfor parforhold kunne frembringe?

Til slutt vil jeg undersøke hvilke av formene for relativ status som kan sies å ha størst betydning for risikoen for å utsettes for de ulike formene for partnervold. Jeg formulerer dermed mitt siste forskningsspørsmål:

4. Hvilke mål på relativ sosioøkonomisk status har sterkest forklaringskraft på de ulike typene partnervold?

1.6 Den videre gangen i oppgaven

Oppgaven inneholder ni kapitler. I kapittel 2 gis det en presentasjon av de mest sentrale funnene innenfor den foreliggende forskningen på partnervold. Min studie plasseres i forhold til den tidligere forskningen, og det utdypes hvordan denne studien vil kunne forbedre kunnskapen rundt den norske partnervolden.

Kapittel 3 presenter det teoretiske rammeverket som benyttes i oppgaven. Med utgangspunkt i Peter Hedströms mekanismeforståelse diskuteres betydningen av å benytte *mekanismebaserte forklaringer* i forståelsen av sosiale fenomener. Ut fra teoretiske perspektiver og empiriske antakelser spesifiseres det noen relasjonelle mekanismer som antas å kunne forklare noe av bakgrunnen for at menn og kvinner utøver vold mot partner. Med utgangspunkt i disse mekanismene presenteres det ulike hypoteser som vil bli testet i de senere analysene i oppgaven. Kapitlet presenterer også tre sentrale studier som alle undersøker partnervold i lys av *maktforholdet* mellom partnerne. Sammen legger disse studiene grunnlaget for den relasjonelle forståelsen av partnervold som preger denne oppgaven.

Studiens datamateriale blir beskrevet i kapittel 4. Det gis en grundig presentasjon av variablene som benyttes i analysene, og det diskuteres ulike begrensninger ved dataene. Deretter gis en beskrivelse av den metodiske tilnærmingen som benyttes i studien.

For å gi en tydeligst mulig presentasjon av analyseresultatene som påvises i studien inneholder oppgaven ett deskriptivt kapittel og tre analysekapitler. Kapittel 5 gir en kort beskrivelse av oppgavens utvalg etter deres voldserfaringer og (relative) sosioøkonomiske status. De empiriske analyseresultatene presenteres deretter i de tre neste kapitlene. Analysene i kapittel 6 omhandler forholdet mellom *relativ utdanning* og menn og kvinners erfaringer med ulike former for partnervold. I kapittel 7 undersøkes voldshendelser i lys av partnernes *relative sysselsettingsstatus*, mens kapittel 8 presenterer analyser av sammenhengen mellom menn og kvinners *relative inntektsnivå* og deres erfaringer med forskjellige typer partnervold.

Analyseresultatene diskuteres og tolkes i kapittel 9. Funnene forstås i lys av de foreviste relasjonelle mekanismene og den tidligere forskningen, og det diskuteres mulige alternative forståelser av de påviste sammenhengene. Til slutt fremmes det noen forslag til den videre forskningen på partnervold.

2 Tidligere forskning

Innenfor den sosiologiske forskningen på partnervold finner vi to hovedretninger. Disse kalles vanligvis det *feministiske perspektivet* og *familievoldsperspektivet* (Johnson 1995: 283). De to retningene har en svært ulik forståelse av både hvorfor og hvordan partnervold oppstår, og opererer med ulike forståelser av voldsbegrepet. I dette kapitlet utdypes de to forskningsretningene, både i forhold til tankesett og deres metodiske tilnærminger til feltet. Videre presenteres noen sentrale funn i forskningen på feltet, før det til slutt diskuteres forskjellige måter å forklare forekomsten av vold på.

2.1 Det feministiske perspektivet

De første omfattende studiene av partnervold ble gjort på 70-tallet av forskere med en feministisk forståelse av fenomenet.⁵ Med utgangspunkt i patriarkalsk teori anså de volden som rotfestet i kjønn og makt og at det dermed var samfunnets patriarkalske struktur som var årsaken til den utbredte og grove partnervolden som rammet kvinner. Forskere med et feministisk perspektiv hevdet derfor at fenomenet *partnervold* dreide seg om grov og alvorlig vold som menn rettet mot sin kvinnelige partner (Anderson 1997: 655). Kjernepunktet innenfor denne tradisjonen er at menn bruker vold som en strategi for å opprettholde dominans og kontroll over partneren sin (Haaland og Clausen 2005d:111).

For å studere partnervolden oppsøkte forskerne tilholdssteder for kvinner som var hardt rammet av vold fra sine mannlige partnere, og dette resulterte i utallige studier som omhandlet *kvinnemishandling* (Frieze 2005: 229). I hovedsak er forskningsbidrag fra den feministiske tradisjonen basert på intervjuer av voldsutsatte kvinner, men det er også brukt kvantitative data som politirapporter og store surveyundersøkelser⁶ som kun dreier seg om vold mot kvinner (Kimmel 2002: 1337). Slike surveyundersøkelser har inneholdt spørsmål rundt hendelser som respondentene selv definerer som en forbrytelse, og har dermed ikke innhentet informasjon om hendelser som respondentene ikke anser som en voldelig handling

---

⁵ Forskerne kalte seg ikke nødvendigvis ”feminister” selv, men omtales gjerne som ”feministiske sosiologier” eller ”feministiske forskere”.

⁶ Ett eksempel er ”the National Violence Against Women Survey” som har benyttet et representativt utvalg av 16,000 amerikanske kvinner og menn. I tilfeller der det benyttes politirapporter dreier dette seg for eksempel om registrerte inngående samtaler til politiet eller til krisetelefoner for partnervold (Kimmel 2002: 1337).

(Kimmel 2002: 1337-8). Uavhengig av om det er brukt kvalitative eller kvantitative forskningsmetoder, har feministiske studier tegnet et ensidig bilde av kvinnene som forsvarsløse og undertrykte. Slike fremstillinger førte til at man etter hvert begynte å betrakte volden mot kvinner som et stort samfunnsproblem som myndighetene var nødt til å ta ansvar for (Pape og Stefansen 2004: 49).

2.2 Familievoldsperspektivet

Den feministiske voldsforskningen møtte sterk motstand hos sosiologer med et mer kjønnsnøytralt perspektiv. *Familievoldsforskerne* aksepterte ikke oppfatningen om at volden skyldtes et mannlige behov for makt eller kontroll, og hevdet i stedet at voldelige situasjoner like gjerne oppsto som et resultat av situasjonelle konflikter mellom partnerne (Johnson 2008: 19). Innenfor denne tradisjonen antok man derfor at menn i like høy grad som kvinner ble utsatt for partnervold, og at individuelle faktorer som lav sosioøkonomisk status eller høyt alkoholbruk kunne påvirke risikoen for partnervold (Anderson 1997: 662). Selv om forskere med dette perspektivet delte ”feministenes” oppfatning om at volden som rammer kvinner er mer utbredt og ofte av en grovere type enn volden som rammer menn, holdt de fast ved at patriarkatteori bare er én av mange mulige forklaringer på volden som oppstår innenfor parforhold. De anså det derfor som nødvendig å undersøke volden i lys av et større og mer komplekst sett av årsaksforklaringer (Anderson 1997: 655).

Familievoldsperspektivet tok utgangspunkt i at konflikter og aggresjon er noe som oppstår i alle parforhold. Som en sentral forsker innenfor denne tradisjonen utviklet Murray Straus derfor et standardisert spørsmålsbatteri, det såkalte *Conflict Tactics Scales* (CTS), som skulle gjøre det mulig å kartlegge den eksakte mengden vold og verbal aggresjon som oppstår som følge av en konflikt mellom partnere (Straus 1979). I motsetning til den feministiske tradisjonen, som kun fokuserte på subjektive oppfatninger, tok de standardiserte spørsmålene utgangspunkt i mer objektive definisjoner av vold. Ved å stille svært spesifikke spørsmål om ulike typer voldsbruk ville man prøve å fange opp enkelthendelser som i feministiske studier ble utelatt av enten respondent eller av intervjuer (Straus 1979: 77). Ett av formålene med CTS-instrumentet var at det skulle kunne benyttes i studier av hele befolkningen, og at man slik kunne studere større utvalg enn det man hadde gjort tidligere. Samtidig gjorde denne målemetoden det mulig å sammenligne enkeltgrupper med hverandre, og med resten av befolkningen (Straus 1979: 85).

Når CTS-instrumentet ble brukt i surveyundersøkelser med et tilfeldig uttrukket utvalg ble det påvist ganske andre funn enn det forskere innen den feministiske tradisjonen hadde funnet. Undersøkelsene viste at en betydelig andel menn ble utsatt for partnervold, noe som førte til påstander om at volden som rammet menn var et like stort sosialt problem som det ”kvinnemishandling” var⁷ (Dobash, Dobash, Wilson & Daly 1992: 71-2). Artikkelen ”The Battered Husband Syndrome” (Steinmetz 1978) fastslo at menn i like høy grad som kvinner rammes av partnervold, og ble starten på en internasjonal forskningsdebatt om kjønn og utsatthet for partnervold (Nordfjell 2009: 34).

Familievoldsforskere har vanligvis studert forekomsten av partnervold ved å gjøre kvantitative undersøkelser av representative utvalg av befolkningen, men det er også benyttet kvalitative metoder. Som i den feministiske forskningen er resultatene stort sett de samme uavhengig av hvilke metoder som blir brukt. Hovedskillet mellom de to hovedretningene innenfor partnervoldsstudier går altså på hvilke utvalg som studeres og hvilke spørsmål som stilles, ikke på hvilke metoder forskerne velger å benytte seg av.

2.3 Kritikk av de to perspektivene

De feministisk orienterte forskningen er kritisert for å påvise en særlig grov vold som er lite representativ for normalbefolkningen. Familievoldsforskerne hevdet at studier som baseres på selvselekterte utvalg (som for eksempel kvinner funnet på krisesentre) bare plukker opp de mest alvorlige tilfellene av partnervold, og at de derfor preges av store skjevheter (Dobash m.fl. 1992: 75). Den feministiske forskningen er også kritisert for å vise et altfor forenklet bilde av voldsutsatte kvinner. Ettersom det er voldelige menn som har stått i fokus har forskjellene mellom kvinner hatt en tendens til å bli forbigått, med det resultat at de mest utsatte kvinnene (blant annet fattige og minoriteter), har blitt oversett (Yllö 2005: 28). Ifølge familievoldsforskerne kunne slike svakheter unngås ved å benytte CTS-baserte undersøkelser. Ved å stille standardiserte spørsmål til et stort antall tilfeldig utvalgte personer antok de at man ville kunne tegne et langt mer nøyaktig bilde av omfanget av partnervolden i et samfunn.

De standardiserte CTS-spørsmålene er senere mye brukt i internasjonal forskning, og nesten alle studier som benytter seg av denne målemetoden avdekker en kjønnsnøytral og situasjonell vold (Pape og Stefansen 2006: 211). Av norsk forskning finnes det foreløpig tre

---

⁷ Funn fra amerikanske surveyundersøkelser på slutten av 70-tallet. Se for eksempel Straus (1979).

undersøkelser som har benyttet seg av CTS-baserte spørsmål på representative utvalg av henholdsvis skoleungdom, oslobefolkningen og hele befolkningen (Pape 2003; Pape og Stefansen 2004; Haaland m.fl. 2005). Disse finner alle at ”mildere” former for partnervold rammer menn så vel som kvinner.

CTS-metoden har allikevel vært gjenstand for en god del kritikk, og da spesielt fra forskere innenfor den feministiske tradisjonen. Disse kritiserer CTS-baserte studier for å ignorere konteksten rundt volden og dermed overser betydningen av *kjønn* og *makt*. Kritikere av de standardiserte spørsmålene mente at det å se på *intensjonen* bak en handling var vel så viktig som å se på hvilke konsekvenser eller skader handlingen medfører (Dobash m.fl. 1992: 82). Feministiske forskere mente også at mye av den kvinnelige volden som ble plukket opp med CTS-spørsmål var handlinger som ble begått i selvforsvar. Flere familievoldsstudier har senere prøvd å undersøke dette ved å inkorporere spørsmål om hvem av partene som først tyr til makt (Archer 2000: 664).

CTS-instrumentet er også kritisert for ikke å ta hensyn til respondentenes subjektive oppfatninger rundt voldshandlingen (McHugh & Frieze 2006: 125). I undersøkelser som bruker denne målemetoden vil hendelser som objektivt sett faller innenfor ”slag” eller ”spark” defineres som *voldsbruk*, uavhengig av respondentenes subjektive forståelse av hendelsen. Forskning på partnervold viser imidlertid at voldshandlinger som fremstår som objektivt like kan ha en svært ulik subjektiv betydning (Williams & Frieze 2005: 722). Slaget en mann retter mot en kvinne vil kunne gi svært alvorlige konsekvenser for kvinnen både i forhold til fysiske og psykiske skader. Slaget en kvinne retter mot en mann vil naturligvis også kunne føre til alvorlige fysiske og psykiske skader, men de fysiske kjønnsforskjellene vil som oftest legge begrensninger for det fysiske skadeomfanget. For eksempel har studier som påviser en *symmetrisk* voldsbruk (altså at kvinner og menn i like høy grad rammes av vold) blitt kritisert for å gi et feilaktig bilde av virkeligheten. Lik forekomst av voldshandlinger mot menn og kvinner er altså ikke ensbetydende med at menn og kvinner rammes *likt* av partnervold (Johnson 2008: 108).

Generelt er CTS-instrumentet kritisert for å gi et lite nyansert bilde av volden. Eksempelvis inngår handlinger som spark, slag eller bruk av våpen i en felles operasjonalisering av ”alvorlig vold” (Dobash m.fl. 1992: 79). Grunnet disse begrensningene er det i dag utviklet en modifisert utgave med mer nyanserte spørsmål. Blant annet stilles det nå mer detaljerte spørsmål rundt voldshandlingene, slik som hvem det var som brukte makt først, om man

brakte makt tilbake, om man selv føler man kan klandres for det som skjedde, osv. Slik har man for eksempel kunnet imøtekomme noe av kritikken rundt måling av vold i selvforsvar. Det er dette nye spørsmålsbatteriet som ligger til grunn for spørsmålene i dataene som vil analyseres i denne undersøkelsen (Haaland og Clausen 2005a: 35-6).

2.4 Ulike tilnærminger - ulike voldsbilder

Den amerikanske voldsforskeren Michael Johnson hevder at debatten rundt feministiske og familievoldsforskeres motstridende funn springer ut fra at de har studert ulike fenomener (Johnson 1995: 284). Ifølge Johnson oppstår ulike typer partnervold i ulike kontekster, og for å forstå bakgrunnen for volden må man holde de forskjellige typene vold atskilt. Han har derfor utviklet en egen voldstypologi der han skiller mellom ulike typer partnervold.⁸ De to typene som skiller seg klart fra hverandre (og som har fått mest anerkjennelse innenfor forskningen på partnervold) er *intim terrorisme* og *episodisk partnervold*. Intim terrorisme kjennetegnes ved at volden oppstår i en kontekst preget av sterk asymmetri mellom partnerne. Det er en sterk maskulin dominans i forholdet, og mannen utsetter kvinnen for både fysisk vold og ulike typer tvangsmessig kontroll. Episodisk partnervold derimot, rammer både menn som kvinner, og kjennetegnes ved at volden bryter ut mellom i en tilfeldig, konfliktfylt situasjon. Selv om denne formen for partnervold rammer mer ”tilfeldig”, kan den episodiske partnervolden også være grov og medføre alvorlige skader. Det som skiller voldstypene er bruken av *makt og kontroll*, ikke alvorlighetsgrad i forhold til fysisk styrke eller psykiske konsekvenser. Med utgangspunkt i den intime terrorismen definerer Johnson også voldsformene *voldelig motstand* og *gjensidig voldelig kontroll*. Førstnevnte oppstår når kvinner som utsattes for intim terrorisme og forsvarer seg ved å bruke fysisk vold tilbake, mens sistnevnte oppstår dersom begge partnere utfører både fysisk vold og tvangsmessig kontroll over hverandre (Johnson 2008: 7-12).

Ikke overraskende avdekkes vanligvis den intime terrorismen i studier basert på utvalg fra krisesentre eller lignende, mens den langt mer utbredte episodiske partnervolden påvises i utvalg basert på normalbefolkningen (Haaland og Clausen 2005d: 112). Ettersom de forskjellige voldstypene har ulike psykologiske og sosiale røtter og ettersom de oppstår i svært ulike kontekster, mener Johnson at mye av den tidligere forskningen på partnervold er helt meningsløs (Johnson & Leone 2005: 325). Dersom man ikke er bevisst på å holde de

---

⁸ For en nærmere utdyping av de ulike voldstypene, se Johnson 2008.

ulike typene vold adskilt, vil dette kunne føre til at man trekker alvorlige feilkonklusjoner (Johnson & Ferraro 2000). Et eksempel på slike feilkonklusjoner er debatten som oppstod i etterkant av Amnesty kampanje ”Stopp vold mot kvinner” i 2005. Amnesty ble beskyldt for å ha forvekslet den mer episodiske partnervolden med grov kvinnemishandling da de viste bilder av forslåtte kvinner samtidig som de hevdet at hver fjerde norske kvinne var utsatt for vold fra partner (Stefansen, Pape, Hjemdal, Clausen og Haaland 2005). Tallene Amnesty baserte sine påstander var hentet fra NIBR-undersøkelsen, som unektelig rapporterer om høye tall når det gjelder kvinners erfaringer med trusler eller vold ”noen gang tidligere i livet”. Problemet var at Amnesty overså at en betydelig andel av de voldsutsatte kvinnene ”bare” rapporterte om å ha blitt hindret i å bevege seg fritt eller at partner hadde opptrådt voldsomt på en eller annen måte (jf. Haaland og Clausen 2005b: 59). At mange kvinner har vært utsatt for ulike former for partnervold er det ingen tvil om, men i denne sammenheng ga bildene av skamslåtte kvinner et forvrengt bilde av virkeligheten.

Utvalget som er brukt i denne studien er et representativt utvalg av befolkningen. Når jeg nå vil gjengi noen sentrale funn i forskningen på partnervold, er de aktuelle bidragene begrenset til studier av tilsvarende utvalg.

2.5 Sentrale funn i forskningen på partnervold

Selv om det er påvist at partnervold forekommer i alle sosiale lag, viser flere undersøkelser at individuelle faktorer som lav inntekt, lav utdanning og arbeidsledighet er signifikante risikofaktorer både i forhold til økt voldsutsatthet og i forhold til å selv utøve vold (Straus, Gelles & Steinmetz 2006: 145). Studier av oslobefolkningen (Pape og Stefansen 2004:68-70) og av den norske normalbefolkningen (Haaland og Clausen 2005b: 68) har for eksempel påvist at faktorer som arbeidsledighet og mottakelse av ulike trygdeytelser har klar sammenheng med både menn og kvinners erfaringer med maktbruk fra partner. En finsk surveyundersøkelse om menns vold mot kvinner⁹ har funnet at arbeidsledige kvinner har økt risiko for å bli utsatt for vold, og at arbeidsledige menn utøver mer partnervold enn menn som er i fulltidsjobb (Heiskanen og Piispa 1998: 15,50). At arbeidsledige kvinner har høyere

---

⁹ N = 4955, representativt utvalg finske kvinner. Data fra 1998.

sannsynlighet for å bli utsatt for vold er også påvist i danske befolkningsundersøkelser¹⁰ (Helweg-Larsen og Frederiksen 2007:13).

Det er også påvist sammenhenger mellom utdanningsnivå og erfaringer med maktbruk fra partner. NIBR-undersøkelsen viser at 36 % av kvinnene med utdanning inntil 10 år ("lav utdanning") rapporterer om fysisk maktbruk fra partner, mens blant kvinner med høyere utdanning er andelen 23 %. Når det gjelder menn, finner man imidlertid ingen forbindelse mellom utdanning og voldsutsatthet (Haaland og Clausen 2005b: 69). Pape og Stefansens undersøkelse av oslobefolkningen viser også at utdanning reduserer både menn og kvinners risiko for å utsettes for partnervold (Pape og Stefansen 2004: 70). Danske befolkningsundersøkelser har også vist at kvinner med lang utdanning har lavere risiko for vold enn kvinner med kort eller mellomlang utdanning (Helweg-Larsen og Frederiksen 2007:14).

At alkoholbruk er tett knyttet til vold er også et kjent funn innenfor forskningen på partnervold (Gelles 1997: 82). Den vanligste sammenhengen mellom vold og alkohol knyttes til *voldsutøvers* alkoholbruk, men også voldsoffers *eget* forbruk antas å øke sannsynligheten for å oppleve vold (Riggs, Caulfield & Street 2000: 1300). En rekke studier har også påvist at risikoen for å utsettes for partnervold synker med alderen (jf Atkinson, Greenstein & Lang 2005: 1139). Dette ble også funnet i NIBR-rapporten (Haaland og Clausen 2005b: 65).

2.6 Vanlige forklaringer på partnervold

Forskere har lenge søkt etter risikofaktorer og årsaksforklaringer på vold, men som tidligere nevnt har ulike teoretiske retninger valgt å belyse fenomenet på forskjellige måter. På den ene siden er det de som hevder at individers voldsbruk skyldes særegne trekk ved kulturen eller samfunnet de lever i, og at skylden ligger i samfunnets struktur eller kulturelle normer. Det feministiske perspektivet kan plasseres innenfor denne tankegangen. På den andre siden er det de som tenker seg at individer har fri vilje og at de derfor må stilles ansvarlig for sine handlinger. Denne forståelsen har nærmere tilknytning til familievoldsperspektivet. Forståelsen av hvorfor vold oppstår kan dermed sies å handle om plassering av ansvar (Isdal 2000: 223). Generelt skiller det mellom teorier som *splitter* individ og samfunn, og teorier som forstår disse to i et *indre, vekselvirkende forhold* (Møller 2000: 92-3).

---

¹⁰ Funn fra to Sunnhets- og sykkelighetsundersøkelser, landsdekkende undersøkelser fra 2000 og 2005, selvutfylte spørreskjemaer.

Innenfor forklaringsmåter som splitter individ og samfunn skilles det gjerne mellom to typer årsaksforklaringer. Én type forklaring på voldsbruk er å forstå individers handlinger som styrt av noe ytre man selv ikke har kontroll over. "Ansvaret" legges dermed hos kulturelle, samfunnsmessige, miljømessige eller sosiale forhold (Møller 2000: 110). *Patriarkalsk teori*, som er dominerende innenfor den feministiske forskningsretningen, vil dermed kunne plasseres innenfor denne typen årsaksforklaringer. Kjernen i dette tankesettet er at samfunnets normer og regler fremmer et verdssystem preget av en sterk maskulin dominans, som igjen oppmuntrer til en mannsdominert voldsbruk (Levinson 1989: 16).

En annen type forklaring springer ut fra den *biologiske determinismen*, der man forstår individers handlinger som bestemt av indre eller ytre biologiske faktorer. Her finner vi blant annet tanken om "the criminal man", som går ut på at "kriminelle gener" gjør det mulig å kjenne igjen forbrytere på bakgrunn av ytre kjennetegn som for eksempel skjeve neser eller overdrevent lange armer (Lilly, Cullen & Ball 2007: 19). Også *indre* biologiske faktorer er brukt som forklaringsfaktorer for voldsbruk. For eksempel er det påvist at ulike typer personlighetsforstyrrelser forekommer oftere hos voldsforbrytere enn hos ikke-forbrytere (McHugh & Frieze 2006: 129). Nyere forskning har ført til at årsaksforklaringer som kun beror på fysiologiske egenskaper ikke lenger anses som gyldige. Disse formene for årsaksforklaringer er dermed bare *tidligere* forklaringer på vold.

Innenfor teorier som ser individ og samfunn i et atskilt forhold finner man også de mer *sosialpsykologiske* årsaksforklaringene på voldshendelser. Generelt for teorier med et psykologisk perspektiv er at de antar at voldelig atferd har individuelle patologiske forklaringer, og at voldsbruk er et fysisk symptom på et følelsesmessig problem (Clausen 2007: 4).

Forklaringsmodellene som anser individer som styrt innenfra (personlighetsforstyrrelser eller lignende) eller ovenfra (styrt av samfunns- eller kulturmessige forhold) fremstår lett som skjebneforklaringer som fjerner individers valgmuligheter og som fratar dem skylden for voldshandlingene sine (Isdal 2000: 222). For eksempel er de "biologiske" årsaksforklaringene kritisert for å drive en "sykeliggjøring" av personer som utøver vold (Dutton & Bodnarchuk 2005:14). De deterministiske og strukturorienterte teoriene er blant annet kritisert for å ha et særdeles ensidig syn på menneskets natur (Wrong 1961). Generelt kan det å forstå individers voldshandlinger som styrt av noe som ligger utenfor vår makt være problematisk, idet man da

hevder at mennesker ikke har fri vilje og dermed ikke kan holdes moralsk ansvarlig for sine voldelige handlinger (Skog 2006: 98).

En ytterligere kritikk rettet mot de biologiske teoriene er at disse bare vil kunne bidra til å forklare noe av bakgrunnen for individers voldsbruk dersom disse utøver vold mot *flere* rundt seg. Det er lite trolig at medfødte og ”voldsfremkallende” faktorer vil være selektive med tanke på *hvem* volden rettes mot. Biologiske årsaksforklaringer vil dermed ikke kunne benyttes dersom voldshandlingene kun rettes mot partner, og ikke mot andre personer (Loseke 2005: 40).

Teorier som betrakter individet som atskilt fra samfunnet fokuserer dessuten bare på det *individuelle* aspektet ved volden. Som nevnt tidligere vil man kunne forstå mer av mekanismene bak voldsbruken dersom man også undersøker mer *relasjonelle* forhold. Selv om det kan virke åpenbart at volden som oppstår mellom to partnere bør studeres som et relasjonelt fenomen, har likevel mesteparten av den sosiologiske forskningen på partnervold begrenset seg til å studere forekomsten av vold i lys av individuelle egenskaper hos både voldsutøver og voldsoffer. Målet med denne undersøkelsen er derfor å også undersøke *relasjonelle* forhold rundt individene som utsettes for partnervold.

En mer sosiologisk tilnærming er å forstå individ og samfunn som i et *indre, vekselvirkende forhold* (Møller 2000:117-9). Sosiologiske årsaksforklaringer er opptatt av forholdet mellom individuelle handlinger og de strukturelle rammevilkårene for handling, og forsøker å forstå handlingene ut fra de kulturelle normene aktøren handler innenfor (Skog 2006: 77). Neste kapittel vil vise hvordan teorier med et slikt perspektiv vil være mer egnet for å kunne forklare noen av årsakene til at både menn og kvinner utøver makt eller vold mot partner.

2.7 Oppsummering

Dette kapittelet har presentert to sentrale forskningstradisjoner innenfor vold i parforhold. *Den feministiske tradisjonen* har søkt å belyse den grove og fysiske patriarkalske volden som rammer kvinner, og forskning fra denne tradisjonen har ført til at fenomenet ”kvinnemishandling” i dag anses som et stort samfunnsproblem. Forskere med et *familievoldsperspektiv* har på sin side ment at partnervolden er mer situasjonell og kjønnsnøytral, og at det finnes ulike former for partnervold. Studier fra denne tradisjonen har

dessuten vist at vold mot menn også er et utbredt fenomen og at lav sosioøkonomisk status ofte har sammenheng med høy risiko for å bli utsatt for partnervold.

Selv om mye av den tidligere forskningen har søkt etter såkalte risikofaktorer ved både voldsutøver og voldsoffer, har ikke egenskaper ved selve *par-relasjonen* fått noe særlig oppmerksomhet. Det følgende kapittelet vil dreie seg om betydningen av å studere slike *relasjonelle* faktorer og mekanismer.

3 Teori

Dette kapittelet presenterer begrepsapparatet som vil benyttes i tolkningen av analysene i oppgaven. Kapittelet starter med en kort innledning om noen begrensninger ved den tidligere forskningen på partnervold. Videre er kapittelet todelt. I den første delen utdypes Peter Hedströms mekanismeforståelse (2005) og betydningen av å benytte *mekanismer* i forståelsen av sosiale fenomener. Ole-Jørgen Skogs handlingsmodell (2006) presenteres som et relevant verktøy for å spesifisere slike mekanismer, og denne benyttes i spesifiseringen av noen relasjonelle mekanismer som vil kunne forklare noe av voldsbruken mellom partnere. Ut fra disse mekanismene utledes det ulike hypoteser som legger grunnlaget for analysetesting senere i oppgaven. I kapittelets andre del diskuteres betydningen av maktforholdet mellom partnerne for risikoen for å oppleve partnervold, samt hvordan forekomsten av partnervold avhenger av kulturelle syn på makt og maskulinitet.

En gjennomgående svakhet ved den tidligere forskningen er at voldsbruk forklares ved å påvise samvariasjoner mellom ulike variabler. Slike forklaringer kalles gjerne *statistiske forklaringer*, og innebærer at man forklarer en hendelse eller et fenomen ved å påvise ulike faktorer som tilsynelatende påvirker utfallet av den bestemte hendelsen (Hedström 2005: 20). Ifølge Goldthorpe (2000: 99) kan imidlertid ikke korrelasjoner mellom variabler *i seg selv* sies å forklare et fenomen. Dersom de påviste sammenhengene ikke blir gitt en rimelig forklaring annet enn en statistisk forklaring, har man heller ingen grunn til å anta at det foreligger en kausal mekanisme (Skog 2006: 122). Dette er ofte en utfordring i kvantitative undersøkelser, og den forsterkes av at man ikke alltid har tilgang til longitudinelle data. *Sikre* kausale sammenhenger vil imidlertid være svært vanskelig å påvise i kvalitative data, uavhengig om man har tilgang til longitudinelle data eller ikke.

Flesteparten av studiene som ble nevnt i kapittel 2 søker å forklare et relasjonelt fenomen ved å lete etter individuelle egenskaper ved voldsutøver eller voldsoffer. Disse undersøkelsene påviser viktige sammenhenger, men burde imidlertid ikke ha stoppet her. Det er ikke bare enkeltindividens sosioøkonomiske status som er interessant å studere når det gjelder årsaksforklaringer på maktbruk mellom partnere. Som påpekt av blant annet Williams og Frieze (2005), bør studier av partnervold også granske mønstre *innenfor* par-relasjonene.

Flere studier undersøker for eksempel hvordan forekomsten av partnervold har sammenheng med partneres *relative* status (se bl.a. Anderson 1997; Kaukinen 2004; McCloskey 1996; Salari & Baldwin 2002; Hornung, McCullough & Sugimoto 1981; MacMillan & Gartner 1999). Slike sammenhenger er foreløpig ikke undersøkt i Norge, men en slik tilnærming vil gjøre det mulig å spesifisere noen av de mer relasjonelle mekanismene bak menn og kvinners voldshandlinger.

3.1 Mekanismer og mekanismebaserte forklaringer

Ifølge den svenske sosiologen Peter Hedström er en (sosial) mekanisme en samling av enheter og aktiviteter, som typisk er individer og deres handlinger, som er organisert på en slik måte at de vil kunne frembringe et bestemt type utfall (2005: 25). Ved å rette søkelyset mot mekanismene bak et fenomen vil man kunne si noe om *hvorfor* individer handler som de gjør innenfor den konteksten de befinner seg i, fremfor bare å beskrive sammenhengen mellom individene og deres handlinger. Hedström mener mekanismebaserte forklaringer er de mest hensiktsmessige for å forstå sosiale forhold, ettersom de gir mer presise og forståelige forklaringer på sosiale fenomener enn forklaringer basert på statistiske korrelasjoner. (2005: 24).

Forutsetningen for at en bestemt mekanisme skal kunne forklare et sosialt fenomen er at det hverken skjer en endring i den sosiale konteksten eller i måten individene er tilknyttet hverandre. Dersom noe av dette forandres vil ikke den mekanismebaserte forklaringen lenger være gyldig (Hedström 2005: 26). Knyttet dette til partnervold kan man forestille seg at en såkalt ”voldsfremkallende” mekanisme kan være det å ha mye dårligere råd enn alle andre i omgangskretsen. Dette vil kunne oppleves som utilstrekkelig og føre til økt frustrasjon og aggresjon mellom partnerne. Skjer det derimot en endring i den sosiale konteksten, for eksempel at paret med dårlig råd flytter og dermed får en omgangskrets med omtrent lik økonomisk situasjon som dem selv, vil ikke mekanismen lenger være i virksomhet.

Hedströms forståelse av mekanismebegrepet ligner Jon Elsters (Elster 1989: 4-10). For det første hevder Elster at mekanismer skiller seg fra påstander om *kausale sammenhenger*. Å vite at én hendelse gir utslag i en annen hendelse sier ikke noe om selve årsaken til handlingsforløpet. For det andre fremholder han at det er svært viktig at mekanismer skilles fra påviste *korrelasjoner*, idet sammenhengen mellom to hendelser kan skyldes en annen,

tredje hendelse. Videre hevder Elster at mekanismer må skilles fra kausallover om *nødvendighet*. Dette betyr at selv om en mekanisme forklarer hvorfor individer under visse sosiale omstendigheter handler på en bestemt måte, er det ikke dermed sagt at alle individer under disse omstendighetene alltid vil handle på denne måten. Som Hedström presiserer; mekanismebaserte forklaringer beskriver *tendenser*, ikke virkelige handlingsforløp (2006: 31-2). Ifølge Elster er dette et viktig punkt i argumentasjonen for å bruke mekanismer fremfor kausallover. Til slutt understreker Elster at ettersom mekanismer ikke forutsetter at et bestemt utfall nødvendigvis *vil* oppstå, må mekanismer også holdes adskilt fra *prediksjoner*.

Mekanismebaserte forklaringer står dermed i kontrast til de statistiske forklaringene. Den norske forskningen på partnervold gir for eksempel en statistisk forklaring på forekomsten av partnervold ved å hevde at personer med lav sosioøkonomisk status har en økt risiko for å bli utsatt for vold. Denne ”forklaringen” gir ikke uten videre noen forståelse av hvorfor det er slik. Allikevel kan statistiske forklaringer være svært hensiktsmessige, ettersom man i utviklingen av forklaringene benytter seg av statistiske analyser for å avdekke hvilke sammenhenger som finnes, eller ikke finnes (Hedström 2005: 21-23). Partnervold er et såpass komplekst sosialt fenomen at det å komme fram til mekanismebaserte forklaringer på hvorfor volden oppstår ville vært svært vanskelig uten først å benytte seg av analytiske verktøy (Hedström 2005: 75). Sammenhenger som avdekkes i statistiske analyser vil således fungere som et *utgangspunkt* når man leter etter mekanismene bak volden.

3.1.1 Spesifisering av mekanismer

Rent metodisk kan mekanismer bak voldsbruk presiseres ved å gjøre statistiske analyser og kontrollere for ulike faktorer som vil kunne ha en innvirkning på voldsrisiko (Skog 2009: 44). Eksempelvis kan individer gjøres så like som mulig med hensyn til for eksempel relativ inntekt eller utdanning, og det kan deretter undersøkes om det er *andre* mulige faktorer som har innvirkning på menn og kvinners risiko for å bli utsatt for vold. Problemet er at det ofte vil finnes viktige konfunderende faktorer som man enten ikke har oversikt over (pga. manglende data) eller som utelates i analysene grunnet utilstrekkelig kjennskap til fenomenet som studeres. For at kontrollvariabelmetoden skal være virkningsfull bør man altså på forhånd ha en noenlunde klar forestilling om *på hvilken måte* de ulike faktorene har en innvirkning på voldsbruk (Skog 2009: 44-5).

Selv med en grundig kjennskap til fenomenet som studeres, vil ikke bruken av kontrollvariabler uten videre gi svar på hvilke mekanismer man står ovenfor. Én hendelse kan nemlig forklares ved å vise til ulike typer mekanismer. Ifølge Ole-Jørgen Skog (2009: 43) finnes det for eksempel både fysiologisk funderte mekanismer og mer kognitive mekanismer, som begge vil kunne forklare en persons bruk av vold. Et eksempel på en kognitiv mekanisme vil være at voldsutøver, gjennom oppvekst og sosialisering, har tilegnet seg en holdning til voldsbruk som gjør personen selv vil kunne ty til vold. En fysiologisk mekanisme vil kunne bestå i at en personlighetsforstyrrelse hos voldsutøver gjør ham eller henne mer tilbøyelig til å bruke vold. Som nevnt i kapittel 2 vil en slik fysiologisk mekanisme imidlertid ikke forklare forekomsten av *partnervold*, hvis det er slik at personen ikke også utøver vold mot andre enn partner. Ettersom denne innvendingen generelt gjelder for alle typer *individuelle* mekanismer, vil disse få lite fokus i denne oppgaven. Mitt mål vil heller være å spesifisere mer relasjonelle mekanismer, idet jeg antar at disse vil ha mer forklaringskraft i utøvelsen av partnervold.

Ettersom en hendelse kan forklares ved hjelp av ulike mekanismer, trenger vi ifølge Skog et begrepsapparat og en metateori om handling for å spesifisere de *faktiske* mekanismene bak et sosialt fenomen (Skog 2006: 77). Før Skogs forståelse av forholdet mellom individ og samfunn utdypes vil det imidlertid gis en kort redegjørelse for forskjellen mellom kausale og intensjonale forklaringer. Disse er grunnleggende i Skogs handlingsforståelse.

3.2 Kausale og intensjonale forklaringer

Kausale forklaringer, eller såkalte "*push*"-forklaringer, består i at endringer i det ytre miljø frembringer en bestemt handling (Skog 2006: 78). En kausal forklaring på partnervold vil kunne være at en person mister besinnelsen i en konflikt, og lar dette gå fysisk ut over partner. I kapittel 2 omtaltes Johnsons voldstypologi og det han definerer "*episodisk partnervold*". Ettersom den episodiske partnervolden ifølge Johnson oppstår i en konflikt mellom partnerne og like gjerne rammer menn som kvinner, har denne typen vold altså en kausal forklaring. Handlingen frembringes altså ikke av et *bevisst* ønske om en fremtidig tilstand. *Intensjonale* forklaringer eller "*pull*"-forklaringer derimot, forutsetter en bevisst handlende aktør. Det antas at aktøren har et ønske eller en målsetting, og en oppfatning om at den gitte handlingen vil frembringe denne målsettingen. Følgelig er det sammensetningen av ønsket og oppfatningen som resulterer i handlingen (Skog 2006: 78). Det er således et nært forhold mellom intensjonale handlinger og det Weber betegner *formålsrasjonell handling*, idet begge

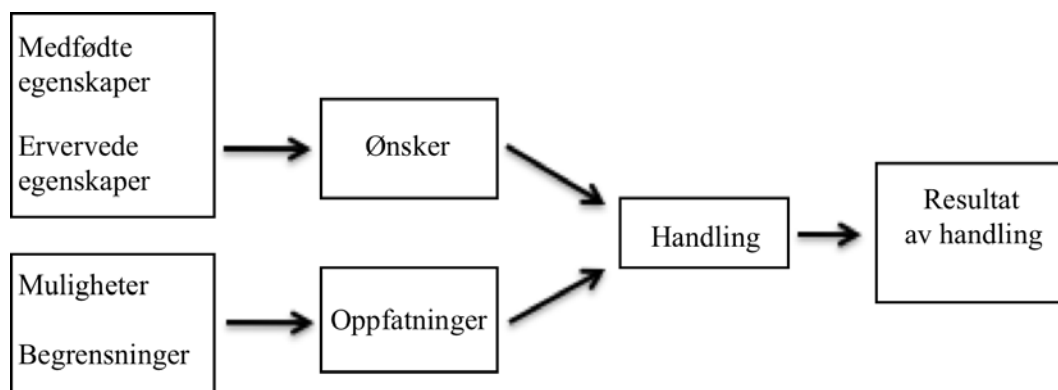
forutsetter at aktøren velger sine handlinger ut fra et *mål* og tilgjengelige *midler* til å oppnå dette målet (Hughes, Sharrock & Martin 2003: 105). Volden Johnson definerer som ”intim terrorisme” (når en person utøver både fysisk vold og er kontrollerende overfor sin partner) kan sies å ha en *intensjonell forklaring*, ettersom volden utføres av en bevisst handlende person som et middel for å oppnå kontroll og makt over sin partner.

Hedström (2005: 36) argumenterer for å benytte intensjonale forklaringer fremfor kausale forklaringer, ettersom de førstnevnte gir dypere og mer tilfredsstillende forklaringer på sosiale fenomener. Når det i studier av partnervold påvises mønstre i forekomsten av vold, må det kunne antas at dette hovedsakelig dreier seg om intensjonale voldshandlinger. Mens de kausale forklaringene fremstiller voldsbruken som ”tilfeldig”, vil de intensjonale forklaringene beskrive bevisste aktører som benytter volden som et mer eller mindre planlagt middel for å oppnå et ønsket mål. Et vesentlig trekk ved de intensjonelle handlingene er at det ikke er selve utfallet av handlingen som er årsaken til handlingen, men snarere den *mentale representasjonen* av hva som vil være handlingsresultatet (Skog 2006: 78).

3.3 Ønsker og oppfatninger

Sammensetningen av individers *ønsker* og *oppfatninger* er avgjørende i spesifiseringen og forståelsen av mekanismer, idet det er disse som legger grunnlaget for hvordan den sosiale handlingen forstås (Skog 2006: 103). Skogs handlingsforståelse oppsummeres i figur 3.1:

Figur 3.1: Noen faktorer som påvirker aktørens ønsker og oppfatninger

Som nevnt skilles det gjerne mellom teorier som ser individ og samfunn i et atskilt forhold, og teorier som ser disse to i et indre, vekselvirkende forhold (jf. avsnitt 2.6). Skogs handlings-

modell gjør det mulig å integrere begge typer teorier, ettersom modellen tar hensyn til individers påvirkning av samfunnets kulturelle normer (erhvervede egenskaper) *samtidig* som den anerkjenner betydningen av medfødte egenskaper. Skogs handlingsmodell er svært lik Hedströms DBO-teori,¹¹ som har hovedkomponentene *desires, beliefs* og *opportunities* (ønsker, oppfatninger og muligheter). DBO-teorien kunne også vært valgt som teoretisk rammeverk i denne oppgaven, men mitt teoretiske utgangspunkt vil allikevel ligge nærmest Skogs forståelse.¹²

Ettersom aktørers handlinger ifølge Skog bestemmes ut ifra deres ønsker og deres subjektive oppfatning om hvorvidt handlingen er et mulig handlingsalternativ, er det følgelig de *intensjonale handlingene* som ligger til grunn for forståelsen av mekanismene bak et bestemt handlingsresultat. Allikevel vil handlingene kunne frembringes både kausalt og intensjonelt (Skog 2006: 79-80).¹³ Hvorvidt aktørene handler bevisst, med en klar mental representasjon om handlingsutfallet, vil likevel ikke alltid være like tydelig. Voldshandlinger som utøves i sammenheng med alkoholbruk vil eksempelvis kunne være helt i grensen av hva som kan defineres som intensjonale handlinger. Samtidig er det god grunn til å tro at tilfeldige, kausalt frembrakte voldshandlinger (som for eksempel partnervold utøvd i sammenheng med alkohol) vil kunne oppstå oftere når det også er visse andre, bakenforliggende faktorer som inngår i voldens kontekst.

Jeg mener Skogs handlingsmodell er velegnet for å spesifisere noen mulige mekanismer som vil kunne frembringe partnervold. Sammen med Hedströms forståelse av mekanismer og mekanismebaserte forklaringer, legger Skogs begrepsapparat grunnlaget for mitt teoretiske utgangspunkt i oppgaven.

---

¹¹ For en nærmere utdyping av DBO-teorien, se Hedström (2005).

¹² Grunnen til dette er bl.a. at Skog og Hedström er noe ulike i forståelsen av *subjektive* og *objektive* muligheter for handling. Ifølge Skog vil aktører handle ut fra en subjektiv oppfatning av deres muligheter og begrensninger (2006: 79). Hedström vektlegger på sin side aktørens objektive handlingsmuligheter som avgjørende for handlingsutfallet (Hedström 2005: 38-9). Hedström understreker likevel at aktøren må være *kjent* med disse mulighetene objektive handlingsmulighetene for at de skal kunne påvirke aktørens handlinger. Skog hevder at slike objektivt tilgjengelige handlingsalternativer umulig kan være med på å påvirke aktørens handlingsvalg, ettersom aktøren ikke *selv* oppfatter disse som tilgjengelige (Skog 2006: 79). Jeg velger her å støtte meg til Skogs forståelse av aktørens muligheter, idet jeg oppfatter aktørens *objektive* muligheter som uvesentlige når det kommer til hans eller hennes valg av handlinger.

¹³ Ytre påvirkninger vil for eksempel kunne føre til kausalt frembrakte voldshandlinger.

3.4 Mekanismer bak forekomsten av partnervold

Målet med analysene som vil gjøres i denne studien er å prøve å forklare individers bruk av 1) fysisk maktbruk, 2) psykisk vold og 3) *begge* voldstyper innenfor parforhold. Dette vil gjøres ved å spesifisere noen relasjonelle mekanismer som vil kunne forklare hvorfor de ulike typene partnervold oppstår. Tidligere norsk forskning på partnervold har i mindre grad prøvd å komme *bak* de påviste statistiske sammenhengene for å forstå mer av mekanismene bak voldsbruk. Hovedsakelig har målet vært å kunne fremlegge en generell kunnskapsstatus, samt å påvise ulike risikofaktorer for vold som rammer kvinner og menn. Med utgangspunkt i Skogs begrepsapparat og ulike mekanismer påvist i tidligere forskning, vil det nå presenteres noen mulige mekanismer som kan antas å påvirke forekomsten av ulike typer partnervold.

3.4.1 Den relative stress- og frustrasjonsmekanismen

Som diskutert kapittel 2 er voldsbruk forsøkt forklart ut fra ulike teorier som forstår individ og samfunn i et indre og gjensidig forhold. *Stress- og frustrasjonsteorier* tar utgangspunkt i denne tankegangen. Disse teoriene hevder at det å befinne seg i en stressfylt situasjon, hovedsakelig grunnet utilstrekkelig økonomi, vil kunne resultere i fysiske voldshandlinger mellom partnere. Slike funn er påvist i flere studier (f.eks. Kaukinen 2004; Straus m.fl. 2006). Antakelsen er at personer med spesielt dårlig økonomi har en forhøyet risiko for å utføre både mer og grovere vold mot partner (Riggs m.fl. 2000: 1293). Dersom ens økonomiske situasjon strider imot samfunnets normer eller forventninger til personlig økonomi vil dette kunne medføre stress eller frustrasjon som igjen kan frembringe konflikter og fysisk voldsbruk. Mekanismen bak volden i slike ”stressede” situasjoner er hovedsakelig individuell, ettersom det er aktørens *egen* inntekt (ikke partners) som er utslagsgivende for voldsbruken.

Som nevnt vil det ikke fokuseres på individuelle mekanismer i denne oppgaven, og stress- og frustrasjonsteoriene fungerer derfor som et utgangspunkt for å spesifisere en (utelukkende) relasjonell mekanisme: den *relasjonelle stress- og frustrasjonsmekanismen*. Mekanismen antas å trekke på særlige tradisjonelle kjønnsrolleforventninger om mannen som hovedforsørger og målet om en tydelig asymmetrisk fordeling av makt og ressurser mellom partnerne.¹⁴ Mekanismen kan dermed knyttes til *kjønnsessensialisme* og tanken om at menn

---

¹⁴ jf Parsons kjønnsrollebegrep. Inspirert av Durkheims ideer om arbeidsdeling og differensiering brukte Parsons kjønnsrollebegrepet til å fremlegge teorier om familien som sosialt system og fastslo at fars- og morsrollene bidro til å opprettholde en samfunnsmessig orden (Ve 1992: 150-2).

og kvinner passer til å gjøre ulike former for arbeidsoppgaver innenfor familiestrukturen (Charles & Grusky 2004: 15). Menn med mye lavere inntekt eller utdanning *enn partner* vil for eksempel kunne oppleve dette som svært frustrerende, ettersom dette strider imot særlige tradisjonelle normer rundt inntekts- eller utdanningsforholdet mellom menn og kvinner. I tillegg til relativ inntekt eller utdanning antas det at også arbeidsledighet vil kunne frembringe den samme frustrasjonen blant menn, dersom partner er i arbeid. Maktbruken oppstår hovedsakelig i forbindelse med konflikter mellom partnerne,¹⁵ men ettersom voldsbruken avhenger av hvordan voldsutøver forholder seg til samfunnets sosiale normer om kjønn er den relative stress- og frustrasjonsmekanismen både en kausal og en intensjonell mekanisme (jf Skog 2006: 78-80). I lys av Skogs handlingsmodell forstår jeg det slik at aktørens subjektive oppfatning av misforholdet mellom egen situasjon og forventningene knyttet til en tradisjonell mansrolle vil kunne frembringe konflikter og en ”tradisjonell” form for makt og dominans, altså et *fysisk maktbruk*. En slik ”enkel” form for vold vil dermed kunne være et virksomt middel for å gjenopprette et mer tradisjonelt makt- og dominansforhold mellom partnerne.

Ettersom den relative stress- og frustrasjonsmekanismen knyttes til en slik patriarkalsk tankegang, forventes det at mekanismen vil frembringe vold mot *kvinner*. Til tross for at det siden 80-tallet har vært flere kvinner enn menn som søker seg til høyere utdanning, viser norske menn og kvinners yrkes- og utdanningsvalg at et tradisjonelt kjønnssyn fremdeles står sterkt i dagens samfunn.¹⁶ Stadig flere norske kvinner blir i dag også ledere, men dette gjelder hovedsakelig lederstillinger i mellomsjiktet.¹⁷ Selv om dette antyder at samfunnets tradisjonelle kjønnsideologier er i endring og at den tradisjonelle kjønnsoppfattelsen ikke står like sterkt som tidligere, er det likevel ikke grunn til å tro at kvinner og menn forholder seg til ulike sosiale normer om kjønn.

Det er dessuten grunn til å tro at det er sterkere motkrefter i virkning når det gjelder kvinners fysiske voldsbruk mot menn. På grunn av styrkeforskjellene mellom kjønnene vil kvinners voldshandlinger i de fleste tilfeller ha en begrenset effekt på menn, og kvinners fysiske vold mot menn vil derfor kunne oppfattes som irrasjonell eller virkningsløs (Frieze 2008: 671). Samtidig risikerer kvinner at personen hun utøver fysisk makt overfor vil kunne påføre henne betraktelig større skader tilbake. Ettersom respondentene i mine data oppgir erfaringer med

---

¹⁵ jf. Johnsons voldstypologi og voldsstypen ”episodisk partnervold”, avsnitt 2.4,

¹⁶ Statistisk Sentralbyrå, http://www.ssb.no/ola_kari/utdanning_2010.pdf

¹⁷ Statistisk Sentralbyrå, <http://www.ssb.no/likestilling/main.shtml>

voldsbruk fra partner, formuleres det noen kjønns spesifikke hypoteser som sier noe om risikoen for å utsettes for vold:

H1a: Det å ha høy relativ utdanning øker ikke menns risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

H1b: Det å ha høy relativ utdanning øker kvinners risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

H2a: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker ikke menns risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

H2b: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker kvinners risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

H3a: Det å ha høy relativ inntekt øker ikke menns risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

H3b: Det å ha høy relativ inntekt øker kvinners risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

3.4.2 Avhengighetsmekanismen

Mye sosiologisk forskning har undersøkt hvordan avhengighetsforholdet mellom to partnere, fortrinnsvis med hensyn til økonomisk situasjon, vil kunne påvirke en rekke andre aspekter innenfor parforholdet. Kalmuss og Straus (1982) har eksempelvis funnet at kvinner som i høy grad er økonomisk avhengige av partner har høyere sannsynlighet for å utsettes for fysisk vold enn kvinner i mer likestilte forhold.¹⁸ Ved å benytte teorier om ”ekteskapelig avhengighet” forklarer de dette med at økonomisk avhengige kvinner har liten mulighet for å bryte ut av voldelige forhold. Ifølge slike teorier er det ikke avhengigheten i seg selv som øker risikoen for å oppleve vold, men snarere det at personer som ikke har mulighet til å forlate en voldelig partner blir nødt til å opparbeide seg en økt toleranse for voldshendelser (Kalmuss & Straus 1982: 277-8). Slike funn leder til antakelsen om at både menn og kvinner vil bryte ut av voldelige forhold *dersom de har mulighet til dette*. I motsetning til stress- og

---

¹⁸ Basert på intervjuer av et nasjonalt representativt utvalg av 2143 kanadiske menn og kvinner. Data er innhentet i 1976.

frustrasjonsmekanismen, der det ventes at det er personen med *flest* ressurser som vil utsettes for vold, vil altså avhengighetsmekanismen kunne frembringe vold mot den personen i forholdet som har tilgang til klart *færrest* ressurser.

Økonomisk avhengighet til partner betraktes hovedsakelig som en risikofaktor for vold som rammer kvinner. Flere studier har likevel påvist at dårlig økonomi er en gyldig årsaksforklaring for vold mot både kvinner og menn (f.eks. Straus m.fl. 2006¹⁹). Jeg vil derfor undersøke om en slik avhengighetsmekanisme også er virksom når det gjelder menns risiko for å rammes av partnervold. I kontrast til den relasjonelle stress- og frustrasjonsmekanismen antas det følgelig at mekanismen bak volden som rammer menn og kvinner er kjønnsnøytral.

Knyttet avhengighetsmekanismen til Skogs handlingsmodell, tolkes voldsbruken dit hen at oppfatningen om at partner ikke har mulighet til å bryte forholdet vil kunne frembringe voldshandlinger mot denne partneren. En slik enkel, kausal forklaring forutsetter at det ligger en slags automatikk i det at man *ønsker* å utføre vold, og denne tankegangen ligger dermed tett opp mot den feministiske forståelsen av vold: menns vold mot kvinner forstås som en alternativ måte å uttrykke maskulinitet på. Å bruke partneravhengighet som forklaring på voldsbruken gir derimot ingen tilfredsstillende forklaring på *hvorfor* noen velger å bruke vold mot partner. Det vil derfor være grunn til å tro at det også er andre, bakenforliggende faktorer som er med på å forklare voldsbruken. For eksempel vil aktørens ervervede egenskaper eller tidligere erfaringer spille en sentral rolle for handlingsutfallet, idet disse er med på å forme både ønsket om å utføre en ytterligere undertrykking av partner og forestillingen om hva handlingsutfallet vil kunne bli. Hvordan personen forholder seg til samfunnets normer om at man *ikke* skal utøve vold vil også være med på å bestemme handlingsutfallet. Hvor sterkt disse motkreftene står bestemmes til syvende og sist av aktørens ønsker og oppfatninger. Sammenlignet med den relative stress- og frustrasjonsmekanismen er avhengighetsmekanismen således en mer *intensjonell* mekanisme. Avhengighetsmekanismen antas også å kunne frembringe bruken av psykisk vold mot partner. Med utgangspunkt i et ekteskapelig avhengighetsperspektiv formes dermed følgende hypoteser, som omfatter både kvinner og menn:

H4: Økonomisk avhengighet øker risikoen for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

---

¹⁹ Studie av nasjonalt utvalg av 2143 amerikanske kvinner og menn (gifte / par) fra 1976. Data innhentet ved intervjuer (Straus m.fl. 2006: 251-2).

H5: Økonomisk avhengighet øker risikoen for å bli utsatt for psykisk vold fra partner.

3.4.3 Motmaktmekanismen

De tradisjonelle kjønnsrollemønstrene som ble skissert av Parsons og strukturfunksjonalismen på 50-tallet har vært gjenstand for mye kritikk (Ve 1992: 151). Parsons er blant annet kritisert for å komme med en overforenklet forklaring av hvordan ”kjønnsroller” produserer såkalte *kjønnspersonligheter* som menn og kvinner erverver fra generasjon til generasjon og for å utelate maktrelasjonen mellom kvinner og menn i kjønnsrollebegrepet (Carrigan, Connell & Lee 1985: 554-6). Artikkelen ”Towards a new sociology of masculinity” (Carrigan m.fl. 1985) førte til at det vokste fram en ny og mer relasjonell forståelse av makt og maskulinitet på slutten av 80-tallet (Lorentzen 2006: 124). I motsetning til Parsons hevdet Carrigan og medarbeidere (1985: 581) at det ikke eksisterte en individuell ”mannlig kjønnsrolle” som skapte eller formet menns maskulinitet. De fastholdt i stedet at maskuliniteten er dynamisk og konstrueres i relasjon med andre, og at det følgelig måtte være ulike måter å ”gjøre” maskulinitet på. Som med alle typer sosial handling må forståelsen av maskulinitet altså ses i forhold til sosial kontekst (Lorentzen 2006: 126).

Ressursteorien fremmer en slik relasjonell kjønnsforståelse. Teorien dreier seg om fordeling av makt innenfor parforholdet, og kan dermed sies å være nært beslektet de feministiske teoriene. Hovedtanken er at personer som har lite ”maktdefinerende” ressurser *i forhold til partner* vil kunne benytte vold som en strategi for å tilegne seg mer makt over partneren sin, og på denne måten klare å opprettholde maktbalansen i forholdet (Goode 1971).²⁰ Det relasjonelle maktforholdet mellom partnerne defineres ut fra deres sosioøkonomiske ulikheter, og slike relasjonelle ulikheter (og betydningen av disse) har vært utgangspunktet for en rekke studier som blant annet omhandler partnervold, samlivsbrudd og generell tilfredshet med livssituasjon (Atkinson m.fl. 2005; Heckert, Nowak & Snyder 1998; Hornung & McCullough 1981; Ono 1998; Tichenor 1999). Ettersom maktforholdet mellom partnerne defineres ut fra deres fordeling av sosioøkonomiske ressurser kan ressursteorien også knyttes til familievoldsperspektivet. Poenget er at det er det *relasjonelle* maktforholdet mellom partnerne som står i fokus, ikke menn og kvinners individuelle sosiodemografiske posisjoner.

---

²⁰ Teorien er således tett knyttet til bytteteori.

Med utgangspunkt i ressursteorien presiseres dermed *motmaktmekanismen*, som i likhet med den relative stress- og frustrasjonsmekanismen forventes å kunne frembringe vold mot personen med *mest* makt i forholdet. De to mekanismene antas imidlertid å trekke på ulike sosiale normer om kjønn. Mens den relative stress- og frustrasjonsmekanismen kobles til en mer tradisjonell kjønnsrolleforståelse der målet er en asymmetrisk (mannsdominert) maktfordeling mellom kjønnene, antas motmaktmekanismen å frembringe vold dersom maktforholdet mellom partnerne strider imot en mer moderne likestillingsideologi der målet er et mer *likeverdig* forhold mellom kjønnene.²¹ Volden vil kunne frembringes som et resultat av *oppfatningen* om at ens posisjon i forholdet bryter med den gjeldende likestillingsdiskursen, sammen med *ønsket* om å komme seg ut av sin underlegne posisjon i forholdet.

Ifølge Tichenor (1999: 639) vil par med en utradisjonell inntektsfordeling (altså at kvinnen tjener mest) kunne forhandle seg frem til en jevnere maktfordeling seg imellom ved å tilegne partnernes tilgjengelige ressurser mer eller mindre verdi enn det som utenfra synes å være normalt. Eksempelvis vil menn som tjener mindre enn partner kunne roses for klesvask og husstell eller lignende, som i parforhold med en mer tradisjonell inntektsfordeling ”automatisk” inngår i kvinnerollen. Slik viser kvinnen at hun ikke ønsker å bruke sin overlegne økonomiske posisjon til å oppnå mer makt, mens mannen opplever at hans ressurser betyr like mye som partners. En slik verdiforhandling av ressurser er imidlertid ikke til stede i alle utradisjonelle par, og i dagens samfunn vil nok mange høytlønnede kvinner oppleve en slik organisering som urimelig. Kaukinen (2004: 466) hevder at menn som opplever at de ikke har tilgang til tradisjonelle maskuline ressurser (som å ha høyere inntekt eller utdanning enn partner) vil kunne kompensere for dette ved å bruke *psykisk* vold, men ikke *fysisk* maktbruk mot partner. Basert på dette forklarer altså motmaktmekanismen hvordan det å ha lav relativ status vil kunne frembringe en forestilling om at psykisk vold mot partner vil være et egnet middel for å forsterke sin maktposisjon i forholdet. Mekanismen er intensjonell, noe som betyr at det er uvesentlig hvorvidt den psykiske volden faktisk *fører* til et mer likestilt maktforhold mellom partnerne. Hva som er avgjørende er derimot den *mentale forestillingen* av handlingsutfallet (jf. avsnitt 3.2).

Ressursteorien (slik den er presentert av Goode, 1971) er imidlertid kritisert for å overse betydningen av etablerte kjønnsroller og kulturelle normer (Anderson 1997; Atkinson m.fl.

---

²¹ Selv om motmaktmekanismen tar utgangspunkt i ressursteorien er antakelsene om hvilke kjønnsnormer mekanismen trekker på mine egne. Forståelsen av motmaktmekanismen kan dermed ikke knyttes direkte til ressursteorien.

2005). Slik forventes det at *både* menn og kvinner med færre maktdefinerende ressurser enn partner vil kunne benytte psykisk vold som en strategi for å oppnå et mer balansert maktforhold. Studier som har undersøkt voldsbruk i lys av ressursteorien har imidlertid ikke funnet støtte for dette.²² I spesifiseringen av mulige mekanismer bak volden er det derfor nødvendig å studere *både* trekk ved parforholdet og ved samfunnets sosiale struktur og normer (MacMillan & Gartner 1999: 957). Vold mellom partnere kan således ikke bare forstås i sammenheng med selve kjønnsstrukturen i samfunnet, men må også forstås i lys av samfunnets *kulturelle kjønnsforståelse* (Anderson 2009: 1450-1). Selv om dagens kvinner må forholde seg til økende krav til likestilling mellom kjønnene, vil det å befinne seg i en lavere sosioøkonomisk posisjon enn partner antagelig ikke oppleves like stigmatiserende for kvinner som for menn. I henhold til ressursteorien, men sett i lys av samfunnets kjønnsrollenormer, formes følgende kjønns spesifikke hypoteser:

H6a: Det å ha høy relativ utdanning øker ikke menns risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

H6b: Det å ha høy relativ utdanning øker kvinners risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

H7a: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker ikke menns risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

H7b: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker kvinners risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

H8a: Det å ha høy relativ inntekt øker ikke menns risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

H8b: Det å ha høy relativ inntekt øker kvinners risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

Tre mekanismer med tilhørende hypoteser er nå presentert. I den neste delen av kapittelet *utdypes* den teoretiske bakgrunnen for valget av akkurat disse mekanismene og hypotesene. For å underbygge hypotesenes utforming presenteres det særlige relevante studier som alle undersøker sammenhengen mellom relativt makt og voldsbruk.

---

²² Forskningen på betydningen av volden som rammer menn er imidlertid begrenset.

3.5 Relativ makt og voldsbruk

Ifølge familiesosiologien er kontroll over penger eller andre kilder til forsørgelse en av de viktigste maktressursene i familien. Personen som disponerer økonomien har dermed en kontroll over familien eller parforholdet som ikke er bare begrenset til det økonomiske (Engelstad 2005: 34). I sosiologiske studier er relativ inntekt det vanligste målet som brukes for å si noe om maktforholdet mellom to partnere, blant annet fordi det beskriver økonomisk avhengighet. Relativt utdanningsnivå og relativ sysselsettingsstatus er andre vanlige mål på maktfordelingen mellom to partnere.

Sullivan og Gershuny (2010) er kritiske til forskningen som behandler relativ inntekt som en indikator på relativ makt mellom partnere. De hevder at partners relative inntekt heller er et *resultat* av forhandlingen og maktbalansen i forholdet, og at studier som bruker dette målet på maktbruk dermed preges av en begrepsmessig sirkularitet (*conceptual circularity*) (2010: 5-6). Kritikken rettes fortrinnsvis mot studier som omhandler forhandlingsstyrke mellom partnere i forhold til utførelsen av betalt og ubetalt arbeid, men rammer også studier av relasjonsmakt som betrakter inntekt eller utdanning som eneste forklaringsvariabler. Sullivan og Gershunys poeng er at inntektsfordelingen i et parforhold bare representerer én del av den totale makten mellom partnere (og følgelig bare er én av mekanismene bak volden), og at man derfor må bruke alternative mål for å kunne spesifisere de *egentlige* årsakene til ulikhetene mellom partnerne (2010: 5).

Målsettingen må således være å finne fram til det målet på relativ makt som gir mest forklaringskraft i forståelsen av hvorfor de ulike typene partnervold oppstår. Samtidig må det undersøkes for mulige overlappende eller motstridende mekanismer. I denne sammenheng vil det nå trekkes fram tre undersøkelser som studerer bruken av partnervold ut fra ulike mål på relativ sosioøkonomisk status. Undersøkelsene skiller seg noe fra hverandre i deres forståelse av hvilke mål på relativ status som bør veie tyngst i forklaringen av partnervold, men felles for dem alle er at de hevder at relativ status er determinerende for *maktforholdet* mellom partnerne.

3.5.1 Betydningen av relativ utdanning for risiko for partnervold

Den amerikanske sosiologen Kristin L. Anderson har undersøkt sammenhengen mellom partnervold²³ og relativ sosioøkonomisk status, og hennes studie viser at ulikheter i status påvirker menn og kvinners voldsrisiko ulikt²⁴ (Anderson 1997). Anderson finner at kvinner med både lavere og høyere relativ utdanning har høyere risiko for å bli utsatt for partnervold enn kvinner som har likt utdanningsnivå som partner. Menn som har litt høyere utdanning enn partner har nesten tre ganger så stor sannsynlighet for å bli utsatt for fysisk partnervold som menn med like lang utdanning som partner²⁵ (Anderson 1997: 663-4). Andersons forklaring på disse funnene er imidlertid ikke direkte knyttet til utdanning som en maktdefinerende faktor. Hun hevder at partnere med ulikt utdanningsnivå vil være forskjellige også på andre områder, for eksempel i forhold til det å skulle ta vanlige hverdagslige avgjørelser (Anderson 1997: 667).

Den kanadiske forskeren Catherine Kaukinen har også undersøkt forekomsten av partnervold i lys av partneres relative sosioøkonomiske status²⁶ (Kaukinen 2004). Hun undersøker om relativ ulikhet øker risikoen for *bestemte* typer partnervold og skiller derfor mellom tre ulike typer vold: 1) fysisk vold *uten* bruk av psykisk vold, 2) fysisk vold *med* bruk av psykisk vold, og 3) psykisk vold uten bruk av fysisk vold²⁷ (Kaukinen 2004: 458). Kaukinen finner at kvinner med høy utdanning har lavere risiko for å utsettes for psykisk partnervold enn kvinner med lavere utdanning, *så lenge utdanningen ikke overstiger partnerens*. Kvinner med like høy eller høyere utdanning enn partner har nemlig større sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn kvinner med lavere utdanning enn partner (Kaukinen 2004: 463-5). Generelt er sammenhengen mellom vold og relativ utdanning sterkest når hun undersøker forekomsten av

---

²³ Situasjoner der det har oppstått krangling mellom partnerne i løpet av det siste året, og der kranglingen har utartet seg til å bli en *fysisk* voldelig konflikt (Anderson 1997: 661).

²⁴ Data hentet fra en amerikansk surveyundersøkelse (intervjuer) fra 1987/88. Utvalget består av 4948 gifte / samboende kvinner og menn i heterofile forhold.

²⁵ Andersons analyser inneholder 1) voldshendelser rapportert fra én av partnerne (mannen *eller* kvinnen hevder at det er blitt utført vold), og 2) en "felles" rapportering (som viser til tilfeller der begge partnere er enige om at det har blitt utøvd vold). Kun signifikante resultater fra Andersons studie gjengis: kvinners voldsrisiko baseres på den førstnevnte typen rapporteringer, menns voldsrisiko baseres på resultatene fra en "felles" rapportering.

²⁶ Dataene fra en kanadisk surveyundersøkelse fra 1999 av *menns vold mot kvinner*. Utvalget består av 7408 gifte / samboende kvinner.

²⁷ Psykisk vold ("*emotional abuse*") operasjonaliseres på bakgrunn av "seksuell sjalusi, sosial isolasjon og kontroll, ødeleggelse av eiendom, kontroll av økonomi, avfeining og/eller trusler". Operasjonaliseringen av begrepet fysisk vold ("*physical violence*") baseres på andre store surveyundersøkelser om partnervold og innebærer bl.a. trusler, dytting, slag og kasting av objekter, samt ulike typer grovere vold som seksuelle overgrep, kvelning og trusler med våpen (Kaukinen 2004: 458).

psykisk vold, men det påvises også signifikante sammenhenger i forhold til det å utsettes for ”både fysisk og psykisk vold”.

3.5.2 Betydningen av relativ sysselsettingsstatus for risiko for partnervold

Kaukinen er opptatt av den *symbolske* verdien av inntekt, utdanning og sysselsettingsstatus. Hun undersøker sammenhengen mellom voldshendelser og sysselsettingsstatus (det å være i arbeid eller ikke), og finner at kvinner som er i arbeid og som har en partner som er arbeidsledig har nesten dobbelt så stor sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold som kvinner som lever i et parforhold der begge er i arbeid eller der begge er arbeidsledige. Disse sammenhengene er derimot ikke signifikante når det gjelder risikoen for å utsettes for *fysisk* vold (Kaukinen 2004: 464-5). Kaukinen benytter feministisk teori og ressursteori for å forklare disse funnene, og forståelsen har nær tilknytning til den såkalte *motmaktmekanismen*. Hun hevder at sysselsettingsstatus og økonomisk rolle innenfor et parforhold har en sentral betydning for hvordan menn definerer sin maktposisjon innenfor parforholdet, og at disse faktorene derfor er viktige mekanismer bak menns vold og kontroll over kvinner (2004: 466). Det antas følgelig at det er snakk om *kjønnsespesifikke* mekanismer. Kaukinen undersøker imidlertid ikke kvinners vold mot menn, og det kan dermed ikke utelukkes at slike mekanismer vil kunne være virksomme både bak menn og kvinners voldshandlinger.

Betydningen av å se sysselsettingsstatus som en symbolsk ressurs fremheves også av de kanadiske sosiologene Ross MacMillan og Rosemary Gartner, som har undersøkt forholdet mellom relativ sysselsettingsstatus og forekomst av partnervold²⁸ (1999). MacMillan og Gartner hevder at mye av den tidligere forskningen på partnervold har ignorert at det å være i arbeid har mer enn en *økonomisk* betydning, og at for å forstå mer av det symbolske aspektet av arbeid bør man se at parforhold er styrt av kulturelt definerte normer som blant annet dreier seg om hvilke forventninger man har til hverandre (1999: 947-8). Hvilken betydning en persons sysselsettingsstatus har for sannsynligheten for å utsettes for vold avhenger altså av *partnerens* arbeidssituasjon.

---

²⁸ Data fra en kanadisk surveyundersøkelse fra 1993, 8461 gifte / samboende kvinner. Telefonintervjuer med spørsmål rundt det å være utsatt for ulike typer vold.

MacMillan og Gartner finner ingen signifikant sammenheng mellom *individuell* sysselsettingsstatus og kvinners risiko for å utsettes for ulike typer partnervold.²⁹ Dette strider i mot tidligere funn om at kvinner som er i arbeid (og dermed økonomisk mer uavhengige av sin partner) har en lavere risiko for å utsettes for vold (jf. teorier om ekteskapelig avhengighet, se f.eks. Kalmuss & Straus 1982). Når det gjelder *partners* sysselsettingsstatus, fremgår det imidlertid at kvinner som har en partner som er i arbeid har en lavere risiko for å utsettes for både systematisk og ikke-systematisk voldsmisbruk enn kvinner som har en arbeidsledig partner (MacMillan & Gartner 1999: 953). Når det *relative* sysselsettingsforholdet undersøkes fremgår det at kvinner som er i arbeid og som har en arbeidsledig partner har en høyere risiko for å oppleve vold³⁰ fra partner enn kvinner som lever i parforhold der begge er arbeidsledige. Kvinner som lever i forhold der begge er i arbeid har dessuten *lavere* risiko for å utsettes for både systematisk og ikke-systematisk voldsbruk enn kvinner som lever i forhold der ingen er i arbeid. (MacMillan & Gartner 1999: 956).

Forståelsen av forholdet mellom relativ sysselsettingsstatus og risiko for partnervold kan knyttes til det feministiske perspektivet. I likhet med den feministiske tradisjonen forstår MacMillan og Gartner det slik at menn vil kunne bruke vold som et middel til å tilegne seg makt eller kontroll over sin kvinnelige partner. Det påvises dermed en såkalt *motmaktmekanisme* også i denne studien. I likhet med Kaukinen undersøker heller ikke MacMillan og Gartner kvinners vold mot menn, og har derfor ikke mulighet til å teste hvorvidt det er snakk om en *kjønns spesifikk* mekanisme. Uavhengig av hva tidligere forskning viser, kan de altså ikke si hvordan mønstrene for kvinnelig voldsutøvelse ser ut.

MacMillan og Gartner viser, som Kaukinen, at bestemte ulikheter i relativ status vil kunne frembringe *forskjellige former for partnervold* (MacMillan & Gartner 1999: 953). Funnene gir grunn til å tro at det er ulike mekanismer i virkning bak ulike typer vold, og underbygger dermed valget om å skille mellom ulike voldstyper også i mine analyser. I tillegg mener er MacMillan og Gartners forståelse av arbeid som en *symbolsk* ressurs snarere enn en *økonomisk* ressurs en fordelaktig tilnærming for å forstå mer av kompleksiteten i mekanismene bak volden som rammer både kvinner og menn.

---

²⁹ MacMillan og Gartner definerer tre ulike voldstyper. Fysisk maktbruk som dytting eller slag med håndflaten defineres *interpersonal conflict*. *Non-systematic abuse* viser til en rekke voldelige hendelser som omhandler slag og sparring, mens *systematic abuse* defineres som det å oppleve trusler og svært alvorlige hendelser slik som å bli kvalt, slått ned eller angrepet med kniv eller lignende (MacMillan & Gartner 1999: 950-1).

³⁰ *alle* de tre voldsformene som diskuteres i studien.

3.5.3 Betydningen av relativ inntekt for risiko for partnervold

Anderson (1997) undersøker betydningen av relativ inntekt for forekomsten av fysisk vold i parforhold, og finner at menn som tjener mindre enn 31 % av parets felles inntekt har nesten fire ganger så stor sannsynlighet for å bli utsatt for fysisk partnervold enn menn som tjener omtrent det samme som partner (Anderson 1997: 663-4). Når det gjelder menns vold mot kvinner, påvises derimot et helt motsatt mønster. Kvinner som tjener mer enn 70 % av parets felles inntekt har over 5,5 ganger så stor sannsynlighet for å bli utsatt for fysisk vold fra partner som kvinner som tjener det samme som partner³¹ (Anderson 1997: 663-4). Generelt fremgår det at jo *mer* kvinner tjener i forhold til partner, desto *høyere* er deres risiko for å utsettes for fysisk partnervold.

Funnene strider imot teorier utviklet innenfor familievoldstradisjonen, der det antas at lav sosioøkonomisk status, *uavhengig av kjønn*, øker risikoen for å utsettes for vold. At relativ ulikhet påvirker forekomsten av vold er heller ikke forenlig med den feministiske forståelsen av partnervold. Anderson hevder derfor at det trenges nye teorier som integrerer elementer fra begge tradisjoner (Anderson 1997: 656). For å undersøke voldens betydning og hvilke mekanismer som er til stede for kvinner og menns voldsbruk, bør det ifølge Anderson brukes en sammenfatning av ideer fra feministisk-, familievolds- og kjønnsteori (Anderson 1997: 658).

Anderson støtter seg på *ressursteorien* når hun forklarer sammenhengen mellom relativ inntekt og voldsrisiko. Studien viser imidlertid klare kjønnsforskjeller i voldsbruk, og ressursteorien gir dermed bare mening når det gjelder menns vold mot kvinner. Hun kobler derfor ideer fra kjønnsteori med ressursteorien og konkluderer med at siden konstruksjonen av maskulinitet og femininitet foregår på ulike måter, vil forholdet mellom en persons ”maktdefinerende” ressurser og bruk av partnervold være vesentlig forskjellig avhengig av om volden utøves av en mann eller en kvinne (Anderson 1997: 664). Andersons argumentasjon er tett tilknyttet Connells (1995: 35), en av pionerene bak forskningen på den sosiale konstruksjonen av maskulinitet, som understreker at konstruksjonen av kjønn foregår i samhandling med andre. Ifølge Connell er maskulinitet et relasjonelt begrep, og at ”maskulinitet bare eksisterer i kontrast med femininitet” (1995: 68). Slik fremgår det at også Andersons funn kan knyttes til den kjønnsspesifikke motmaktmekanismen. Ønsket om å

---

³¹ De rapporterte sammenhengene er basert på de såkalte ”felles” rapporteringene.

oppnå et mer balansert maktforhold mellom partnerne er kun til stede hos *menn* med lav relativ status, idet samfunnet fremmer en maskulin kjønnsforståelse som er uforenlig med disse mennenes posisjon i parforholdet.

Flere forskere har understreket betydningen av å integrere tanker fra ulike retninger og teorier for å få en bedre forståelse av mekanismene bak volden (se f.eks. Salari & Baldwin 2002; McHugh & Frieze 2006). Jeg mener dette er en svært fruktbar tilnærming, og at Andersons integrerte teoretiske perspektiv er et godt utgangspunkt for å studere partnervold. For det første utfordrer hun den feministiske forståelsen av vold ved å trekke inn elementer fra kjønnssteori og familievoldsteori. Slik åpner hun opp for at forskjellene i voldsbruk hos kvinner og menn kan skyldes ulikheter i den kulturelle konstruksjonen av maskulinitet og femininitet. For det andre hevder hun at selv om sosioøkonomisk status viser seg å være en sentral faktor som påvirker individers risiko for vold, betyr ikke dette nødvendigvis at det er selve inntekten eller utdanningslengden som er det avgjørende. Anderson forstår det heller slik at disse faktorene er utslagsgivende fordi de angir hvilke ”maktressurser” man har tilgang til, og at det er det relative *maktforholdet* mellom partnerne som hovedsakelig forklarer voldsbruken (Anderson 1997: 659).

Kaukinen (2004) finner mye av det samme som Anderson når det gjelder sammenhengen mellom relativ inntekt og partnervold. Kaukinen påviser at kvinner med høy (individuell) inntekt har lavere risiko for å utsettes for ”psykisk vold” enn kvinner med lav inntekt. Dette gjelder derimot bare så lenge inntekten ikke *overstiger partnerens inntekt* (2004: 463). Kvinner som befinner seg i såkalte utradisjonelle parforhold (der kvinnen har høyest inntekt, høyest utdanning eller er i arbeid og har en partner uten arbeid) har større sannsynlighet for å utsettes for ”psykisk vold” og ”både fysisk og psykisk vold” enn mer likestilte par og par med en mer kjønnsstradisjonell fordeling av ressurser (Kaukinen 2004: 461-2). Denne sammenhengen påvises derimot ikke når det gjelder risiko for *kun* fysisk vold. Kaukinen konkluderer derfor med at både inntekt, utdanning og arbeidssituasjon fungerer som symbolske ressurser i et parforhold, men at de ulike målene på statusulikheter har noe ulik forklaringskraft på de forskjellige formene for partnervold (2004: 468).

En del av volden Kaukinen påviser vil kunne forklares ved å benytte feministisk teori eller ressursteori. Likevel, selv om studien viser at det å ha høy relativ status øker risikoen for å utsettes for *psykisk vold*, og slik vil kunne forklares av ressursteorien, fremgår det ikke at det å være i en slik maktposisjon øker risikoen for å utsettes *fysisk vold*. Kaukinen antar at årsaken

til at det å ha høy relativ status øker kvinners risiko for å utsettes for *psykisk*, men ikke *fysisk* vold, ligger i at mennene ønsker å oppnå en sterkere maskulin identitet, men at de ikke vil ”gå så langt” som å ty til fysisk vold (2004: 466). Fysisk vold oppfattes med andre ord ikke som et mulig middel. Maskulinitetsstyrkingen oppnås dermed ikke gjennom fysiske slag, men gjennom *verbal* undertrykking av partner, eller ved å begrense hennes frihet eller selvstendighet.

Som nevnt tidligere har flere norske studier påvist at det er en sammenheng mellom lav sosioøkonomisk status og økt risiko for vold. Studiene som er diskutert i dette kapittelet viser at det også kan være svært hensiktsmessig å studere partneres *relative* ulikheter i et forsøk på å forklare noe av bakgrunnen for at partnervolden oppstår. Kaukinen viser at den ”beskyttende” effekten individuell inntekt eller utdanning har på kvinners voldsrisiko kun er virksom så lenge utdanningen eller inntekten ikke overgår partnerens. Kanskje vil slike sammenhenger også kunne påvises i Norge, og det vil derfor være interessant å mer i dybden av partneres relative sosioøkonomiske status. De diskuterte studiene gir grunn til å tro at ulike voldstyper har ulike årsaksforklaringer, og at sosioøkonomiske ressurser også kan ha en *symbolsk* verdi innenfor et parforhold. Å forstå disse ressursene som noe mer enn bare økonomiske aspekter er en svært nyttig tilnærming som vil benyttes i de senere analysene i denne studien.

3.6 Oppsummering

Kapittelet har presentert det teoretiske utgangspunktet for denne studien. Det er spesifisert tre relasjonelle mekanismer: den *relasjonelle stress- og frustrasjonsmekanismen*, *avhengighetsmekanismen* og *motmaktmekanismen*. Mekanismene er formulert ut ifra en sammenfating av teoretiske perspektiver og empiriske funn, og ut fra hver av mekanismene er det utledet relevante hypoteser som vil bli testet i kapittel 6-8.

På bakgrunn av teoretiske antakelser er det grunn til å tro at det er ulike mekanismer bak volden som rammer kvinner og menn. For å forstå mer av bakgrunnen for menn og kvinners bruk av partnervold er det derfor nødvendig å forstå volden i lys av samfunnets normer om kjønn og makt. Mye empirisk forskning antyder også at det er forskjellige mekanismer i virkning bak ulike former for partnervold. Det er derfor nødvendig å skille mellom ulike typer vold i studier av partnervold.

4 Data og metode

Dette kapitlet gir en presentasjon av datamaterialet og de avhengige og uavhengige variablene som ligger til grunn for analysen. Videre utdypes analysemetoden som vil bli benyttet i studien.

4.1 Beskrivelse av datamaterialet

Dataene som benyttes i denne studien er hentet fra ”Undersøkelse om trygghet i hverdagen”. Undersøkelsen ble gjennomført i 2003/2004 av Statistisk Sentralbyrå i samarbeid med Norsk institutt for by- og Regionsforskning (NIBR). Et landsrepresentativt utvalg bestående av 7800 personer i alderen 20-55 år ble trukket fra Statistisk Sentralbyrås befolkningsdatabase (BEBAS) i oktober 2003. Av disse personene var 30 personer enten døde eller bosatt i utlandet, og ble derfor ekskludert fra undersøkelsen. Det endelige bruttoutvalget bestod dermed av 7770 personer, og disse ble tilsendt en postal spørreundersøkelse. 4618 personer besvarte og returnerte skjemaet, noe som tilsvarer 59,4 prosent.

Tabell 4.1: Utvalg

	Menn	Kvinner
Bruttoutvalg	3967	3803
Svarprosent	55,7	63,3
Nettoutvalg	2211	2407

Fra Flåte (2004).

Menn er underrepresentert med 3,2 prosentpoeng i undersøkelsen. Dette antas å skyldes temaet for undersøkelsen (Flåte 2004: 7). I tråd med tidligere analyser av datamaterialet (Haaland m.fl. 2005) har jeg allikevel valgt å ikke regne ut vektorer. Aldersgruppen 20-24 år er underrepresentert med 2,3 prosentpoeng, mens aldersgruppen 50-56 år er noe overrepresentert (1,4 prosentpoeng). Generelt stiger andelen returnerte besvarelser jevnt med respondentenes alder. En mulig årsak til dette kan være at de yngste i utvalget ikke kjenner seg igjen i

undersøkelsens tema, og derfor anser det som uinteressant å delta (Flåte 2004: 7). For de andre aldersgruppene er det ingen systematiske skjevheter. Det er det heller ikke når det gjelder representasjonen av de ulike landsdelene, der alle avvik er på under 1 prosentpoeng (Flåte 2004: 10).

Spørreundersøkelsen inneholder til sammen 67 spørsmål som omhandler helse, livskvalitet, personlig sikkerhet og vold både i og utenfor parforhold. I tillegg til å besvare spørsmål om dette er det hentet inn opplysninger fra utdanningsregisteret og fødelandsregisteret. Respondentene ble informert om en slik innhenting av informasjon i et informasjonsbrev, og ved å delta i undersøkelsen samtykket de til dette (Flåte 2004: Vedlegg A).

4.2 Begrensninger ved datamaterialet

I omfangsstudier av vold er det vanlig å bruke erindringsdata og for eksempel gjøre et skille mellom hendelser som har skjedd ”siste 12 måneder” og ”tidligere i livet” (se f.eks. Haaland m.fl. 2005; Lundgren 2001). Det er heller ikke uvanlig å gjøre en bestemt avgrensning slik at det kun er vold som har skjedd innenfor en viss tidsramme som registreres (se f.eks. Heiskanen og Piispa 1998; Helweg-Larsen og Frederiksen 2007). I denne undersøkelsen er det imidlertid gjort et annet skille. Datamaterialet som ligger til grunn for analysene inneholder informasjon om respondentenes og deres partnerses sosioøkonomiske situasjon. Personer som er i et nåværende forhold oppgir informasjonen om *nåværende* partners status. Personer som ikke var i et forhold da de besvarte undersøkelsen oppgir den samme informasjonen om *siste* partner. Når det gjelder rapporterte voldshendelser derimot, er voldsutøver enten nåværende eller *tidligere* partner. ”Siste” og ”tidligere” partner er altså nødvendigvis ikke den samme. Denne begrensningen i dataene medfører at personer som noensinne har vært i et forhold (og der den rapporterte volden er utført av tidligere *eller* nåværende partner) må holdes adskilt fra personer som er i et nåværende forhold (og der den rapporterte partnervolden er utført av *nåværende* partner³²). Det er den sistnevnte gruppen som vil være utgangspunktet for de mer inngående analysene i oppgaven. Gruppen består av 1640 menn og 1791 kvinner, totalt 3431 personer.

---

³² Respondentene er spurt om personen som utøvde fysisk makt var 1) nåværende partner 2) tidligere partner 3) både nåværende og tidligere partner. 42 personer svarer ja på sistnevnte alternativ. Variabelen ”fysisk maktbruk fra nåværende partner” operasjonaliseres kun med utgangspunkt i førstnevnte alternativ, ettersom maktbruken i alternativ 3 kan være utført av nåværende *eller* tidligere partner.

Som diskutert i kapittel 2 er det grunn til å tro at de groveste formene for vold er underrepresentert i surveyundersøkelser, ettersom personer som utsettes for dette muligens unngår å besvare slike undersøkelser (Johnson 1995: 286). Skulle dette være tilfellet i de foreliggende dataene preges de altså av en viss *selvseleksjon*. Dette betyr at det kan være enkelte bakenforliggende faktorer ved respondentene i utvalget som gjør at disse skiller seg fra personer som velger å ikke besvare undersøkelsen (Skog 2009: 43).

Det er også påvist at de mest alvorlige tilfellene av voldsbruk (både mht. fysisk vold og kontrollerende atferd) er de som har foregått i parforhold som nå er avsluttede³³ (Lundgren m.fl. 2001: kapittel 2). Også Haaland og Clausen (2005: 134-5) finner at kvinner og menn som har vært utsatt for svært alvorlige voldshendelser i et parforhold har større sannsynlighet for å forlate den aktuelle partneren enn de som rammes av ”mindre alvorlig” vold. Dette vil dermed være enda en mulig form for seleksjon i dataene. Kanskje er det slik at vold som utføres av nåværende partner av en ”mindre” alvorlighetsgrad, og at den rapporterte volden (fra nåværende partner) følgelig ikke er representativ for det *generelle* omfanget av partnervold i befolkningen.

Det rapporteres om mye vold innenfor avsluttede forhold som jeg ikke har mulighet til å analysere på grunn av manglende informasjon. Blant personer som har brutt med partner etter siste voldshendelse, er det er 267 personer som *ikke* har etablert et nytt samboer- eller ekteskap (Haaland og Clausen 2005: 133). Ettersom informasjonen de respektive personene har avgitt om sin ”tidligere partner” i disse tilfellene faktisk gjelder personen som utøvde volden, kunne disse personene teoretisk sett inngått i utvalget der det gjøres analyser basert på relative ulikheter mellom respondent og partner. Grunnet avgjørelsen om å skille mellom nåværende og avsluttede forhold har jeg likevel valgt å utelate disse personene fra utvalget bestående av personer i nåværende parforhold.

Det er kun i tilfeller der det rapporteres om *fysisk* maktbruk fra partner at partners kjønn registreres. Dette betyr at vi i realiteten ikke vet om personen som har utført den rapporterte *psykiske* volden er en mann eller en kvinne (for personer som rammes av ”både fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner” er partners kjønn oppgitt). I utvalget som består av gifte og samboende personer rapporterer totalt 301 personer (8,8 %) om fysisk maktbruk fra nåværende partner. Av disse oppgir seks menn og fire kvinner at partner er av

---

³³ Funn fra svensk omfangsundersøkelse om menns vold mot kvinner.

samme kjønn, noe som til sammen utgjør 3,3 prosent av *personene som er utsatt for fysisk maktbruk*. Ettersom det er gjort få studier som omhandler vold mellom homofile og lesbiske partnere er litteraturen og kunnskapen rundt dette begrenset (Gelles 1997: 120). Likevel antas det at mekanismene bak vold i homofile og lesbiske par ligner mekanismene i heterofile parforhold (Holmberg og Stjernqvist 2005:12). For eksempel er det funnet støtte for at store maktskjevheter mellom partnere også vil kunne føre til makt- eller voldsbruk i lesbiske parforhold (Lockhart, White, Causby & Isaac 1994: 488). Jeg anser derfor ikke disse begrensningene i datamaterialet som betydelige for studien.

Analyser som baserer seg på tverrsnittdata vil ha enkelte begrensninger i forhold til kausalitet og sammenlignbarhet (Skog 2009: 73-4). Dette vil kunne resultere i spuriøse korrelasjoner, eller at faktorer oppfattes som *risikofaktorer* framfor *virksomheter* av volden. Sammenhengene som påvises i analysene må derfor tolkes i lys av tidligere empiri eller teoretiske antakelser. Selv om dataene er hentet fra selvutfylte spørreskjemaer, som hevdes å ha en høy grad av standardisering (Ringdal 2007: 102), vil det også kunne forventes at besvarelsene til dels vil preges av respondentenes subjektive definisjoner av makt- eller voldshendelsene.

Validitet

Begrepsvaliditeten i variablene dreier seg om hvorvidt variablene er operasjonalisert på en slik måte at vi måler det vi ønsker å måle (Ringdal 2007: 196). Når det gjelder variabelen ”psykisk vold” vil det for eksempel være en forholdsvis stor forskjell mellom det at partner *oppleves som sjalu* og det at han eller hun har *truet med å skade barna*. Tilsvarende er det en betydelig forskjell mellom det å *hindre partner i å bevege seg* og det å *slå partners hode mot en vegg*, som begge defineres som ”fysisk maktbruk”. Dette betyr at makt- eller voldsbegrepene kan fremstå som lite nyanserte.³⁴ Jeg tar derfor kritikken av en slik kategorisering til etterretning (se for eksempel Frieze 2008: 673) og understreker at jeg hverken vil benytte variabelen fysisk maktbruk eller psykisk vold som et *mål på mishandling*. Hensikten med operasjonaliseringen av fysisk maktbruk og psykisk vold er å klare å fange opp *alle* tilfeller av volds- eller maktbruk fra nåværende partner, slik at disse kan benyttes til å påvise eventuelle mønstre mellom skjevhet i maktforhold (altså store relative ulikheter i sosioøkonomisk status) og forekomst av ulike typer partnervold.

---

³⁴ Jf. kritikken mot CTS-baserte undersøkelser, avsnitt 2.3.

4.3 Operasjonalisering av variabler

Først introduseres de avhengige variablene som brukes i analysene, og det redegjøres for operasjonaliseringen av disse. Deretter presenteres oppgavens uavhengige variabler.

4.3.1 Avhengige variabler

Som diskutert i innledningen i oppgaven er kunnskapen rundt psykisk partnervold i Norge svært begrenset. Det er derfor valgt å behandle det å være utsatt for *psykisk vold uten bruk av fysisk makt* som en egen avhengig variabel. På denne måten vil det kunne undersøkes om mekanismene bak denne type vold er forskjellige fra mekanismene bak fysisk maktbruk. I tillegg defineres ytterligere to avhengige variabler, nemlig *fysisk maktbruk uten bruk av psykisk vold* og *både fysisk maktbruk og psykisk vold*. Valget av avhengige variabler har en nær tilknytning til Kaukinens studie (2004), der det skilles mellom ulike typer partnervold på tilsvarende måte.

Fysisk maktbruk

Dataene som ligger til grunn for denne undersøkelsen er tidligere analysert av Haaland og Clausen (2004) i forbindelse med NIBR-undersøkelsen, og jeg støtter meg i høy grad på voldsdefinisjonene brukt der.³⁵ *Fysisk maktbruk* operasjonaliseres på bakgrunn av følgende spørsmål:

Har din nåværende eller tidligere partner noen gang truet med vold, eller utøvd vold overfor deg, slik som...

- hindret deg i å bevege deg fritt eller grepet hardt tak i deg
- slått deg med flat hånd
- kastet en hard gjenstand mot deg

---

³⁵ Haaland og Clausen bruker begrepet *fysisk makt* fremfor *fysisk vold*. Dette begrunner de med at de foreliggende dataene ikke gir svar på om maktbruken som rapporteres er legitim eller illegitim, og skriver at "voldsbegrepet bør avgrenses til illegitim bruk av fysisk makt" (2005b: 58). Ved å velge denne noe mer nøytrale ordstillingen for de fysiske hendelsene unngår de til en viss grad å rammes av kritikken som er rettet mot CTS-spørsmålenes lite nyanserte voldsdefinisjoner (jf avsnitt 2.3). På bakgrunn av begrenset kunnskap om kontekst rundt den fysiske maktbruken har jeg også valgt å bruke begrepet "fysisk makt" fremfor "fysisk vold".

- slått deg med knyttet hånd, en hard gjenstand, eller sparket deg
- tatt kvelertak på deg, eller forsøkt å kvele deg.
- brukt kniv eller en annen form for våpen mot deg
- banket hodet ditt mot en gjenstand, mot veggen eller mot gulvet.
- forsøkt å tvinge deg til å ha sex
- opptrådt voldsomt mot deg på annen måte

Operasjonaliseringen av fysisk maktbruk i denne undersøkelsen skiller seg fra variabelen brukt i NIBR-undersøkelsen ved at Haaland og Clausen (i tillegg til de ni spørsmålene) også inkluderer et spørsmål om hvorvidt partner har *truet med vold*. Jeg har imidlertid valgt å la dette spørsmålet inngå i operasjonaliseringen av psykisk vold. Grunnen til dette er at flere av spørsmålene som inngår i min definisjon (og Haaland og Clausens) av psykisk vold omhandler ulike typer trusler. Selv om skillet mellom trusler og faktiske voldshandlinger ofte vil være uklart, er det en reell forskjell mellom de to handlingene. Ettersom det fokuseres spesielt på bruken av psykisk vold i denne studien, er det valgt å inkludere alle typer trusler i definisjonen av denne formen for vold.³⁶

Uavhengig om hendelsen skjedde ”i løpet av de siste 12 måneder” eller ”noen gang tidligere i livet”, vil et positivt svar på én av de ni spørsmålene derfor klassifiseres som ”utsatt for fysisk maktbruk”. Dette er også i tråd med Haaland og Clausens tilnærming (2005a: 36). Ifølge Straus og medarbeidere (2006: 42) er det flere årsaker til at én fysisk hendelse er tilstrekkelig for å kunne betegnes som vold.³⁷ De hevder at uavhengig av hvilke fysiske konsekvenser en slik hendelse får, er hendelsen en *krenkelse*, den medfører risiko for fysisk skade, og ofte skal det bare én slik hendelse til for å drastisk endre maktbalansen i parforholdet. Grunnet det relativt begrensede utvalget som er utgangspunktet for analysene mine, og for å unngå unødvendige *missing*, har jeg valgt å registrere manglende svar på spørsmålene om fysisk maktbruk som ”nei”.³⁸ Det er menn og kvinners erfaringer med fysisk maktbruk fra

---

³⁶ Dette medfører at funnene som presenteres i denne oppgaven ikke er direkte sammenlignbare med Haaland og Clausens resultater.

³⁷ I mitt tilfelle: maktbruk

³⁸ I dokumentasjonsrapporten antas det at en del respondenter har unngått å krysse av på ”nei”, selv om de skulle ha gjort dette. Disse respondentene har likevel fulgt hoppinstruksen i skjemaet som tilsier at man har besvart

nåværende partner som vil undersøkes. Det er derfor en forutsetning at respondenten, i tillegg til å oppgi å være gift eller samboer, også rapporterer at det var ”nåværende” partner som utøvde volden.

Psykisk vold

Psykisk vold har i høyere grad enn fysisk maktbruk en *subjektiv* definisjon som vil avhenge av egen forståelse og tolkning av hendelsene.³⁹ De foreliggende dataene inneholder detaljerte spørsmål rundt erfaringer med psykisk vold, noe som gjør definisjonen noe enklere. Variabelen ”utsatt for psykisk vold fra partner” operasjonaliseres på bakgrunn av følgende spørsmål:

Passer de følgende beskrivelsene på din nåværende partner? Min partner...

- er sjalu og vil ikke at jeg snakker med andre
- forsøker å begrense min omgang med venner og slektninger
- krever å få vite hvem jeg er sammen med, hvor jeg er, og når jeg kommer tilbake
- kaller meg for alt mulig for å kue eller ydmyke meg
- lar meg ikke ta økonomiske beslutninger eller gjøre selvstendige innkjøp
- forbyr meg å arbeide utenfor hjemmet
- truer med å skade barna
- har med hensikt skadet våre felles eiendeler
- truer med å skade seg selv om jeg forlater ham/henne
- har truet meg med vold

Tema for spørsmålene er de samme som inngår i ”The Power and Control Wheel”, en modell som beskriver de vanligste måtene å drive kontroll over partner på. Modellen er utformet av

---

”nei” på spørsmål om vold. ”Det er med andre ord sannsynlig at respondentene i disse tilfellene har ment å svare ”nei” på disse spørsmålene. På datafila fremstår disse som blanke (*missing*)” (Flåte 2004: 12).

³⁹ Enkelte studier har av denne grunn utelatt psykisk vold fra deres analyser, selv om respondentene oppgir å oppleve denne typen partnervold (se for eksempel Schütt, Frederiksen & Helweg-Larsen 2008:20).

Ellen Pence og Michael Paymar på bakgrunn av vitneutsagn fra voldsutsatte amerikanske kvinner (Johnson 2008: 7-8). Kontrollstrategiene i modellen er en svært vanlig måte å identifisere psykisk vold og kontroll på innenfor voldsforskningen (se f.eks. Holmberg og Stjernqvist 2005; Johnson 1995; Lundgren m.fl. 2001; Outlaw 2009). I likhet med operasjonaliseringen av fysisk maktbruk har jeg valgt å la et positivt svar på én av spørsmålene kategoriseres som ”utsatt for psykisk vold fra partner”. Manglende svar på spørsmålet kodes som ”nei”. Grunnet spørsmålsformuleringen er det tilstrekkelig at partner rapporterer å være gift eller samboer for at rapporteringen om vold skal vise til *nåværende* partner.

Både fysisk maktbruk og psykisk vold

For å fange opp personer som har opplevd *begge* former for vold, konstrueres en variabel som er basert på de to første avhengige variablene. Personer som svarer bekreftende på å ha vært utsatt for fysisk maktbruk og psykisk vold blir følgelig kategorisert som ”ja” på denne siste avhengige variabelen. Dette betyr at de tre formene for makt- eller voldsbruk er gjensidig utelukkende.

4.3.2 Forklaringsvariabler

Både i Andersons og Kaukinens studie (omtalt i kapittel 3) måles relativ sosioøkonomisk status ved at det konstrueres ulike kombinasjoner av partners relative inntekt og utdanning. Tilsvarende metode blir benyttet her, og variablene som angir det relative maktforholdet mellom partnerne vil nå presenteres.

Relativ utdanning

Respondentens individuelle utdanningsnivå er basert på registerdata og er omkodet til å inneholde verdiene 1) grunnskole 2) videregående 3) høyskole/universitet. Variabelen for partners utdanningsnivå består av tilsvarende verdier og er basert på informasjon oppgitt av respondenten selv. 79 respondenter i utvalget av gifte/samboende er oppført med ”uoppgitt eget utdanningsnivå”. I kvantitative undersøkelser kan slik manglende informasjon løses ved å lage en egen kategori for manglende utdanning, eller ved å tilegne de aktuelle personene gjennomsnitt- eller laveste utdanning, avhengig av landbakgrunn. I denne studien er det valgt sistnevnte metode. Av de 79 personene med manglende utdanningsinformasjon har 68

personer oppgitt informasjon om eget fødeland og om partners utdanning, og det er dermed mulig å inkludere disse personene i utvalget over nåværende par. Personer med ”norsk” (N=8) eller ”vestlig” (N=19) opprinnelse tilegnes dermed *gjennomsnittsutdanning* (videregående skole), mens personer med ”ikke-vestlig” (N=41) bakgrunn tilegnes *grunnskoleutdanning*. Relativt utdanningsnivå operasjonaliseres ved å konstruere fire dummyvariabler som angir ulike kombinasjoner av respondents og partners individuelle utdanningsnivå:⁴⁰

- Respondent har lavere utdanning enn partner (1-2 utdanningsnivåer lavere). (referansegruppe)
- Respondent har likt utdanningsnivå som partner
- Respondent har høyere utdanning enn partner (1 nivå høyere)
- Respondent har mye høyere utdanning enn partner (2 nivåer høyere).

Ved å benytte dummyvariabler fremfor variabler på intervallnivå vil man kunne teste for ikke-lineære effekter av relativ utdanning (Anderson 1997: 659). Partnernes relative utdanningsnivå ble i utgangspunktet kodet til fem dummyvariabler, men grunnet det lave antallet personer i gruppen ”mye lavere utdanning enn partner” (N=34), ble gruppen slått sammen med ”lavere utdanning enn partner”. Antallet personer som oppgir å ha ”mye høyere utdanning enn partner” er også lavt (Menn: N=28. Kvinner: N=60),⁴¹ men det er valgt å beholde denne gruppen.

Relativ sysselsettingsstatus

I kapittel 3 ble det presisert at relativ sysselsettingsstatus fungerer som et mål på maktfordelingen innenfor parforholdet arbeidsdeltakelse, blant annet fordi dette fungerer som en *symbolsk ressurs* (jf avsnitt 3.5.2). I denne studien konstrueres det fire variabler for relativ sysselsettingsstatus:⁴²

- Begge er i arbeid
- Respondent er i arbeid, partner er uten arbeid

---

⁴⁰ Denne inndelingen er lik den Kaukinen (2004) gjør i sin studie.

⁴¹ Som en validitetstest på analyseresultatene av relativ utdanning vil det derfor også utføres analyser med kun tre utdanningskategorier

⁴² Operasjonaliseringen er lik som i Kaukinens studie (2004).

- Respondent er uten inntektsgivende arbeid, partner er i arbeid
- Ingen er i arbeid

Sysselsettingsstatus er i spørreskjemaet definert ut fra om man er i *fulltidsarbeid*, i *deltidsarbeid* (mindre enn 30 timer i uken), eller om man ikke har lønnet arbeid. I dummyvariablene som angir respondentenes relative sysselsettingsstatus slås fulltidsarbeid og deltidsarbeid sammen i operasjonaliseringen av det å være i *arbeid*.

Relativ inntekt

Ved å ta utgangspunkt i respondentens og partners individuelle inntekt konstrueres det fem dummyvariabler som angir den relative ulikheten mellom partnerne. Operasjonaliseringen av den relative inntektsvariabelen er i høy grad basert på Andersons variabler for relativ inntekt (1997). Datasettets variabler for respondentens inntekt og partners inntekt er like og består av 7 verdier. Laveste verdi er 0 – 100 000 kroner, mens høyeste verdi er fra 450 000 og oppover. Dummyvariablene konstrueres ved å beregne respondentens prosentandel av parets felles inntekt. De fem dummyvariablene for relativt inntektsnivå er:

- Respondent tjener mye mindre enn partner (< 32 % av felles inntekt) (referansegruppe)
- Respondent tjener mindre enn partner (32 - 47 % av felles inntekt)
- Respondent tjener ca det samme som partner (48 - 52 % av felles inntekt)
- Respondent tjener mer enn partner (53 - 68 % av felles inntekt)
- Respondent tjener mye mer enn partner (> 68 % av felles inntekt)

Det å bruke inntekt som forklaringsvariabel på vold kan være misvisende dersom dette betyr at personer uten inntektsgivende arbeid blir utelatt fra analysene (Sullivan & Gershuny 2010: 16). Dette er imidlertid ikke tilfellet for mine data, ettersom verdien 0 – 100 000 kr inngår som laveste verdi i spørsmålet og personer uten inntekt dermed inngår i utvalget.

4.3.3 Kontrollvariabler

For å undersøke gyldigheten i de relative forklaringsvariablene, vil det inkluderes en rekke kontrollvariabler i analysene.

Gjennom hele oppgaven er det argumentert for å bruke relative mål som forklaringsvariabler på forekomsten av partnervold. Dette betyr likevel ikke at respondentenes individuelle egenskaper bør *ekskluderes* fra analysene. Selv om hovedfokuset ligger på hvorvidt de ulike relasjonelle målene på sosioøkonomisk status vil kunne frembringe vold eller ikke, er det like fullt *individer* som utsettes for vold. Kaukinen (2004) konstaterte i sin studie at mens det å ha høy individuell sosioøkonomisk status medfører *lavere* voldsrisiko, vil det å ha høyere status enn partner *øke* risikoen for vold. Ifølge Gupta (2007)⁴³ vil forklaringsmodeller som kun undersøker effekten av relativ status likevel gi et feilaktig bilde av betydningen av disse. I denne studien vil det derfor inkluderes begge typer mål, og det vil undersøkes om individuell utdanning bidrar signifikant til forklaringsmodellene som benyttes. I motsetning til utdanningsvariabelen som inngår i de *relative* utdanningsvariablene, har kontrollvariabelen *individuell utdanning* verdiene 0 – 8 der 0 = ingen utdanning eller på førskolenivå, og 8 = forskernivå (20 år +). Variabelen *individuell inntekt* er den samme som inngår i det relative inntektsmålet.

I NIBR-rapporten ble det påvist en sterk sammenheng mellom *alder* og maktbruk fra partner (Haaland og Clausen 2005b: 65). Haaland og Clausen fant at risikoen for å utsettes for partnervold synker med alder, noe som også er også påvist i en rekke andre studier (Atkinson m.fl. 2005: 1139). Forskning på partnervold har i hovedsak undersøkt voldsutøvers alder, men både respondents og partners alder vil brukes som kontrollvariabler i denne studien. Haaland og Clausen påviste også forskjeller mellom *samboere* og *gifte* med hensyn til erfaringer med partnervold (2005b: 66). De undersøkte imidlertid ikke om samlivsstatus har betydning for forekomsten av både fysisk maktbruk og psykisk vold. I denne studien vil samlivsstatus derfor inkluderes som en kontrollvariabel i analysene av de forskjellige typene partnervold.

Det vil også undersøkes hvorvidt det å være forsørget av partner har betydning for menn og kvinner risiko for å utsettes for de ulike formene for partnervold. Spørsmålet om man er ”forsørget av ektefelle / samboer” inngår i spørreskjemaet, og inkluderes i analysene i

---

⁴³ Guptas studie omhandler betydningen av kvinners inntekt for utførelsen av husarbeid. Studien er likevel relevant i denne sammenheng på grunn av forskjellen mellom å bruke relative mål versus individuelle mål som forklaringsvariabler.

forbindelse med testing av avhengighetsmekanismen. Spørsmålet gjelder imidlertid hvorvidt man har vært økonomisk forsørget *i løpet av det siste året*, noe som gjør det vanskelig å kunne si noe i forhold til den kausale retningen i dataene.

Som nevnt tidligere har mye tidligere forskning på partnervold også vist at *alkoholbruk* har betydning for forekomsten av vold (jf avsnitt 2.5). I analysene vil det derfor kontrolleres for både respondents og partners alkoholbruk. Variabelen har 5 verdier som angir hvor ofte det drikkes alkohol (1 = aldri, 2 = et par ganger i året, 3 = et par ganger i måneden, 4 = et par ganger i uken, 5 = hver dag). Det vil også kontrolleres for respondentenes *helsetilstand* i undersøkelsen. Variabelen har 5 verdier som angir om helsen stort sett er: 1 = meget god, 2 = god, 3 = hverken god eller dårlig, 4 = dårlig og 5 = meget dårlig. Sammenhengen mellom helse og erfaringer med vold fra partner diskuteres blant annet i NIBR-rapporten (Schei 2005: kap 9). Hvorvidt helsetilstand fungerer som en risikofaktor eller en konsekvens av volden er ikke mulig å undersøke med de foreliggende datamaterialet. Valget om å inkludere helsetilstand som en avhengig variabel medfører likevel at dette *antas* å være en risikofaktor for volden. I forhold til kausaliteten i dataene vil det også være interessant å undersøke om helsetilstand sammenfatter like mye med erfaringer med fysisk maktbruk som med psykisk partnervold. Dette vil diskuteres nærmere i kapittel 9.

4.4 Metode

Analysemetoden som benyttes i denne studien er *binær logistisk regresjonsanalyse*. Metoden brukes når den avhengige variabelen er kvalitativ og dikotom, og er således en velegnet tilnærming i forhold til oppgavens tema (Tuft 2000: 7). Dette er også den vanligste brukte analysemetoden i studier av makt- og voldsbruk. Det vil utføres separate regresjonsanalyser med de ulike formene for partnervold som avhengig variabel, der et ”ja” på den avhengige variabelen angir om man vært utsatt for vold fra partner eller ikke.

I regresjonsanalyser av dikotome variabler vil det vanligvis ikke forventes en lineær sammenheng. Dette betyr at andelene som blir beregnet i regresjonen heller aldri vil kunne bli mindre enn 0 eller høyere enn 1. Ved høye eller lave verdier på den uavhengige variabelen må regresjonslinjen derfor forventes å ”flate ut” og danne en slags *S-form*. Ved å gjøre en logaritmisk omkodning av andelene oppnås allikevel en lineær regresjonslinje, slik at det vil

kunne benyttes en lineær regresjonsmodell. De omkodede logitverdiene angir følgelig *relative*, snarere enn *absolutte* forskjeller (Skog 2009: 354-7).

Tabellene som presenteres i denne oppgaven oppgir slike logitverdier. Disse har imidlertid ingen god substansiell fortolkning (Skog 2009: 358). I presentasjonen av analyseresultatene vil logitverdiene derfor, der det er aktuelt, omregnes til *oddsrater*. Dette er antilogaritmene til logitene, og angir hvor mange ganger oddsen (eller *sannsynligheten*) endres når den uavhengige variabelen øker med én verdi (Tuft 2000: 27).

Den viktigste forutsetningen for å kunne benytte logistisk regresjonsanalyse er at det ikke finnes bakenforliggende variabler som påvirker den avhengige og de uavhengige variablene (Skog 2009: 381). At dette ikke er tilfellet vil man sjelden kunne være helt sikker på, men man kan likevel løse dette best ved å inkludere ulike kontrollvariabler i analysene. Forholdet mellom variablene som inngår i modellen kan også undersøkes ved å gjøre en korrelasjonstest mellom variablene (Eikemo og Clausen 2007: 126). Dersom korrelasjonen er over 0,8 er det grunn til å studere dette nærmere, og eventuelt fjerne noen av variablene fra modellen.⁴⁴ En annen betingelse for å kunne benytte den logistiske analysemetoden er at den logistiske kurven gir et riktig bilde av den faktiske empiriske sammenhengen (Skog 2009: 380). I denne oppgaven er de viktigste forklaringsvariablene omkodet til dummyvariabler. Slik vil eventuelle ikke-lineære sammenhenger kunne fanges opp.

Undersøkelsens utvalg fordeler seg forholdsvis ujevnt på de ulike grupperingene av relativ status. Dette medfører at enkelte av dummyvariablene for relativ status vil omfatte få personer. I analysene vil det derfor bli benyttet et 10 % signifikansnivå. Dette øker imidlertid sjansen for å gjøre såkalte type I feil, dvs. at man forkaster en sann nullhypotese (Skog 2009: 175).

Estimering av sannsynligheter

Analyseresultatene av hver voldstype vil også bli omregnet til sannsynligheter. Disse gir en enda bedre intuitiv fortolkning enn oddsrater. Estimeringen av sannsynlighetene foregår i to ledd (Tuft 2000: 28-9). Først beregnes logitverdien (eller *log-oddsen*) for personer med en bestemt kombinasjon av verdier på de uavhengige variablene:

---

⁴⁴ En Pearson korrelasjonstest viser at ingen av variablene som inngår i modellene korrelerer så høyt som 0,8.

$$\text{Logit}(Y) = b_0 + b_1 \cdot x + b_2 \cdot x \dots b_n \cdot x$$

Ut fra logitverdien ovenfor estimeres deretter *sannsynligheten* for at personene med de gitte kombinasjonene skårer 1 på den avhengige variabelen:

$$p = 1 / 1 + \exp^{-(b_0 + b_1x + b_2x \dots b_nx)}$$

Den estimerte verdien vil dermed angi sannsynligheten for at en person med gitte kombinasjoner av for eksempel inntekt, samlivsstatus og alkoholforbruk vil utsettes for en bestemt type vold fra partner.

Mål på modellenes tilpasning

Det finnes forskjellige måter å undersøke variablenes forklaringskraft på (Skog 2009: 418). I denne studien er det valgt å bruke en *log likelihood-ratio test*. Denne tar utgangspunkt i analysemodellens mål på $-2LL$, som er et mål på modellens uforklarte varians (Tuft 2000: 48-9). LR-testens testobservator er *endringen i $-2LL$* fra én modell til en ny modell, og uttrykker hvorvidt det å inkludere én eller flere nye variabler gir et signifikant bidrag til den nye analysemodellen (Skog 2009: 375). Testen gir dermed bare mening i såkalte *nested models*.⁴⁵ Ifølge Tuft (2000: 39-41) er LR-testen den mest pålitelige sammenlignet med andre, tilsvarende testobservatorer. Forutsetningen for testen er at utvalgsstørrelsen er lik i modellene som sammenlignes.⁴⁶

Nagelkerke R^2 gir også uttrykk for modellens forklarte varians. Skog understreker imidlertid at målet *ikke* tilsvarer R^2 i liner regresjon (2009: 419), og at det derfor ikke har en enkel intuitiv fortolkning. *Endringen i Nagelkerke R^2* antyder likevel om variablene som inkluderes i analysemodellene bidrar til modellen, og målet vil derfor oppgis i analysemodellene.

---

⁴⁵ Modeller som bygger på hverandre

⁴⁶ Å gjøre en slik sammenligning av modeller er svært vanlig i den sosiologiske forskningen. Mood (2010) hevder imidlertid at en slik fremgangsmåte er problematisk, ettersom det kan være uobserverbare forskjeller mellom de ulike modellene. For en nærmere utdyping, se Mood 2010.

5 Deskriptiv statistikk

Dette kapitlet gir en beskrivende analyse av undersøkelsens utvalg. Det vises først en deskriptiv tabell som angir den totale andelen rapporterte voldshendelser i hele utvalget. Deretter gis en presentasjon av utvalgets fordeling på studiens uavhengige variabler. Til slutt diskuteres forskjellen mellom absolutte og relative mål på sosioøkonomisk status.

5.1 Andeler personer utsatt for vold

Tabell 5.1 viser andelen respondenter som noensinne har opplevd å bli utsatt for fysisk maktbruk eller psykisk vold fra partner. Det totale utvalget (personer som er / noensinne har vært i et parforhold) er kun benyttet som sammenligningsgrunnlag i dette ene kapitlet i oppaven. For å kunne sammenligne de to utvalgene, er personer som aldri har hatt en partner utelatt fra totalutvalget. Utvalget som vil benyttes i oppgavens hovedanalyser er utvalget bestående av personer i et nåværende parforhold. Dette vil videre omtales *underutvalget*.

Tabell 5.1 viser, i likhet med tidligere studier som baserer seg på de såkalte CTS-spørsmålene, at menn og kvinner rapporterer om omtrent like mye vold fra partner. Det fremgår likevel at det er relativt store forskjeller i menn og kvinners erfaringer med vold og maktbruk. Spesielt er dette tydelig i utvalget over de som noen gang har vært i et forhold, der kvinner rapporterer om langt flere mer alvorlige fysiske hendelser enn menn. Når det gjelder menns erfaringer med *fysisk maktbruk* viser tabellen at det å bli slått med flat hånd er den hyppigst rapporterte hendelsen blant menn i begge utvalgene. 7,3 % menn har opplevd at nåværende partner har utsatt dem for dette. Til sammenligning rapporterer 2,6 % av kvinnene i nåværende forhold om tilsvarende hendelse. For kvinner er det å bli hindret i å bevege seg fritt den vanligste rapporterte voldshendelsen, og 5,1 % kvinner hevder å være utsatt for dette fra nåværende partner. Når det gjelder *psykisk vold* er det å kreve å vite hvor man er og hvem man er sammen med den vanligste rapporterte voldsopplevelsen blant både menn og kvinner. Nær 15 % menn har opplevd at nåværende partner har krevd dette, mens tilsvarende andel for kvinner er drøyt 7 %. Tabellen illustrerer dermed at en stor del av den psykiske volden som rapporteres i undersøkelsen i høy grad dreier seg om ulike former for ”kontrollstrategier”.

Tabell 5.1.: Deskriptiv tabell over hele utvalget

	Totalutvalg		Underutvalg		Sig.	
	Personer som er eller har vært i parforhold.		Personer som er i et nåværende parforhold			
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner		
Mål på fysisk maktbruk	... fra tidligere eller nåværende partner		... fra nåværende partner			
<i>Andel som har opplevd at en partner har...</i>						
Hindret deg i å bevege deg fritt	6	18,3	***	2,7	5,1	***
Slått deg med flat hånd	14,2	12,7	ns	7,3	2,6	***
Kastet hard gjenstand mot deg	9,1	6,8	**	3,7	1,6	***
Slått med knyttet hånd, gjenstand eller sparket	5,8	8,8	***	2,8	1,5	**
Tatt kvelertak, forsøkt å kvele deg	0,8	6	***	0,2	0,6	*
Brukt kniv eller annet våpen	1,5	2,4	*	0,2	-	ns
Banket hodet ditt mot gulv, vegg el. gjenstand	0,5	4,9	***	0,2	0,8	*
Forsøkt å tvinge deg til sex	1,4	9,4	***	0,4	1,3	**
Opprådt voldsomt på annen måte	6	15,5	***	2,2	3,5	*
Minst én av disse formene	21,6	26,7	***	10,2	7,4	**
Mål på psykisk vold						
<i>Andel som har opplevd at en partner...</i>						
Har truet med vold	3	12	***	0,9	2,5	***
Er sjalu, vil ikke at jeg snakker med andre	5,9	5,7	ns	3,8	2,7	ns
Begrenser omgang med slekt/venner	5,7	6,7	ns	3,8	3,4	ns
Krever å vite hvor jeg er og med hvem	15,9	10,6	***	14,8	7,4	***
Kaller meg alt mulig for å kue/ydmyke	2,9	5,3	***	1,4	2,4	*
Nekter meg å ta egne økonomiske beslutninger	1,3	2,4	**	1,2	1,2	ns
Forbyr meg å arbeide utenfor hjemmet	0,5	0,5	ns	0,6	0,2	ns
Truer med å skade barna	0,2	0,4	ns	0,1	0,2	ns
Har med hensikt skadet felles eiendeler	1,1	2,3	**	0,6	1	ns
Truer med å skade seg selv om jeg drar	1,5	3,1	***	0,6	1	ns
Minst én av disse formene	23,3	23	ns	19,1	12,2	***
Sammenslåtte mål på vold						
Kun utsatt for fysisk maktbruk	11	9,7	ns	5,5	3,3	**
Kun utsatt for psykisk vold	12,7	6	***	14,4	8,1	***
Både fysisk maktbruk og psykisk vold	10,6	17	***	4,8	4,1	ns
Totalt:	1992	2281		1640	1791	
	Totalt: 4273			Totalt: 3431		

ns >.05 * p<.05 ** p<.01 *** p<.001.

Nederst i tabell 5.1 oppgis det prosentvise antallet menn og kvinner som har erfaringer med de tre voldsformene som vil undersøkes i analysene. Når det gjelder menns erfaringer med makt- eller voldsbruk fra nåværende partner rapporterer 90 personer om *kun* fysisk maktbruk, 236 personer om *kun* psykisk vold eller kontroll, og 78 personer om å være utsatt for *begge* former for vold. Tilsvarende har 59 kvinner erfaringer med fysisk maktbruk, 145 kvinner har vært utsatt for psykisk vold, mens 74 kvinner har opplevd at nåværende partner har brukt *begge* former for vold.

Seleksjon i dataene

Som diskutert i kapittel 4 påvises det vanligvis forskjeller i voldshendeler som har foregått i avsluttede forhold og vold som foregår i nåværende parforhold. Haaland og Clausen hevder å avdekke ”*massive forskjeller*” i NIBR-undersøkelsen (2005b: 78). Ifølge deres analyser har personer som utsettes for maktbruk med stort skadeomfang innenfor et sterkt asymmetrisk parforhold høy sannsynlighet for å bryte ut av forholdet. Den voldsutsattes *kjønn* påvirker derimot ikke sannsynligheten for å bryte forholdet (Haaland og Clausen 2005e: 140-1). Ettersom Haaland og Clausen har benyttet de samme dataene som benyttes i denne studien, er det god grunn til å tro at det foregår en viss seleksjon fra totalutvalget og inn i underutvalget, når det gjelder rapporterte voldshendelser. Jeg vil i det følgende utdype hvordan denne seleksjonen kommer fram i den deskriptive modellen, og hvilken betydning dette har for oppgavens analyser.

Andelen menn og kvinner som rapporterer om at *tidligere eller nåværende partner* har utsatt dem for slag med knyttet hånd/gjenstand eller har sparket dem er på henholdsvis 5,8 og 8,8 %. Kvinner i totalutvalget har altså 3 % *høyere* sannsynlighet enn menn for å være utsatt for denne type vold. I underutvalget rapporteres det derimot om vold utført av *nåværende* partner, og tilsvarende andel er her på 2,8 % for menn og 1,5 % for kvinner. Kvinner i nåværende forhold har med andre ord 1,3 % *lavere* sannsynlighet for å være utsatt for denne formen for vold fra partner enn menn i nåværende forhold. Når forekomsten av at partner ”banker respondentens hode mot vegg eller gulv” undersøkes, en hendelse som må kunne anses som svært alvorlig, fremgår det også at andelen kvinner som utsettes for dette er betraktelig lavere i underutvalget enn i det totale utvalget, mens det hos menn bare er en *svak* nedgang fra totalutvalget til underutvalget.

Forskjellene mellom de to utvalgene gir støtte til antakelsen om at det foregår en seleksjonen fra totalutvalget til undervalget. At seleksjonen er *ulik* for menn og kvinner kan tolkes slik at det å rammes av de alvorligste voldshendelsene (som i høyere grad rapporteres av kvinner enn av menn) øker sannsynligheten for å bryte ut av forholdet,⁴⁷ og at kvinner i *nåværende* forhold derfor ikke i like høy grad utsettes for de alvorligste voldshandlingene.⁴⁸ Ettersom det er *underutvalget* som vil benyttes i analysene som presenteres i de neste kapitlene er det følgelig en mulighet for at volden som påvises i dette utvalget er lavere enn i befolkningen generelt, og at analysene ikke vil gi et ”representativt” bilde av omfanget av partnervold i norske parforhold. Sett bort fra denne begrensningen vil ikke seleksjonen ha noen betydning for oppgavens analyser.

5.2 Undersøkelsens utvalg: personer i nåværende forhold

Tabell 5.2 beskriver underutvalgets fordeling på oppgavens uavhengige variabler.⁴⁹

Utdanning. Forskjellen mellom menn og kvinners fordeling på variablene som beskriver partnernes relative utdanningsnivå er liten. Heller ikke i menn og kvinners *individuelle* utdanningsnivå påvises det betydelige kjønnsforskjeller. 5 % flere menn enn kvinner som rapporterer å ha omtrent like lang utdanning som partner, mens 3% flere kvinner enn menn har høyere utdanning enn nåværende partner.

Syssettingsstatus. Når det gjelder respondentenes sysselsettingsstatus er det derimot større kjønnsforskjeller i utvalget. 14 % menn lever i et parforhold der han selv er i arbeid og har en partner uten arbeid. Dette gjelder for kun 6 % av kvinnene. 5 % menn og 13 % kvinner er uten arbeid og har en partner som er i jobb. 3 % menn og 2 % kvinner lever i et parforhold der ingen har inntektsgivende arbeid.⁵⁰

Inntekt. Det er også klare kjønns spesifikke mønstre når det gjelder utvalgets *relative inntektsnivå*. Menn og kvinner fordeler seg ganske nøyaktig motsatt av hverandre på de ulike variablene for relativ inntekt. 3 % menn og 26 % kvinner tjener mye mindre enn partner,

---

⁴⁷ Hvis de har *mulighet* til å bryte. (jf teorier om ekteskapelig avhengighet)

⁴⁸ Det bør imidlertid nevnes at voldshendelsene som rapporteres i det overordnede utvalget ikke nødvendigvis er utført av *samme* partner. Seleksjon inn i underutvalget må derfor tolkes med forsiktighet.

⁴⁹ Tabellen er utformet etter inspirasjon fra Kaukinen (2004).

⁵⁰ Dette tilsvarer 44 menn og 44 kvinner.

mens andelen som tjener mye mer enn partner er på 27 % for menn og 3 % for kvinner. Det samme motsatte mønsteret påvises når det dreier seg om å tjene *litt mer* eller *litt mindre* enn partner. 8 % menn og 43 % kvinner tjener litt mindre, mens 42 % menn og 7 % kvinner tjener litt mer enn partner.

Tabell 5.2: Menn og kvinners gjennomsnittsverdier. Utvalg: alle i et nåværende forhold. (N = 3431)

Variabler	Menn		Kvinner	
	M	SD	M	SD
Utdanning				
Respondents utdanning (0 = ingen utdanning eller førskolenivå, 8 = forskernivå) modus = 4, videregående avsluttende utdanning)	4.44	1.53	4.38	1.50
Partners utdanning (1= grunnskole, 4 = universitetsutdanning)	2.46	.91	2.44	.96
Respondent lavere utdanning enn partner (≤ 1 kategori under partner)	.22	.41	.22	.41
Respondent og partner likt utdanningsnivå (samme kategori)	.60	.49	.55	.50
Respondent høyere utdanning enn partner (1 kategori over partner)	.16	.37	.19	.40
Respondent mye høyere utdanning enn partner (2 kategorier over partner)	.02	.13	.03	.18
Syssettingsstatus (1=ja)				
Begge i arbeid	.77	.42	.77	.42
Respondent i arbeid, partner arbeidsledig	.14	.34	.06	.24
Respondent arbeidsledig, partner i arbeid	.05	.22	.13	.34
Ingen i arbeid	.03	.16	.02	.16
Respondent i fulltidsarbeid	.87	.34	.53	.50
Respondent i deltidsarbeid	.05	.23	.31	.46
Respondent uten lønnet arbeid	.08	.27	.16	.36
Partner i fulltidsarbeid	.55	.50	.86	.34
Partner i deltidsarbeid	.27	.45	.04	.20
Partner uten lønnet arbeid	.16	.37	.09	.28
Inntekt				
Respondents inntekt (1= fra 0 til 100 000, 7= fra 450 000 og oppover)	4.78	1.77	3.15	1.61
Partners inntekt (samme som ovenfor)	3.17	1.63	4.72	1.71
Respondent tjener mye mindre enn partner (< 32 % av felles inntekt)	.03	.18	.26	.44
Respondent tjener mindre enn partner (32-47 % av felles inntekt)	.08	.28	.43	.49
Respondent tjener ca det samme som partner (48-52 % av felles inntekt)	.20	.40	.21	.41
Respondent tjener mer enn partner (53-68 % av felles inntekt)	.42	.49	.07	.26
Respondent tjener mye mer enn partner (> 68 % av felles inntekt)	.27	.44	.03	.17
Kontrollvariabler:				
Alder (20 – 56 år)	40.59	9.08	39.16	9.33
Partners alder (1=18-23, 8 = 60 år og eldre)	3.93	1.58	4.55	1.69
Gift (1=ja)	.70	.46	.66	.47
Alkoholforbruk (1 = aldri, 5 = hver dag)	3.12	.85	2.91	.88
Partners alkoholforbruk (1 = aldri, 5 = hver dag)	2.89	.91	3.09	.84
Helsetilstand (1=meget god, 5=meget dårlig)	1.88	.77	1.89	.83
Forsørget av ektefelle? (data gjelder siste år)	.02	.15	.12	.32

Gjennomsnittverdiene er avrundet.

Ettersom kvinners inntekt gjennomsnittlig ligger på 85 % av menns inntekt i normalbefolkningen (Statistisk Sentralbyrå, <http://www.ssb.no/likestilling/main.shtml>), er det ikke spesielt overraskende at det påvises forskjeller mellom menn og kvinners fordeling på variabelen for relativ inntekt. Med tanke på den overnevnte seleksjonsprosessen vil det derimot være interessant å sammenligne voldsutsatte⁵¹ personer som *noen gang* har vært i et forhold med voldsutsatte personer som er i et *nåværende* forhold, og undersøke om disse fordeler seg noenlunde likt på variablene for relativt inntektsnivå. For eksempel vil det være grunn til å tro at kvinner som er økonomisk "uavhengige" av partner i høyere grad vil bryte ut av forhold der de er utsatt for vold (jf. tidligere nevnte teorier om ekteskapelig avhengighet, avsnitt 3.4.2). En sammenligning av utvalgene vil følgelig gi svar på om voldsutsatte kvinner som tjener mye mer enn partner er spesielt underrepresentert i utvalget bestående av nåværende par.

Sammenligningen antyder at det *ikke* foreligger en betydelig seleksjon i dataene.⁵² Dersom personer utsatt for vold i nåværende forhold hadde hatt en helt ulik fordeling på de relative inntektsvariablene enn personer i det overordnede utvalget, ville man stått ovenfor et svært selektert utvalg. Dette kunne vært problematisk med hensyn til de videre analysene. Hadde de høytlønnede kvinnene vært særlig underrepresentert i utvalget med nåværende parforhold ville det for eksempel være vanskelig å undersøke hvilken betydning det å ha høy relativ inntekt har for kvinners sannsynlighet for å bli utsatt for partnervold.

5.3 Absolutte og relativ mål på sosioøkonomisk status

Begrepet "høy relativ status" åpner opp for mulige feiltolkninger. Det bør derfor presiseres at høy relativ inntekt ikke nødvendigvis samsvarer med det å ha høy *individuell* inntekt. Ifølge Gupta (2007) lever kvinner som tjener mer enn partner ofte i parforhold med en lav *total* parinntekt. Dette er også påvist av Heckert og medarbeidere (1998: 702). Gupta hevder at mye av den tidligere forskningen som fokuserer på relativt inntektsnivå er misvisende, og at *forholdet* mellom personers absolutte og relative inntektsnivå må undersøkes nærmere (2007: 400).

---

⁵¹ "Voldsutsatt" viser her til personer som rapporterer om å være utsatt for *enten* fysisk maktbruk *eller* psykisk vold fra partner.

⁵² Voldsutsatte personer i totalutvalget sammenlignes med voldsutsatte personer i underutvalget, ut ifra deres fordeling på den relative inntektsvariabelen. Andelen i de to utvalgene er svært like. Andelen voldsutsatte kvinner som tjener "mye mer enn partner" er i totalutvalget 5,8 %, mens andelen for tilsvarende gruppe i underutvalget er 6,2 %.

Dette betyr at man ikke uten videre kan sammenligne menn og kvinner som har høyere relativ inntekt, fordi de kan være svært ulike med hensyn til deres absolutte inntekt. For å undersøke forholdet mellom respondentenes absolutte og relative inntektsnivå deles undersøkelsens utvalg (gifte / samboere) i to, etter gjennomsnittlig par-inntekt.⁵³ Figur 5.2 gir en presentasjon av de to underutvalgenes fordeling på variablene som angir relativt inntektsnivå:

Figur 5.2: Underutvalgets fordeling på variablene for relativ inntekt, etter total par-inntekt.

	Gjennomsnittlig eller lavere par-inntekt		Over gjennomsnittlig par-inntekt	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Respondent tjener mye mindre enn partner (< 32 % av felles inntekt)	52	384	2	68
Respondent tjener mindre enn partner (32-47 % av felles inntekt)	58	329	74	416
Respondent tjener ca det samme som partner (48-52 % av felles inntekt)	219	234	99	128
Respondent tjener mer enn partner (53-68 % av felles inntekt)	239	58	430	72
Respondent tjener mye mer enn partner (> 68 % av felles inntekt)	369	51	60	1
Total N:	937	1056	665	685

Figuren viser at av de 52 kvinnene i utvalget som oppgir å tjene *mer enn 68 % av husholdningens totale inntekt*, er det altså kun én av kvinnene som har en total par-inntekt som er over gjennomsnittet. Blant mennene som tjener ”mye mer enn partner” har over 85 % av disse gjennomsnittlig eller lavere enn gjennomsnittlig total par-inntekt. Skjevheten som påpekes av Gupta synes altså å være til stede i de foreliggende dataene. Som diskutert i kapittel 4 vil det allikevel inkluderes individuelle mål på sosioøkonomisk status i analysene. Dette betyr at effekten av relativ og absolutt inntekt beregnes *uavhengig* av hverandre. Det er likevel viktig å merke seg disse skjevhetene i utvalget når det i de neste tre kapitlene vil utføres analyser med ulike former for relativ status som forklaringsvariabler.

⁵³ Summen av respondents og partners inntekt. Nedre del av utvalget = gjennomsnittlig eller lavere enn gjennomsnittlig par-inntekt. Øvre del av utvalget = over gjennomsnittlig par-inntekt.

5.4 Oppsummering

De deskriptive analysene som presenteres i dette kapitlet viser at menn og kvinner rapporterer om omtrent like mye vold fra partner. Allikevel har flere kvinner enn menn erfaringer med de mest alvorlige tilfellene av maktbruk. Når det gjelder forekomsten av psykisk vold eller krenkelser, fremgår det at sjalusi og kontrollering av partner er de vanligste hendelsene både menn og kvinner utsettes for.

Analysene antyder at det er en seleksjonsprosess tilstede i dataene. Det kan se ut til at kvinner som utsettes for alvorlig maktbruk fra partner vil kunne bryte ut av forholdet, noe som betyr at den alvorligste formen for partnervold ikke i like høy grad fanges opp i utvalget over personer i nåværende parforhold. Dette medfører at makt- eller voldsbruken som påvises i denne studien ikke nødvendigvis gir et ”representativt” bilde av omfanget av partnervold i norske parforhold. Som diskutert tidligere i oppgaven er heller ikke dette studiens primære mål.

Kapitlet har gitt en enkel beskrivelse av menn og kvinners erfaringer med forskjellige makt- eller voldshendelser fra partner. For å forstå mer av bakgrunnen for disse voldshendelsene vil de tre neste kapitlene undersøke voldshendelsene i lys av *det relasjonelle maktforholdet* mellom partnerne.

6 Betydningen av relativ utdanning for menn og kvinners risiko for partnervold

Oppgavens tre analysekapitler er strukturert etter de uavhengige variablene utdanning, sysselsettingsstatus og inntekt. Dette første analysekapittelet vil besvare spørsmålet *Hvilken innvirkning har relativ utdanning på forekomsten av vold i et parforhold?* I henhold til underspørsmål 2 i problemstillingen vil kapittelet gi svar på om relativ utdanning har *ulik* betydning for kvinner og menns risiko for å bli utsatt for vold. I tråd med underspørsmål 3 vil det også undersøkes hvilke(n) type(r) vold relative ulikheter i utdanningsnivå vil kunne frembringe. Kapittelet gir kun en presentasjon av funnene som påvises i analysene. Disse vil deretter tolkes og diskuteres i kapittel 9.

6.1 Design

Analysene som presenteres i de tre analysekapitlene har lik oppbygging og ligner såkalte *nested models*. Modellene bygger på hverandre ved at det inkluderes flere og flere variabler, og modellene kan dermed til en viss grad sammenlignes.⁵⁴ Den generelle oppbyggingen er slik at modell 1 undersøker betydningen av *relative* mål på status, modell 2 legger til *individuelle* mål og modell 3 (og videre utover) kontrollerer for en rekke andre faktorer som antas å kunne forklare noe av forekomsten av partnervold. En slik kontroll er ifølge Lieberson (1987: 41) nødvendig for å unngå at bestemte karakteristika ved respondentene blir tillagt feilaktig forklaringskraft på den avhengige variabelen. Eksempelvis vil menn med lavere utdanning enn partner kunne være forskjellige fra menn med mye høyere relativ utdanning med hensyn til *andre* relevante variabler (som for eksempel helsetilstand eller alkoholbruk). Anses relativ utdanning som forklaring på risikoen for å oppleve psykisk vold uten at det er kontrollert for andre, mulige konfunderende variabler, vil man altså kunne stå overfor en spuriøs eller en delvis spuriøs sammenheng. Det vil gjøres separate analyser for kvinner og menn i analysene av alle de tre voldstypene.

Verdiene som oppgis i de presenterte tabellene er logitverdier, noe som gjør at den substansielle fortolkningen av analyseresultatene er vanskelig (jf avsnitt 4.5). Der det er

---

⁵⁴ Jf Moods kritikk av en slik sammenligning, se avsnitt 4.5

hensiktsmessig vil derfor koeffisientenes *oddsrater* oppgis. For å gi en enda mer intuitiv fortolkning av resultatene vil logitene også omregnes til *sannsynligheter*. Sannsynlighetene vil presenteres i figurer for hver av de enkelte voldstypene.

6.2 Har relativ utdanning innvirkning på risiko for fysisk maktbruk?

For å undersøke om sammenhengen mellom relativt utdanningsnivå og erfaringer med fysisk maktbruk fra partner er statistisk signifikant, utføres det binære logistiske regresjonsanalyser med ”utsatt for *kun* fysisk maktbruk fra nåværende partner” som avhengig variabel. Hensikten med en slik analyse er å kunne teste de to hypotesene knyttet til den *relasjonelle stress- og frustrasjonsmekanismen*:

H1a: Det å ha høy relativ utdanning øker ikke menns risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

H1b: Det å ha høy relativ utdanning øker kvinners risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

Menn. I tråd med forventningene i hypotese 1a viser tabell 6.1 at menn som har høyere utdanning enn partner ikke har en forhøyet risiko for å utsettes for fysisk maktbruk. Modell 2 til 4 antyder i stedet at menn med *lavere* utdanning enn partner er den gruppen som har høyest risiko for å oppleve denne type maktbruk fra partner. Når det kontrolleres for alkoholbruk i modell 5 og 6 forsvinner imidlertid alle signifikante sammenhenger knyttet til relativt utdanningsnivå. Dette vitner altså om at relativ utdanning *ikke* har en betydelig innvirkning på menns sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner. Tabellen viser imidlertid at det å ha høy *individuell* utdanning øker menns risiko for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner, kontrollert for de øvrige variablene i modellen (modell 6).⁵⁵ Tidligere analyser på det foreliggende datamaterialet har vist at sammenhengen mellom individuelt utdanningsnivå og menns erfaringer med maktbruk fra partner *ikke* er signifikant (Haaland og Clausen 2005b: 69). De motstridende funnene har metodologiske forklaringer (Ringdal 2007: 451), ettersom både operasjonaliseringen av fysisk maktbruk og utvalget som studeres er forskjellig.

---

⁵⁵ Dette bekreftes av endringen i -2LL fra modell 1 til modell 2. Denne er signifikant på <.01 nivå, noe som indikerer at variabelen *individuell utdanning* medfører en signifikant forbedring av modellen (Skog 2009: 413).

Tabell 6.1: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå. Menn.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere utdanning	<i>ref</i>	<i>ref</i>	<i>ref</i>	<i>ref</i>	<i>ref</i>	<i>ref</i>
Likt utdanningsnivå	-0.116 ns (.273)	-0.561 (*) (.317)	-0.527 (*) (.319)	-0.530 (*) (.319)	-0.463 ns (.320)	-0.456 ns (.321)
Høyere utdanning	-0.252 ns (.375)	-0.690 (*) (.406)	-0.644 ns (.411)	-0.651 ns (.413)	-0.577 ns (.413)	-0.558 ns (.415)
Mye høyere utdanning	0.205 ns (.770)	-0.506 ns (.804)	-0.358 ns (.814)	-0.363 ns (.815)	-0.251 ns (.815)	-0.313 ns (.817)
Individuelt utdanningsnivå (0 = ingen, 8 = forskernivå)		.262 ** (.085)	.251 ** (.086)	.254 ** (.088)	.210 * (.088)	.212 * (.090)
Alder			-0.036 ns (.025)	-0.036 ns (.025)	-0.037 ns (.025)	-0.039 ns (.025)
Alder partner (1 = 18-23, 8 = 60+)			.173 ns (.144)	.173 ns (.144)	.127 ns (.145)	.137 ns (.146)
Gift (1 = ja)			.047 ns (.269)	.048 ns (.269)	.103 ns (.273)	.106 ns (.274)
Helsetilstand (1 = meget god, 5 = meget dårlig)				.028 ns (.153)		.988 (*) (.584)
Alkoholbruk (1 = aldri, 5 = hver dag)					.271 ns (.206)	.842 * (.413)
Alkoholbruk partner (1 = aldri, 5 = hver dag)					.118 ns (.186)	.099 ns (.185)
Helse* eget alkoholbruk						-0.289 (*) (.175)
Konstantledd	-2.731 *** (.231)	-3.604 *** (.369)	-2.850 *** (.699)	-2.911 *** (.773)	-3.767 *** (.802)	-5.637 *** (1.416)
-2LL (df)	648,541 (3)	638,585 (4)	636,590 (7)	636,557 (8)	630,497 (9)	627,861 (11)
Endring i -2LL (sig)	-	9,956 **	1,995 ns	0,033 ns	6,093 *	8,729 (*)
Nagelkerke R ²	.001	.020	.024	.024	.035	.040
N	1515	1515	1515	1515	1515	1515

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Modell 6 (tabell 6.1) viser at menn med dårlig helse og menn som har et høyt alkoholforbruk har en forhøyet risiko for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner. Når det testes for samspill mellom disse variablene, viser det seg også at samspillsleddet er signifikant (p < .10). Dette betyr at menn med forskjellig helsetilstand vil ha en *ulik* effekt av å ha et høyt alkoholforbruk for deres risiko for å utsettes for fysisk maktbruk. Den aktuelle samspillskoeffisienten viser at menn som har god helse vil ha en sterkere negativ effekt av å drikke alkohol ofte (for risikoen for fysisk maktbruk) enn det menn som har dårligere helse vil ha, når alle de andre variablene som inngår i modellen holdes konstant.⁵⁶

⁵⁶ Det er også undersøkt for samspill mellom respondents og partners alkoholbruk (i modell 6). Denne er ikke signifikant, hverken for menn eller kvinner.

Tabell 6.2: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå. Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere utdanning	<i>ref</i>	<i>ref</i>	<i>ref</i>	<i>ref</i>	<i>ref</i>	<i>ref</i>
Likt utdanningsnivå	1.192 * (.477)	.958 (*) (.505)	.950 (*) (.506)	.915 (*) (.507)	1.043 * (.508)	1.011 * (.511)
Høyere utdanning	.045 ns (.637)	-1.163 ns (.654)	-1.144 ns (.655)	-.216 ns (.657)	-.013 ns (.658)	-.078 ns (.661)
Mye høyere utdanning	1.578 * (.686)	1.184 ns (.733)	1.266 (*) (.736)	1.110 ns (.741)	1.494 * (.743)	1.329 (*) (.750)
Individuelt utdanningsnivå (0 = ingen, 8 = forskernivå)		.147 ns (.098)	.138 ns (.098)	.204 * (.100)	.075 ns (.101)	.139 ns (.103)
Alder			.027 ns (.034)	.020 ns (.033)	.018 ns (.035)	.009 ns (.034)
Alder partner (1=18-23, 8 = 60+)			-.189 ns (.186)	-.161 ns (.179)	-.207 ns (.190)	-.175 ns (.183)
Gift (1=ja)			.428 ns (.332)	.447 ns (.333)	.519 ns (.337)	.546 ns (.339)
Helsetilstand (1=meget god, 5 = meget dårlig)				.470 ** (.152)		.547 ns (.583)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)					.783 ** (.290)	.862 (*) (.502)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)					-.400 ns (.268)	-.428 ns (.262)
Helse* eget alkoholbruk						-.006 ns (.178)
Konstantledd	-4.217 *** (.450)	-4.697 *** (.554)	-5.178 *** (.909)	-6.219 *** (.976)	-5.751 *** (.995)	-7.003 *** (1.640)
-2LL (df)	481,574 (3)	479,251 (4)	476,334 (7)	467,429 (8)	467,442 (9)	456,742 (11)
Endring i -2LL (sig)	-	2,323 ns	2,917 ns	8,905 **	8,892 *	19,592 ***
Nagelkerke R ²	.034	.040	.047	.067	.067	.091
N	1661	1661	1661	1661	1661	1661

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Kvinner. Tabell 6.2 viser at kvinner som har *likt* utdanningsnivå eller *mye høyere* utdanning enn partner har høyere sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk enn kvinner med lavere utdanning enn partner. Omregnes logitverdiene til oddsratere viser modell 6 at kvinner som har mye høyere utdanning enn partner har nesten 3,8 ganger så høy sannsynlighet for å utsettes for vold som kvinner med lavere utdanning enn partner, kontrollert for alle andre variabler som inngår i modellen ($p > .10$). Funnene gir dermed støtte til hypotese 1b. Ettersom andelen kvinner som har mye høyere utdanning enn partner er lav (N=60) må funnene imidlertid tolkes med forsiktighet.⁵⁷ I motsetning til hva som fremgikk i analysene av menn,

⁵⁷ Som en validitetstest på disse funnene er det derfor utført en tilsvarende logistisk regresjonsanalyse der gruppen ”mye høyere utdanning” slås sammen med gruppen ”høyere utdanning”. Analysene med sammenslåtte grupper viser at det å ha høyere relativ utdanning ikke lenger medfører en signifikant forhøyet risiko for fysisk maktbruk (for fullstendige analyser se appendiks, tabell A.1). Når det gjelder kvinner med *likt* utdanningsnivå

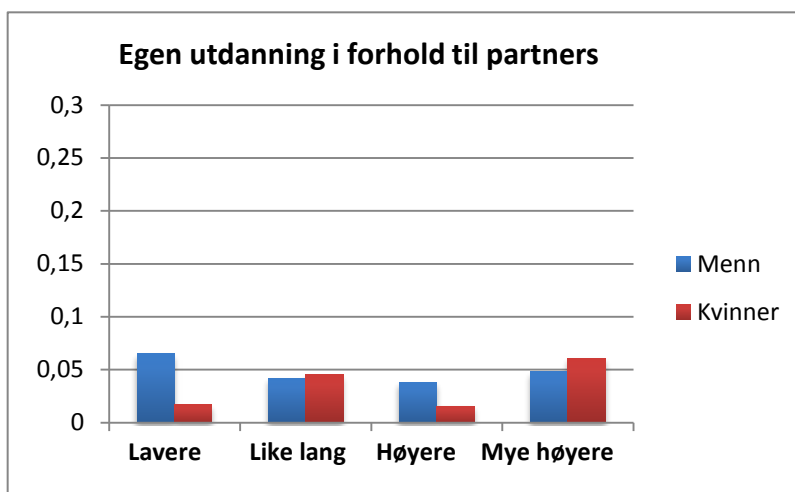

har ikke individuell utdanning noen betydelig innvirking på kvinners risiko for å utsettes for fysisk maktbruk.⁵⁸

Modell 5 (tabell 6.2) viser at kvinner som har et hyppig alkoholbruk har høyere sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk enn kvinner som drikker sjeldnere. I modell 6 inkluderes et samspillsledd, noe som medfører at betydningen av de øvrige koeffisientene i modellen endres (Skog 2009: 303). Koeffisienten for alkoholbruk i modell 6 er ikke lenger bare et mål på hvordan menn og kvinners voldsrisiko varierer med alkoholbruk, slik den fremsto i modell 4, men viser i modell 6 til betydningen av alkoholbruk *blant kvinner med meget god helse*. Slik fremgår det at kvinner med meget god helse har en forhøyet risiko for å utsettes for fysisk maktbruk dersom de drikker alkohol ofte.

Sammenhengen mellom relativt utdanningsnivå og sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk vises i Figur 6.1. Sannsynlighetene er beregnet ut fra gjennomsnittsverdier på alle kontrollvariabler som inngår i modell 6 i tabell 6.1 og 6.2:

Figur 6.1: Predikert sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå.⁵⁹

som partner, viser disse analysene at denne gruppen fremdeles har en signifikant høyere risiko for å oppleve fysisk maktbruk, sammenlignet med kvinner med lavere utdanning enn partner.

⁵⁸ Dette bekreftes også av endringen i -2LL fra modell 1 til 2 i tabell 6.2, som ikke er signifikant.

⁵⁹ Estimaten er beregnet for menn og kvinner med (kjønns-spesifikke) gjennomsnittsverdier på kontrollvariablene: gifte 41-årige menn med videregående (avsluttende) utdanning, god helse, i et nåværende forhold med en partner mellom 36-41 år, begge drikker alkohol et par ganger i måneden og gifte 39-årige kvinner med videregående (avsluttende) utdanning, god helse, i et nåværende forhold med en partner mellom 42-47 år, begge drikker alkohol et par ganger i måneden.

Figur 6.1 viser at sannsynligheten for å rammes av fysisk maktbruk er lav for begge kjønn, men at relativt utdanningsnivå allikevel har en noe ulik betydning for menn og kvinners voldsrisiko. Andelen menn og kvinner som har *mye høyere utdanning* enn partner er likevel lav (Menn: N=28, kvinner: N=60), noe som medfører at de predikerte sannsynlighetene for disse gruppene bør tolkes med forsiktighet.

6.3 Har relativ utdanning innvirkning på risiko for psykisk vold?

Målet med analysene av menn og kvinners erfaringer med psykisk vold er å kunne besvare deler av hypotesene som ble formulert ut fra *motmaktmekanismen* i kapittel 3:

H6a: Det å ha høy relativ utdanning øker ikke menns risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

H6b: Det å ha høy relativ utdanning øker kvinners risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

Menn. Tabell 6.3 presenterer resultatene fra binære logistiske regresjonsanalyser med ”utsatt for *kun* psykisk vold fra nåværende partner” som avhengig variabel. I motsetning til forventet viser tabellen at menn som har høyere utdanning enn partner *har* en forhøyet risiko for å utsettes for psykisk vold fra partner. Ved å inkludere ulike kontrollvariabler i modell 2 til modell 6 testes det om den forhøyede voldsrisikoen virkelig kan tilskrives respondentenes relative utdanningsnivå. Modell 6 viser at den påviste betydningen av relativ utdanning *ikke* er konfundert av de andre variablene som er inkludert i modellen. Hypotese 6a må følgelig forkastes.⁶⁰ Det fremgår dessuten, i kontrast til betydningen av relativ utdanning, at menns sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold synker jo høyere *individuell* utdanning de har. Disse motstridende sammenhengene diskuteres nærmere i kapittel 9.

---

⁶⁰ Som en validitetstest på den påviste signifikante sammenhengen mellom høy relativ utdanning og voldsrisiko er det utført tilsvarende analyser det kun skiller mellom *lavere, lik og høyere* relativ utdanning. Disse analysene viser at den påviste sammenhengen består også når det benyttes sammenslåtte grupper (tabell A.2, appendiks.)

Tabell 6.3: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå. Menn.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere utdanning	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Likt utdanningsnivå	-.007 ns (.189)	.277 ns (.201)	.351 (*) (.204)	.340 (*) (.205)	.330 ns (.205)	.331 ns (.207)
Høyere utdanning	.403 (*) (.229)	.709 ** (.242)	.874 *** (.250)	.850 *** (.251)	.846 *** (.252)	.832 *** (.253)
Mye høyere utdanning	.811 (*) (.468)	1.392 ** (.493)	1.587 ** (.509)	1.563 ** (.510)	1.549 ** (.510)	1.467 ** (.515)
Individuelt utdanningsnivå (0 = ingen, 8 = forskernivå)		-.208 *** (.055)	-.224 *** (.058)	-.205 *** (.059)	-.208 *** (.059)	-.191 ** (.060)
Alder			.022 ns (.016)	.021 ns (.016)	.022 ns (.016)	.021 ns (.016)
Alder partner (1=18-23, 8 = 60+)			-.282 ** (.094)	-.277 ** (.094)	-.262 ** (.095)	-.258 ** (.096)
Gift (1=ja)			-.411 * (.168)	-.407 * (.168)	-.439 ** (.169)	-.442 ** (.170)
Helsetilstand (1=meget god, 5 = meget dårlig)				.150 ns (.095)		.655 * (.328)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)					-.135 ns (.123)	.218 ns (.253)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)					-.016 ns (.118)	-.021 ns (.118)
Helse* eget alkoholbruk						-.172 ns (.106)
Konstantledd	-1.861 *** (.162)	-1.195 .000 (.236)	-.767 ns (.477)	-1.088 * (.519)	-.410 ns (.526)	-1.758 * (.856)
-2LL (df)	1248,177 (3)	1233,209 (4)	1204,589 (7)	1202,135 (8)	1201,991 (9)	1197,040 (11)
Endring i -2LL (sig)	-	14,968 ***	28,620 ***	2,454 ns	2,597 ns	7,549 ns
Nagelkerke R ²	.008	.026	.059	.061	.061	.067
N	1515	1515	1515	1515	1515	1515

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Tabell 6.3 påviser også andre signifikante sammenhenger. For eksempel fremgår det at gifte menn har lavere sannsynlighet for å utsettes for vold enn menn som lever i samboerforhold, kontrollert for effekten av helse, alder og utdanning (modell 4). Analysene viser også at jo eldre partner er, desto lavere er menns sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold eller kontroll. Ut fra modell 4 fremgår det at helse ikke har en signifikant innvirkning på menns risiko for psykisk vold. Når det inkluderes et samspillsledd basert på helsetilstand og eget alkoholforbruk (modell 6), viser det seg at menn med dårligere helse allikevel *har* en forhøyet risiko for å oppleve psykisk vold fra partner. Dette skyldes at effekten av helsetilstand beregnes for menn som aldri drikker alkohol.

De påviste sammenhengene kommer tydelig fram i målet på modelltilpasning (-2LL). Endringen fra modell 1 til modell 2, og fra modell 2 til modell 3 (tabell 6.3) antyder at

inkluderingen av individuelle mål på utdanning (i tillegg til relative mål) og partners alder og sivilstatus bidrar til en signifikant forbedring av modellens tilpasning. At endringen i -2LL ikke er signifikant i modell 4-6 antyder at alkoholforbruk og helsetilstand ikke har en særlig betydning for menns risiko for å oppleve fysisk maktbruk fra partner.⁶¹ Dette kommer også frem i målet Nagelkerke R^2 , idet økningen fra modell 3-6 er svært liten.

Kvinner. Tabell 6.4 viser at kvinner som har *like lang, høyere og mye høyere* utdanning enn partner har større sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn kvinner som har lavere utdanning enn partner (modell 2). Tabellen gir således støtte til antakelsene i hypotese 6b.⁶² Hvorvidt de forhøyede sannsynlighetene kan skyldes andre faktorer undersøkes i modell 3 til 6. Tabellen viser at de signifikante sammenhengene som påvises i modell 2 fremstår like sterkt i modell 6. Omregnes logitverdiene til oddsrater, fremgår det at kvinner som har mye høyere utdanning enn partner har nesten 4,5 ganger så høy sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold som kvinner med lavere relativ utdanning, når alle de øvrige variablene i modellen holdes konstant. I likhet med analysefunnene blant menn fremgår det at kvinners voldsrisiko synker når deres *individuelle* utdanningsnivå øker. For hver økning på skalaen på individuell utdanning synker sannsynligheten for å utsettes for psykisk partnervold med omtrent 35 %, kontrollert for alle andre variabler som inngår i modellen.

Modell 4 viser at kvinner med dårlig helse har høyere sannsynlighet for å oppleve psykisk vold fra partner enn kvinner med god helse, kontrollert for utdanning, alder, partners alder og sivilstatus. Modell 5 viser derimot at hverken respondents eller partners alkoholbruk medvirker signifikant til å forklare de rapporterte voldshendelsene. I modell 6 testes det for en samspillseffekt mellom kvinners alkoholforbruk og helsetilstand. Samspillsleddet er signifikant på $<.05$ nivå, noe som betyr at risikoen for å oppleve psykisk vold fra partner stiger raskere med økende alkoholbruk blant kvinner med god helse enn blant kvinner med dårligere helse, når alle de andre variablene som inngår i modellen holdes konstant.⁶³

---

⁶¹ Ettersom den aktuelle regresjonsanalysen avviker fra en analyse med klassiske ”nested models”, testes -2LL i modell 4-6 mot modell 3. Denne sammenligningen gjør det mulig å teste effekten av de ulike inkluderte variablene i modell 4-6 opp mot hverandre og dermed undersøke hvilke av dem som bidrar mest til modellen.

⁶² Som en validitetssjekk på funnene er det utført tilsvarende analyser med kun tre utdanningsgrupper. Resultatet av disse analysene viser at sammenhengen mellom høy relativ utdanning og økt risiko for psykisk vold fremdeles er signifikant, selv med sammenslåtte grupper. Analysene oppgis i appendiks, tabell A.3.

⁶³ Det er undersøkt for samspill mellom egen og partners alkoholbruk (i modell 6). Denne er ikke signifikant, hverken for menn eller kvinner.

Tabell 6.4: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå. Kvinner.

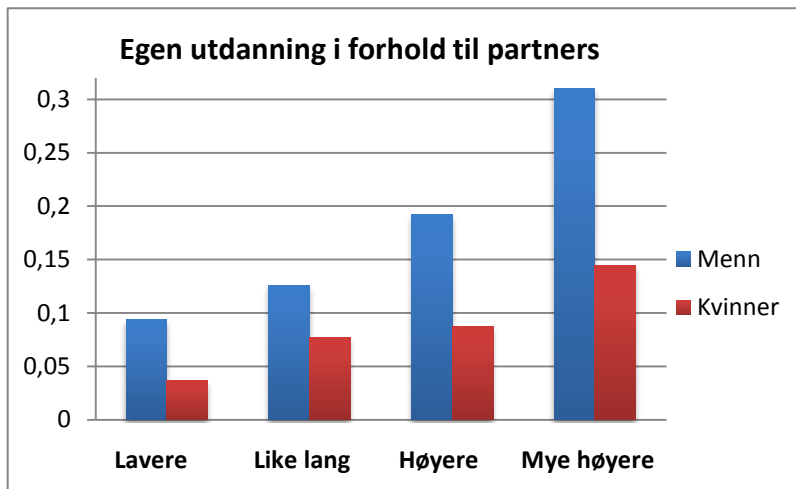
Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere utdanning	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Likt utdanningsnivå	.302 ns (.255)	.789 ** (.266)	.802 ** (.266)	.769 ** (.268)	.809 ** (.267)	.799 ** (.270)
Høyere utdanning	.397 ns (.298)	.858 ** (.308)	.926 ** (.311)	.883 ** (.313)	.937 ** (.313)	.930 ** (.316)
Mye høyere utdanning	.335 ns (.519)	1.465 ** (.561)	1.556 ** (.566)	1.452 * (.569)	1.557 ** (.569)	1.496 ** (.572)
Individuelt utdanningsnivå (0 = ingen, 8 = forskernivå)		-.406 *** (.074)	-.450 *** (.078)	-.401 *** (.080)	-.458 *** (.080)	-.418 *** (.081)
Alder			-.018 ns (.022)	-.022 ns (.022)	-.020 ns (.020)	-.025 ns (.022)
Alder partner (1=18-23, 8 = 60+)			-.028 ns (.117)	-.018 ns (.115)	-.029 ns (.117)	-.027 ns (.116)
Gift (1=ja)			-.235 ns (.208)	-.230 ns (.209)	-.219 ns (.209)	-.215 ns (.211)
Helsetilstand (1=meget god, 5 = meget dårlig)				.350 *** (.105)		.954 ** (.314)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)					-.031 ns (.158)	.537 (*) (.301)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)					.125 ns (.163)	.093 ns (.166)
Helse* eget alkoholbruk						-.219 * (.109)
Konstantledd	-2.733 *** (.225)	-1.474 *** (.315)	-.361 ns (.581)	-1.137 (*) (.628)	-.572 ns (.635)	-2.763 ** (.963)
-2LL (df)	909,882 (3)	876,285 (4)	867,420 (7)	856,780 (8)	866,596 (9)	851,676 (11)
Endring i -2LL (sig)	-	33,597 ***	8,865 *	10,640 ***	0,824 ns	15,744 **
Nagelkerke R ²	.003	.050	.063	.077	.064	.084
N	1661	1661	1661	1661	1661	1661

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.* referansekategori. Standardfeil i parentes.

Endringen fra modell 1 til modell 2 (tabell 6.4) er signifikant på <.001 nivå, og understreker dermed at variabelen *individuell* utdanning bidrar til å forklare variasjonen i kvinners erfaringer med psykisk voldsbruk. Endringen i -2LL fra modell 2 til modell 3 viser at sivilstatus og partnerens alder *ikke* har like sterk forklaringskraft på kvinners erfaringer med psykisk partnervold som det som ble påvist i analysene blant *menn*. Derimot viser endringen i -2LL fra modell 3 til modell 4 (p <.001) at kvinners *helsetilstand* er en viktig forklaringsvariabel, noe som ikke var tilfellet blant menn.

Figur 6.2 viser menn og kvinners predikerte sannsynlighet for å bli utsatt for psykisk partnervold, etter respondentenes relative utdanningsnivå (basert på modell 6 i tabell 6.3 og 6.4). Estimatene er beregnet ut fra de samme karakteristikaene som i figur 6.1 ovenfor:

Figur 6.2: Predikert sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold eller kontroll fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå

Antakelsen i hypotesene rundt psykisk vold eller kontroll var at høy relativ utdanning kun ville være en gyldig risikofaktor for *kvinner* voldsrisiko. Figuren illustrerer at sannsynligheten for å rammes av denne formen for vold stiger jevnt med høyere relativt utdanningsnivå *både* for menn og kvinner. Særlig er den jevne og sterke stigningen tydelig når det gjelder *menns* voldsrisiko.

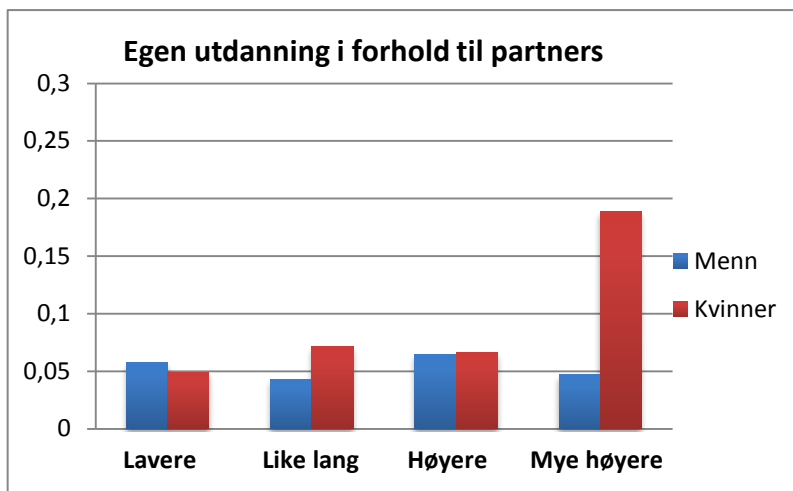
6.4 Har relativ utdanning innvirkning på risiko for både fysisk maktbruk og psykisk vold?

Målet med analysene som utføres i denne siste delen av kapittelet er å undersøke om risikofaktorene for den sammensatte formen for partnervold skiller seg fra risikofaktorene for de to andre definerte voldstypene.⁶⁴ Slik kan det undersøkes om mekanismene bak den aktuelle voldsformen skiller seg betydelig fra mekanismen bak forekomsten av *kun* fysisk maktbruk eller *kun* psykisk vold. En slik komparativ tilnærming vil dessuten være nyttig i forhold til å kunne forstå mer av mekanismen bak ”*kun* fysisk maktbruk” og ”*kun* psykisk vold”. I tillegg vil det naturligvis undersøkes for kjønns spesifikke forklaringsvariabler.

⁶⁴ Det bør igjen presiseres at de tre voldsformene er gjensidig utelukkende. I denne siste voldsformen er det altså snakk om personer som har vært utsatt for *både* fysisk maktbruk og psykisk vold eller kontroll fra partner.

Analysene viser at relativt utdanningsnivå ikke har noen betydelig innvirkning på *menns* sannsynlighet for å oppleve begge former for vold. Heller ingen av de andre variablene som inngår i analysemodellen for menn har en signifikant betydning. Fullstendige analysetabeller for denne sammensatte formen for partnervold oppgis i appendiks, tabell A.4 (menn) og A.5 (kvinner). I analysene av *kvinner* derimot, fremgår det at kvinner som har mye høyere utdanning enn partner har en signifikant forhøyet risiko for å rammes av begge typer partnervold. Kvinner med mye høyere utdanning enn partner har 4,5 ganger så høy sannsynlighet for å utsettes for denne voldsformen enn kvinner som har lavere utdanning enn partner, kontrollert for de øvrige variablene i modellen.⁶⁵ Analysene viser dessuten at både menn og kvinner med dårlig helse har en forhøyet risiko for å utsettes for begge former for partnervold fra partner.⁶⁶ Sannsynligheten for å rammes av både fysisk maktbruk og psykisk vold vises i Figur 6.3. Estimaten gjelder for menn og kvinner med gjennomsnittsverdier på kontrollvariablene og er basert på modell 6 i tabell A.4 og A.5.

Figur 6.3: Predikert sannsynlighet for å utsettes for både fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå

Figuren viser at i likhet med sannsynlighetene knyttet til *fysisk maktbruk* (Figur 6.1), er de predikerte andelene små. Forskjellen i predikert sannsynlighet, etter relativ utdanning, er dessuten svært liten. Unntaket er *kvinner med mye høyere utdanning* enn partner, som har en

⁶⁵ Denne signifikante sammenhengen forsvinner imidlertid når det som en validitetstest av resultatet utføres analyser der kvinner med ”mye høyere relativ utdanning” er slått sammen med de med ”høyere relativ utdanning”. (Tabell A.6, appendiks.)

⁶⁶ Den signifikante sammenhengen forsvinner imidlertid for både menn og kvinner når det i den fulle modellen inkluderes et samspillsledd, slik at koeffisienten for helse viser til effekten av helse for personer som aldri drikker alkohol.

betydelig høyere risiko for å utsettes for denne sammensatte formen for partnervold enn kvinner og menn i de andre utdanningskonstellasjonene.

6.5 Oppsummering

Dette første analysekapittelet har undersøkt hvordan menn og kvinners risiko for å utsettes for ulike former for partnervold varierer med deres relative utdanning. Det er fokusert særlig på om relativt utdanningsnivå har en ulik betydning for menn og kvinner, og om bestemte former for utdanningsulikhet vil kunne frembringe bestemte typer partnervold. Hovedfunn ved analysene kan sammenfattes slik:

- Relativt utdanningsnivå har ulik betydning for menn og kvinners sannsynlighet for å utsettes for makt- og voldsbruk fra partner.
- I hovedsak vil det å ha *høy* relativ utdanning øke både menn og kvinners voldsrisiko.
- Det å ha mye høyere utdanning enn partner øker menns risiko for å utsettes for *psykisk* partnervold. For kvinner vil derimot det å ha mye høyere utdanning enn partner øke sannsynligheten for å utsettes for *alle* tre formene for partnervold.

I tillegg fremgår det at det å ha et høyt alkoholbruk øker både menn og kvinners sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner. For kvinner vil et høyt alkoholforbruk også øke sannsynligheten for å utsettes for psykisk vold. Det å ha dårlig helse øker generelt risikoen for å utsettes for alle tre formene for partnervold, både for menn og for kvinner.

Relativ utdanning er kun én måte å måle det relative maktforholdet mellom to partnere på. De to neste kapitlene vil undersøke betydningen av relativ inntekt og relativ sysselsettingsstatus for å se om det kan påvises andre, viktige årsaksforklaringer på hvorfor det oppstår vold eller maktbruk mellom partnere. Funnene fra de tre analysekapitlene vil sammen legge grunnlaget for den videre diskusjonen om mulige mekanismer bak menn og kvinners voldsutøvelse.

7 Betydningen av relativ sysselsettingsstatus for menn og kvinners risiko for partnervold

Dette andre analysekapittelet omhandler relativ sysselsettingsstatus og hvilken betydning dette har for menn og kvinners risiko for å utsettes for ulike former for voldsbruk. Relativ sysselsettingsstatus defineres ut fra hvorvidt respondent og partner er i arbeid eller ikke. Kapittelet fokuserer på de delene av problemstillingene dreier seg om sysselsettingsstatus, og det overordnede spørsmålet blir følgelig *Hvilken innvirkning har relativ sysselsettingsstatus på forekomsten av vold i et parforhold?* I henhold til underspørsmål 2 i problemstillingen vil det undersøkes hvorvidt sysselsettingsstatus har ulik betydning for menn og kvinners voldsrisiko. Kapittelet vil også besvare deler av underspørsmål 3: *Hvilke former for partnervold vil ulikheter i sysselsettingsstatus kunne frembringe?* Analyseresultatene presenteres etter de tre formene for partnervold, og resultatene vil diskuteres nærmere i kapittel 9.

7.1 Har relativ sysselsettingsstatus innvirkning på risiko for fysisk maktbruk?

Sammenhengen mellom relativ sysselsettingsstatus og menn og kvinners erfaringer med fysisk maktbruk undersøkes ved å utføre binære logistiske regresjonsanalyser med ”utsatt for fysisk maktbruk fra nåværende partner” som avhengig variabel. Analysene utføres med den hensikt å kunne teste følgende hypoteser, som ble utledet fra *stress og frustrasjonsmekanismen*:

H2a: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker ikke menns risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

H2b: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker kvinners risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner

Tabell 7.1: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus. Menn.

Modell	1	2	3	4	5
Begge i arbeid	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Mann i arbeid, partner uten arbeid	-0.436 ns (.381)	-0.434 ns (.382)	-0.428 ns (.383)	-0.343 ns (.384)	-0.321 ns (.385)
Mann uten arbeid, partner i arbeid	.126 ns (.479)	.125 ns (.480)	.162 ns (.487)	.222 ns (.483)	.224 ns (.493)
Ingen i arbeid	-0.152 ns (.736)	-0.065 ns (.743)	-0.024 ns (.749)	.091 ns (.752)	-0.001 ns (.764)
Alder		-0.047 (*) (.026)	-0.046 (*) (.026)	-0.045 (*) (.025)	-0.047 (*) (.026)
Alder partner (1=18-23, 8=60+)		.181 ns (.148)	.182 ns (.149)	.119 ns (.149)	.130 ns (.151)
Gift (1=ja)		.181 ns (.266)	.176 ns (.266)	.238 ns (.270)	.228 ns (.271)
Helsetilstand (1=meget god, 5=meget dårlig)			-0.065 ns (.151)		.912 ns (.578)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)				.299 ns (.207)	.876 * (.410)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)				.172 ns (.185)	.148 ns (.185)
Helse* eget alkoholbruk					-.288 (*) (.172)
Konstantledd	-2.793 *** (.123)	-1.769 ** (.588)	-1.670 ** (.631)	-3.115 *** (.751)	-4.855 *** (1.366)
-2LL (df)	656,077 (3)	652,314 (6)	652,127 (7)	643,111 (8)	640,393 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	3,763 ns	0,187 ns	9,204 **	11,922 *
Nagelkerke R ²	.003	.010	.010	.027	.032
N	1540	1540	1540	1540	1540

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Menn. I tråd med antakelsen viser tabell 7.1 at menn som er i heltids- eller deltidsarbeid og som har en partner uten arbeid ikke har høyere sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk enn menn som er i et parforhold der begge er i arbeid. Hypotese 2a kan dermed beholdes. Tabellen viser at relativ sysselsettingsstatus *ikke* er en viktig forklaringsfaktor for menns risiko for å utsettes for fysisk maktbruk.

Derimot fremgår det at menn som drikker alkohol ofte har høyere risiko for å utsettes for fysisk maktbruk enn menn som drikker sjeldnere (modell 5). Dette gjelder imidlertid kun for menn som har meget god helse.⁶⁷ Med utgangspunkt i logitkoeffisientenes oddsrater fremgår

⁶⁷ Endringen i -2LL fra modell 2 til modell 4 (tabell 7.1) antyder at alkoholbruk bidrar signifikant til modellen (-2LL i modell 3-5 testes opp mot -2LL i modell 2). Koeffisienten for alkohol er likevel ikke signifikant i modell 4, noe som antyder at den *generelle* betydningen av alkoholbruk ikke er signifikant.

det at for menn som har meget god helse vil sannsynligheten for å utsettes for fysisk maktbruk øke med rundt 240 % for hver økning på skalaen for alkoholbruk, når alle andre variabler som inngår i modellen holdes konstant. Det påvises også en signifikant samspillseffekt mellom helsetilstand og alkoholbruk ($p < .10$) (modell 6). Denne indikerer at menn som har god helse vil ha en sterkere økning i voldsrisiko ved å drikke mye alkohol enn det menn som har dårligere helse vil ha, kontrollert for de øvrige variablene i modellen.⁶⁸ Det fremgår også at menns sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk synker med alderen.

Kvinner. Tabell 7.2 viser at kvinner som er i heltids- eller deltidsarbeid og som har en partner uten arbeid *ikke* har høyere sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner. Dette strider imot forventningen i hypotese 2b, og denne må dermed forkastes. I likhet med analysene for menn fremgår det at relativ sysselsettingsstatus *ikke* har en betydelig forklaringskraft på kvinners risiko for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner.⁶⁹

Modell 3 (tabell 7.2) viser at kvinner som har dårlig helse har større sannsynlighet for å oppleve fysisk maktbruk enn kvinner med en bedre helsetilstand. Omgjøres logitverdiene til oddsrater fremgår det at sannsynligheten for å rammes av fysisk maktbruk øker med en faktor på 1,54 for hver økning på skalaen for helsetilstand, kontrollert for partnerens sysselsettingsstatus, alder, og samlivsstatus. Inkluderingen av samspillsleddet i modell 5 medfører imidlertid at standardfeilen til koeffisienten for helse øker (modell 5), noe som resulterer i at denne ikke lenger er signifikant i den fulle modellen (jf Skog 2009: 307). Betydningen av kvinners alkoholbruk derimot (jo høyere alkoholbruk, desto høyere sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk), er signifikant også i modell 5. For kvinner med meget god helse øker voldsrisikoen med rundt 270 % for hver økning på skalaen for alkoholbruk, når alle andre variabler holdes konstant. Endringen i -2LL fra modell 2 til modell 3 og 4 indikerer at både helsetilstand og alkoholforbruk bidrar signifikant til analysemodellen. Nagelkerke R^2 i de to samme modellene antyder at alkoholbruk har en *noe* sterkere forklaringskraft på kvinners voldsrisiko enn det helsetilstand har.

---

⁶⁸ Det er undersøkt for samspill mellom respondents og partners alkoholbruk (modell 6). Denne er hverken signifikant for menn eller kvinner.

⁶⁹ Ifølge Eikemo og Clausen (2007: 129) er en forutsetning for å benytte logistisk regresjon at det ikke er et diskrimineringsproblem i dataene. Dette vil oppstå dersom det er få observasjoner i sammensetningen av bestemte x- og y-verdier. Tabell 7.2 illustrerer at dette er tilfellet når det gjelder erfaringer med fysisk maktbruk blant kvinner som lever i partforhold der ingen er i arbeid. De manglende observasjonene gjelder imidlertid kun for denne aktuelle voldsformen, og det er derfor ikke gjort endringer i de uavhengige variabelenes sammensetning.

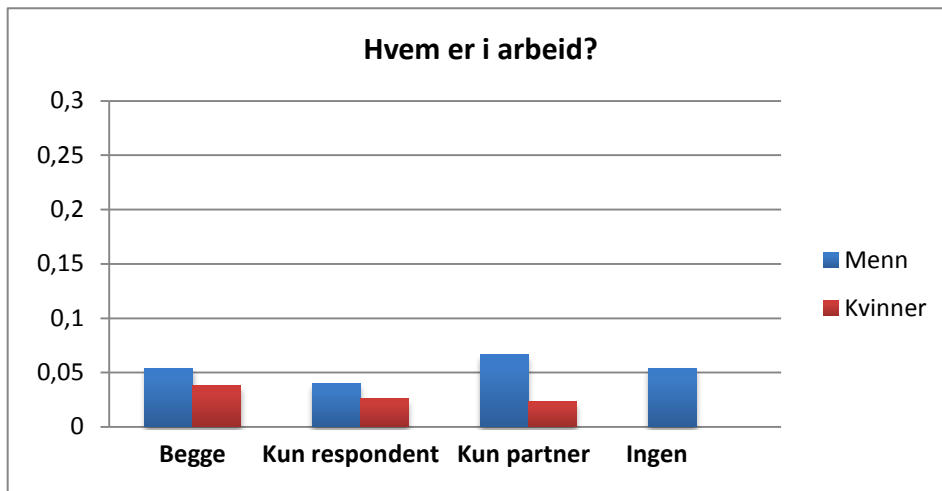
Tabell 7.2: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus. Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5
Begge i arbeid	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Kvinne i arbeid, partner uten arbeid	-0.694 ns (.728)	-0.547 ns (.732)	-0.594 ns (.733)	-0.382 ns (.736)	-0.398 ns (.737)
Kvinne uten arbeid, partner i arbeid	-0.363 ns (.438)	-0.373 ns (.439)	-0.670 ns (.457)	-0.172 ns (.443)	-0.493 ns (.461)
Ingen i arbeid	-17.955 ns (6277.087)	-17.787 ns (6236.762)	-18.142 ns (6166.429)	-17.758 ns (6055.744)	-18.089 ns (6053.419)
Alder		.033 ns (.033)	.027 ns (.033)	.023 ns (.034)	.015 ns (.033)
Alder partner (1=18-23, 8=60+)		-.248 ns (.186)	-.230 ns (.180)	-.255 ns (.190)	-.237 ns (.184)
Gift (1=ja)		.455 ns (.331)	.471 ns (.333)	.526 ns (.336)	.542 ns (.338)
Helsetilstand (1=meget god, 5=meget dårlig)			.434 ** (.155)		.622 ns (.574)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)				.843 ** (.293)	1.005 * (.497)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)				-.392 ns (.276)	-.424 ns (.274)
Helse* eget alkoholbruk					-.039 ns (.175)
Konstantledd	-3.248 *** (.144)	-3.756 *** (.693)	-4.434 *** (.730)	-4.762 *** (.842)	-5.919 *** (1.522)
-2LL (df)	502,019 (3)	498,331 (7)	490,966 (7)	487,074 (9)	477,676 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	3,688 ns	7,365 **	11,257 **	20,654 ***
Nagelkerke R ²	.010	.019	.035	.044	.065
N	1711	1711	1711	1711	1711

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Figur 7.1 viser predikert sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner, etter menn og kvinners relative sysselsettingsstatus. Estimaten er beregnet ut fra gjennomsnittsverdier av kontrollvariablene som inngår i modell 6 i tabell 7.1 og 7.1:

Figur 7.1: Predikert sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus.⁷⁰

Figur 7.1 viser at sannsynligheten for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner er lav, både for menn og kvinner. Ettersom *ingen* kvinner som lever i parforhold der begge er arbeidsledige har rapportert om *kun* fysisk maktbruk fra partner, er denne beregnet til 0. Dette strider imot tidligere funn om at parforhold der ingen er i arbeid har en særlig høy forekomst av vold (Kaukinen 2004). Estimatene må likevel tolkes med forsiktighet, ettersom antall personer i denne gruppen er svært liten (menn: N=44, kvinner: N=44).

7.2 Har relativ sysselsettingsstatus innvirkning på risiko for psykisk vold?

Resultatene av analysene av menn og kvinners erfaringer med denne formen for vold er presentert i tabell 7.3 og 7.4. Målet med analysene er å kunne teste følgende hypoteser, som har tilknytning til *motmaktmekanismen*:

H7a: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker ikke menns risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

H7b: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker kvinners risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

⁷⁰ Estimatene er beregnet for: gifte 41-årige menn med god helse i et forhold med partner mellom 36-41 år, begge drikker alkohol et par ganger i måneden. Gifte 39-årige kvinner med god helse i et forhold med en partner mellom 42-47 år, begge drikker alkohol et par ganger i måneden.

Tabell 7.3: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus. Menn.

Modell	1	2	3	4	5
Begge i arbeid	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Mann i arbeid, partner uten arbeid	.692 *** (.187)	.639 *** (.190)	.619 *** (.190)	.591 ** (.191)	.596 *** (.193)
Mann uten arbeid, partner i arbeid	.144 ns (.337)	.088 ns (.341)	-.011 ns (.346)	.030 ns (.343)	-.077 ns (.351)
Ingen i arbeid	1.205 *** (.348)	.914 ** (.359)	.781 * (.368)	.845 * (.358)	.678 (*) (.370)
Alder		.041 * (.016)	.039 * (.016)	.040 * (.016)	.038 * (.016)
Alder partner (1=18-23, 8=60+)		-.314 *** (.094)	-.311 *** (.094)	-.287 ** (.095)	-.285 ** (.095)
Gift (1=ja)		-.470 ** (.164)	-.455 ** (.165)	-.510 ** (.165)	-.509 ** (.167)
Helsetilstand (1=meget god, 5=meget dårlig)			.175 (*) (.095)		.700 * (.320)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)				-.155 ns (.121)	.209 ns (.245)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)				-.059 ns (.115)	-.063 ns (.116)
Helse*eget alkoholbruk					-.181 (*) (.104)
Konstantledd	-1.936 *** (.086)	-2.063 *** (.384)	-2.319 *** (.410)	-1.458 *** (.464)	-2.777 *** (.786)
-2LL (df)	1256,295 (3)	1231,653 (6)	1228,339 (7)	1226,374 (8)	1220,316 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	24,642 ***	3,313 (*)	5,278 (*)	11,337 *
Nagelkerke R ²	.024	.052	.056	.058	.065
N	1540	1540	1540	1540	1540

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Menn. I motsetning til forventet viser tabell 7.3 at menn som er i arbeid og som har en partner uten arbeid har en forhøyet risiko for å utsettes for psykisk vold fra partner. Menn som lever i slike parforhold har 1,8 ganger så høy sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn menn som lever i et forhold der begge er i arbeid. Den signifikante sammenhengen består selv når det kontrolleres for de øvrige variablene i tabellen, noe som antyder at den påviste voldsrisikoen *ikke* skyldes disse variablene. Hypotese 7a må dermed forkastes. Tabellen viser dessuten at også menn som lever i et parforhold der *ingen* er i arbeid har en forhøyet risiko for å utsettes for denne formen for vold fra partner.

Tabell 7.3 antyder at forekomsten av psykisk partnervold også kan forklares ved å vise andre faktorer. For eksempel viser det seg at menn som har dårlig helse har høyere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn menn som er i en bedre helsetilstand, når de andre variablene i

modellen holdes konstant. Det fremgår også at gifte menn har lavere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn menn som lever i samboerforhold. Analysene viser dessuten at samtidig som menns voldsrisiko *øker* med egen alder, *synker* den jo eldre partner er. Det påvises også en signifikant samspillseffekt mellom helsetilstand og alkoholbruk. Denne tolkes likt som under punkt 7.1.⁷¹

Endringen i -2LL fra modell 1 til modell 2 (tabell 7.3) antyder at partnernes alder og sivilstatus er de variablene som bidrar mest til å forklare variasjonen i menns voldsrisiko.⁷² Nagelkerke R² antyder dessuten at helsetilstand og alkoholforbruk har omtrent lik forklaringskraft på menns sannsynlighet for å oppleve psykisk partnervold.

Kvinner. I kontrast til antakelsen i hypotese 7b viser tabell 7.4 at kvinner som er i arbeid og har en partner som er uten arbeid *ikke* har høyere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn kvinner som lever i et parforhold der begge er i arbeid. Hypotesen må dermed forkastes.⁷³ Derimot fremgår det at kvinner som lever i et parforhold der *ingen er i arbeid* har en forhøyet voldsrisiko. Kvinner som lever i slike parforhold har nesten 3,5 ganger så høy sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold eller kontroll fra partner enn kvinner som lever i parforhold der begge er i arbeid. Modell 1 – 4 viser at også *arbeidsledige kvinner som har en partner som er i arbeid* har en forhøyet risiko for å utsettes for psykisk vold. Den signifikante effekten forsvinner imidlertid i modell 5 når det kontrolleres for helsetilstand. Kvinner med dårlig helse har generelt høyere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn kvinner med god helse, kontrollert for de øvrige variablene i modellen (modell 3). Modell 5 viser at for kvinner som *aldri drikker alkohol* fordobles sannsynligheten for å utsettes for psykisk vold når helsetilstanden forverres med én verdi på ”helseskalaen”, når alle de andre variablene som inngår i modellen holdes konstant.

Endringen i -2LL fra modell 2 til modell 3 (tabell 7.4) er signifikant på <.01 nivå, noe som igjen understreker at variabelen *helsetilstand* har betydning for kvinners sannsynlighet for å oppleve psykisk vold. Nagelkerke R² og endringen i -2LL fra modell 2 til modell 3 og 4 antyder dessuten at helsetilstand har en større forklaringskraft på kvinners voldsrisiko enn det eget alkoholbruk har. Nagelkerke R² er likevel ikke spesielt høy i noen av modellene.

---

⁷¹ Det er sjekket for samspill mellom respondents og partners alkoholbruk (modell 6). Denne er ikke signifikant for hverken menn eller kvinner.

⁷² -2LL i modell 3-5 sammenlignes med -2LL i modell 2.

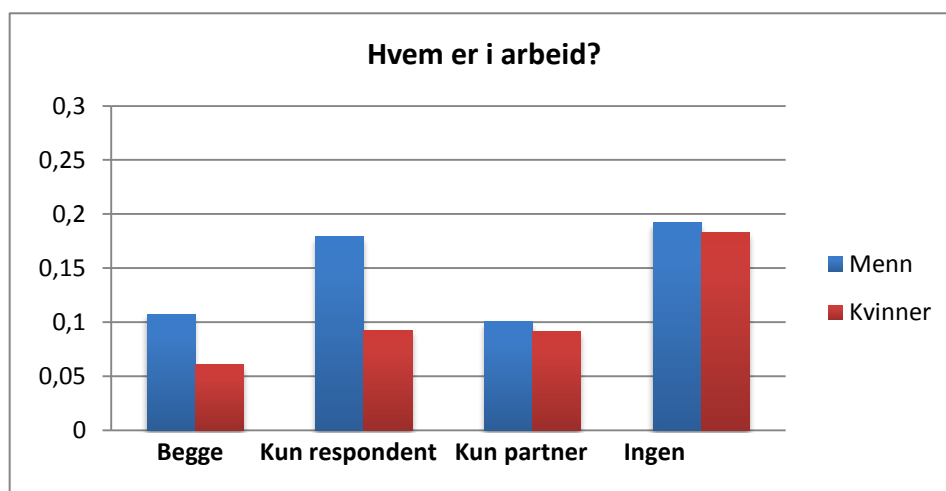
⁷³ Som vist i kapittel 5 er andelen kvinner i arbeid som har arbeidsledige partnere liten (N= 113), og funnene må derfor tolkes med forsiktighet.

Tabell 7.4: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus. Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5
Begge i arbeid	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Kvinne i arbeid, partner uten arbeid	.495 ns (.337)	.459 ns (.341)	.445 ns (.342)	.446 ns (.343)	.453 ns (.344)
Kvinne uten arbeid, partner i arbeid	.633 ** (.232)	.632 ** (.233)	.441 (*) (.243)	.620 ** (.237)	.436 ns (.248)
Ingen i arbeid	1.509 *** (.380)	1.502 *** (.386)	1.249 ** (.399)	1.523 *** (.389)	1.237 *** (.405)
Alder		-0.02 ns (.020)	-0.07 ns (.020)	-0.02 ns (.021)	-0.08 ns (.020)
Alder partner (1=18-23, 8= 60+)		-0.21 ns (.110)	-0.15 ns (.108)	-0.25 ns (.110)	-0.17 ns (.108)
Gift (1=ja)		-.304 ns (.201)	-.287 ns (.202)	-.301 ns (.202)	-.278 ns (.204)
Helsetilstand (1=meget god, 5=meget dårlig)			.324 ** (.104)		.710 * (.296)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)				-.110 ns (.148)	.263 ns (.275)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)				.130 ns (.156)	.101 ns (.159)
Helse*eget alkoholbruk					-.142 ns (.102)
Konstantledd	-2.641 *** (.110)	-2.275 *** (.428)	-2.741 *** (.453)	-2.354 *** (.518)	-3.719 *** (.821)
-2LL (df)	936,109 (3)	932,231 (6)	922,780 (7)	931,508 (8)	920,412 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	3,879 ns	9,450 **	0,723 ns	11,818 *
Nagelkerke R ²	.025	.030	.043	.031	.046
N	1711	1711	1711	1711	1711

ns p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Figur 7.2: Predikert sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold eller kontroll fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus

Figur 7.2 viser at den predikerte sannsynligheten for å utsettes for *psykisk* vold fra partner er betraktelig høyere enn sannsynligheten for å rammes av *fysisk* maktbruk (Figur 7.1). Det er også oppsiktsvekkende at gruppen som ikke engang var representert i figuren som anga sannsynlighet for fysisk maktbruk (kvinner i parforhold der ingen er i arbeid) er den gruppen kvinner som har høyest predikert sannsynlighet for å oppleve *psykisk* vold.

7.3 Har relativ sysselsettingsstatus innvirkning på risiko for både fysisk maktbruk og psykisk vold?

Hensikten med analysene som utføres i dette avsnittet er å finne frem til mulige (og evt. også kjønnsespesifikke) faktorer som øker sannsynligheten for å utsettes for *både* fysisk maktbruk og psykisk vold. De fullstendige regresjonsmodellene presenteres i appendiks, tabell B.1 (menn) og B.2 (kvinner).

Analysene viser at det er forholdsvis få personer som har erfaringer med begge voldsformer fra partner. Allikevel fremgår det at både menn og kvinner har større sannsynlighet for å utsettes for begge voldsformer dersom de er i arbeid og har en partner som er uten arbeid. Analysene viser at menn som er i arbeid og som har en partner uten arbeid har nesten dobbelt så høy sannsynlighet for å oppleve både fysisk maktbruk og psykisk vold som menn som lever i et parforhold der begge er i arbeid, kontrollert for alle variabler i analysen. Kvinner som er i arbeid og som har en arbeidsledig partner har nesten tre ganger så høy risiko for å rammes av denne formen for vold når alle andre variabler holdes konstant, sammenlignet med kvinner som lever i parforhold der begge er i arbeid. Grunnet det lave antallet *kvinner i arbeid med en arbeidsledig partner* må denne sammenhengen likevel tolkes med forsiktighet.

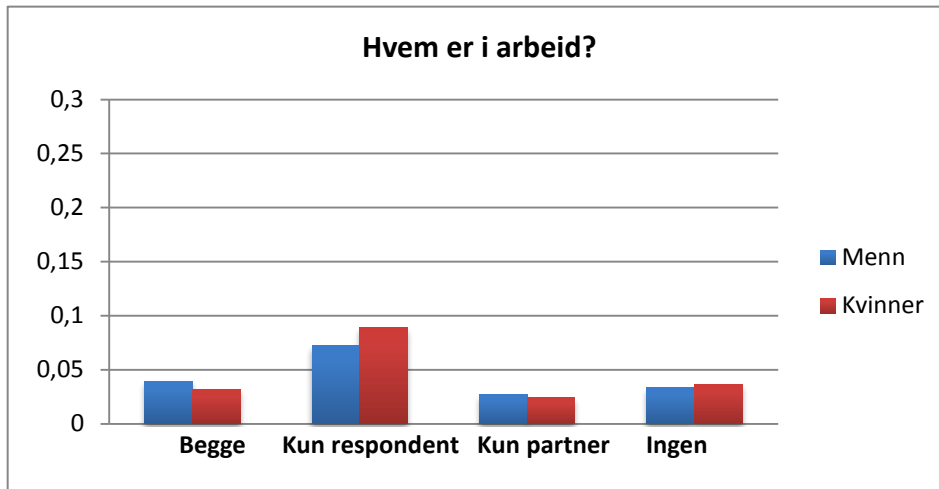
Analysene viser at det å ha dårlig helse øker både menns og kvinners risiko for å utsettes for begge former for vold. Det undersøkes også for en samspillseffekt mellom respondents og partners alkoholbruk, og blant *menn* er denne signifikant og negativ.⁷⁴ Dette betyr at betydningen av menns alkoholforbruk (for sannsynligheten for å utsettes for partnervold) avhenger av partners alkoholbruk. Den aktuelle samspillskoeffisienten viser at menn som aldri drikker alkohol vil ha en sterkere *negativ* effekt av at partner drikker ofte (altså: enda høyere risiko for vold), enn det menn som *selv drikker mye* vil ha.

---

⁷⁴ Logitverdier menn, standardfeil i parentes: Eget alkoholforbruk 1.321 (.542). Partners alkoholbruk: 1.718 (.631). Samspillsledd -0.484 (.183). (p > .01). Samspillsleddet er ikke signifikant for kvinner.

Figur 7.3 viser estimert sannsynlighet for å utsettes for begge formen for vold, etter relativ sysselsettingsstatus. Estimatenes er utregnet etter de samme kriteriene som i de to foregående figurene i kapitlet, og er basert på modell 6 i tabell B.1 og B.2 (appendiks).

Figur 7.3: Predikert sannsynlighet for utsettes for både fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner.

Figuren illustrerer at relativ sysselsettingsstatus ikke er en spesielt viktig forklaringsfaktor for sannsynligheten for å utsettes for denne sammensatte formen for partnervold. Menn og kvinner som er i arbeid og som har en partner uten arbeid har likevel en noe høyere sannsynlighet for å utsettes for vold enn personer som lever i parforhold med andre sammensetninger av relativ sysselsettingsstatus. Det fremgår at den generelle sannsynligheten for å oppleve begge voldsformer er lav. Sannsynligheten for å oppleve begge former for vold er omtrent den samme som sannsynligheten for å utsettes for *fysisk* maktbruk (Figur 7.1).

7.4 Oppsummering

Dette andre analysekapitlet har undersøkt forholdet mellom relativ sysselsettingsstatus og menn og kvinners sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk og psykisk vold. Hovedfokuset har vært på kjønnsforskjeller i voldsrisiko og hvorvidt bestemte ulikheter i sysselsettingsstatus vil kunne frembringe *fysisk*, *psykisk* eller *begge* former for vold mot partner. Analysene kan oppsummeres slik:

- Menn og kvinners relative sysselsettingsstatus har ulik betydning for deres risiko for å utsettes for vold fra partner.
- To forskjellige kombinasjoner av sysselsettingsstatus ser ut til å øke risikoen for partnervold: det å være i arbeid og ha en partner som er arbeidsledig, og det å være i et parforhold der *ingen* er i arbeid.
- For menn vil det å være i arbeid og leve med en partner som ikke er i arbeid øke risikoen for å utsettes for ”psykisk partnervold” og ”både fysisk maktbruk og psykisk vold”. For kvinner vil det å være i en slik posisjon i forholdet øke sannsynligheten for å rammes av ”både fysisk maktbruk og psykisk vold”, men ikke for de to andre formene for vold. Det å leve i et parforhold der *ingen* av partnerne er i arbeid øker både menn og kvinners sannsynlighet for å utsettes for ”psykisk partnervold” .

Analysene viser også at menn og kvinner som drikker mye alkohol har en forhøyet risiko for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner. Sammenhengen mellom alkoholbruk og risiko for *psykisk* vold (eller begge voldsformer) er derimot ikke signifikant. Det å ha dårlig helse øker menns risiko for å utsettes for ”psykisk partnervold” og ”både fysisk maktbruk og psykisk partnervold”. Kvinner med dårlig helse har høyere sannsynlighet for å utsettes for alle de tre formene for partnervold.

8 Betydningen av relativ inntekt for menn og kvinners risiko for partnervold

De to foregående kapitlene har fokusert på relativt utdanningsnivå og relativ sysselsettingsstatus som forklaringsfaktorer for partnervold. Dette siste analysekapittelet vil besvare den delen av hovedproblemstillingen som omhandler relativ inntekt. Spørsmålet blir følgelig: *Hvilken innvirkning har relativ inntekt på forekomsten av vold i et parforhold?* Det vil testes om den eventuelle betydningen av relativ inntekt er kjønns spesifikk, og om store relative inntektsforskjeller vil kunne frembringe bestemte former for partnervold. Kapittelet presenterer funnene som påvises i analysene, og disse vil bli diskutert og tolket i neste kapittel.

8.1 Har relativ inntekt innvirkning på risiko for fysisk maktbruk?

Analysene av menn og kvinners erfaringer med fysisk maktbruk vil brukes til å teste følgende hypoteser, som kan knyttes til den relasjonelle *stress- og frustrasjonsmekanismen* (H3a og H3b) og *avhengighetsmekanismen* (H4):

H3a: Det å ha høy relativ inntekt øker ikke menns risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

H3b: Det å ha høy relativ inntekt øker kvinners risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

H4: Økonomisk avhengighet øker risikoen for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.

Menn. I tråd med forventningen viser analysene at menn som tjener mer enn partner ikke utsettes for mer fysisk maktbruk enn menn som tjener mye mindre enn partner. Hypotese 3a kan dermed beholdes. Relativ inntekt har generelt ikke har *noen* signifikant innvirkning på menns voldsrisiko, og fullstendige regresjonsanalyser for menn vises derfor i appendiks, tabell C.1. Det fremgår imidlertid at menn med dårlig helse og menn som drikker mye alkohol

har en signifikant forhøyet voldsrisiko. Det fremgår også at sannsynligheten for å utsettes for fysisk maktbruk synker med alderen.

Kvinner. Relativ inntekt har heller ingen signifikant betydning for kvinners sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner. Dette strider imot antakelsene i hypotese 3b, og denne må følgelig forkastes. Som i analysene av menn fremgår det at relativ inntekt *generelt* ikke har noen betydning for risikoen for å utsettes for fysisk maktbruk. Regresjonsmodellen for kvinner oppgis derfor i appendiks, tabell C.2. Derimot påvises det at kvinner med høy *individuell* utdanning har høyere sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk enn kvinner med lav individuell utdanning, kontrollert for relativt inntektsnivå. I likhet med analysene av menn fremgår det også at dårlig helsetilstand og et høyt alkoholbruk øker kvinners sannsynlighet for å utsettes for maktbruk. For kvinner med meget god helse vil sannsynligheten for å utsettes for fysisk maktbruk øke med en faktor på nesten 2,4 for hver økning på skalaen for alkoholbruk (altså: et høyere alkoholforbruk), når alle variabler som inngår i modellen holdes konstant.

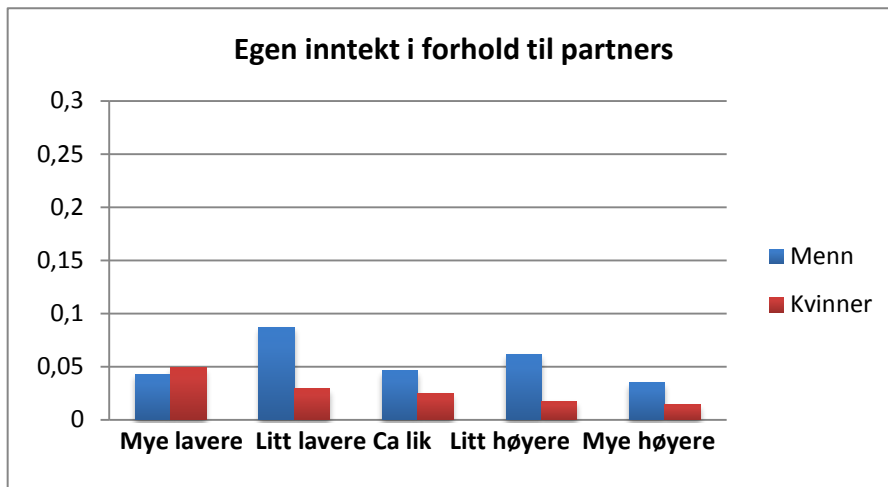
Hypotese 4 er kjønnsnøytral og forventer at både menn og kvinner som er økonomisk avhengige av partner vil ha en forhøyet risiko for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner. For å teste hypotesen undersøkes derfor effekten av å være ”forsørget av partner”.⁷⁵ Det fremgår imidlertid at hverken menn eller kvinner som er forsørget av partner har høyere sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk enn personer som *ikke* er i et slikt avhengighetsforhold. Variabelen som er undersøkt angir imidlertid hvorvidt man har vært forsørget av partner *siste år*, noe som påvirker variabelens begrepsvaliditet (jf Skog 2009: 89). Ifølge Kalmuss og Straus (1982: 279) er en persons bidrag til parets totale inntekt et komplimenterende mål på økonomisk avhengighet. Hypotesen testes dermed også opp mot det å ha lav eller mye lavere relativ inntekt. Ettersom det heller ikke fremgår at personer som tjener mye mindre enn partner har en økt risiko for å utsettes for maktbruk fra partner, må hypotese 4 forkastes.

Sammenhengen mellom relativt inntektsnivå og sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk presenteres i Figur 8.1. Sannsynlighetene er beregnet ut fra gjennomsnittsverdier på alle kontrollvariabler som inngår i regresjonsmodellen, basert på modell 6 i tabell C.1 og C.2 (appendiks).

---

⁷⁵ Effekten av dette testes i en separat logistisk regresjonsanalyse.

Figur 8.1: Predikert sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt inntektsnivå.⁷⁶

Figur 8.1 viser at sannsynligheten for å rammes av fysisk maktbruk fra partner er forholdsvis lav, uavhengig av relativt inntektsnivå. Ingen av inntektsgruppene er signifikant forskjellige fra gruppen med ”mye lavere relativ inntekt enn partner”.

8.2 Har relativ inntekt innvirkning på risiko for psykisk vold?

Analyser av menn og kvinners erfaringer med psykisk partnervold utføres for å teste følgende hypoteser, som kan knyttes til *avhengighetsmekanismen* (H5) og *motmaktmekanismen* (H8a og H8b):

H5: Økonomisk avhengighet øker risikoen for å bli utsatt for psykisk vold fra partner.

H8a: Det å ha høy relativ inntekt øker ikke menns risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

H8b: Det å ha høy relativ inntekt øker kvinners risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.

⁷⁶ Estimaten er beregnet for: gifte 41-årige menn, inntekt 300.000 - 350.000 kr, god helse og i et nåværende forhold med en partner mellom 36-41 år der de begge drikker alkohol et par ganger i måneden. Gifte 39-årige kvinner, inntekt 200.000 - 250.000 kr, god helse og i et nåværende forhold med en partner mellom 42-47 år der de begge drikker alkohol et par ganger i måneden.

Tabell 8.1: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ inntekt. Menn.

Modell	1	2	3	4	5	6
Mye lavere inntekt (<i>< 32 % av felles inntekt</i>)	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Lavere inntekt (<i>32-47 % av felles inntekt</i>)	.239 ns (.545)	.764 ns (.556)	.691 ns (.561)	.683 ns (.562)	.635 ns (.563)	.589 ns (.565)
Omtrent lik inntekt (<i>48-52 & av felles inntekt</i>)	.437 ns (.499)	.999 (*) (.512)	.866 (*) (.515)	.871 (*) (.516)	.822 ns (.517)	.793 ns (.519)
Høyere inntekt (<i>53-68 % av felles inntekt</i>)	.309 ns (.485)	1.294 * (.527)	1.161 * (.532)	1.157 * (.534)	1.100 * (.535)	1.065 * (.537)
Mye høyere inntekt (<i>> 68 % av felles inntekt</i>)	.802 (*) (.487)	1.718 *** (.523)	1.542 ** (.529)	1.524 ** (.530)	1.462 ** (.533)	1.432 ** (.535)
Individuell inntekt (<i>1=0-100.000, 7=450.000 +</i>)		-.233 *** (.050)	-.194 *** (.053)	-.175 *** (.054)	-.171 ** (.055)	-.154 ** (.056)
Alder			.037 * (.016)	.034 * (.016)	.036 * (.016)	.033 * (.016)
Alder partner (<i>1=18-23, 8 = 60 +</i>)			-.247 ** (.094)	-.243 ** (.094)	-.229 * (.095)	-.221 * (.096)
Gift (<i>1=ja</i>)			-.468 ** (.167)	-.460 ** (.167)	-.502 ** (.169)	-.503 ** (.170)
Helsetilstand (<i>1=meget god, 5 = meget dårlig</i>)				.151 ns (.097)		.708 * (.328)
Alkoholbruk (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					-.138 ns (.124)	.236 ns (.252)
Alkoholbruk partner (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					-.015 ns (.118)	-.023 ns (.118)
Helse* eget alkoholbruk						-.188 (*) (.107)
Konstantledd	-2.241 *** (.470)	-1.974 *** (.474)	-2.274 *** (.585)	-2.552 *** (.613)	-1.849 ** (.643)	-3.179 * (.904)
-2LL (df)	1255,846 (4)	1234,194 (5)	1216,8 (8)	1214,385 (9)	1214,208 (10)	1208,545 (12)
Endring i -2LL (sig)	-	21,652 ***	17,395 ***	2,414 ns	2,592 ns	8,255 (*)
Nagelkerke R ²	.012	.037	.057	.059	.059	.066
N	1527	1527	1527	1527	1527	1527

ns $p > 0.10$, (*) $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Menn. Tabell 8.1 viser at menn som har høyere inntekt enn partner har en forhøyet risiko for å utsettes for psykisk vold. Dette strider imot antakelsen fremsatt i hypotese 8a, og denne må dermed forkastes. Omregnes logitverdiene i modell 6 til oddsrater, fremgår det at menn som tjener 53-68 % av parets felles inntekt har nesten 3 ganger så høy sannsynlighet for å oppleve psykisk vold fra partner enn menn som tjener mye mindre enn partner, kontrollert for alle andre variabler i modellen. Menn som tjener over 68 % av parets totale inntekt har over 4 ganger så høy sannsynlighet for å rammes av denne voldsformen når de øvrige variablene i modellen holdes konstant, sammenlignet med menn som har mye lavere relativ inntekt. Analysene viser imidlertid at sannsynligheten for å utsettes for psykisk vold synker jo høyere

menns *individuelle* inntekt er, når både relativ inntekt og de øvrige variablene holdes konstant. Dette betyr at det å ha høy individuell utdanning bare vil senke risikoen for å utsettes for psykisk vold *så lenge den individuelle inntekten ikke overgår partners inntekt*.

Modell 6 (tabell 8.1) viser at menn som har dårlig helse har høyere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn menn med god helse. Inkluderingen av samspillsleddet i modell 6 medfører at effekten av helse i modell 6 måles for *menn som aldri drikker alkohol*, kontrollert for alle de andre variablene som inngår i modellen. Som påvist i de to foregående kapitlene har gifte menn lavere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn menn som lever i samboerskap, når alle andre variabler holdes konstant. Analysens siste modell viser også at samspillsleddet mellom egen alkoholbruk og helsetilstand er signifikant og negativt. Dette betyr at betydningen av alkoholbruk, for sannsynligheten for å utsettes for maktbruk, avhenger av hvilken helsetilstand man er i.⁷⁷ Tilsvarende vil betydningen av helse, for risikoen for å utsettes for psykisk vold, være betinget av hvor ofte man drikker alkohol. Tabellen viser også at jo eldre partner er, desto lavere er menns sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold. Risikoen for å utsettes for psykisk vold synker med omtrent 20 % når variabelen for partners alder øker med én verdi, når alle andre variabler holdes konstant. Samtidig påvises det at menns voldsrisiko øker svakt med egen alder.

Endringen i -2LL i tabell 8.1 antyder at både individuell inntekt (modell 2), sivilstatus og respondents / partners alder (modell 3) er de sterkeste forklaringsvariablene i modellen. Ut fra de små endringene i -2LL og Nagelkerke R^2 i modell 4 og 5 ser det derimot ikke ut som hverken helse eller alkoholbruk er viktige forklaringsvariabler.⁷⁸

Kvinner. Tabell 8.2 viser at kvinner som tjener mye mer enn partner har større sannsynlighet for å rammes av psykisk partnervold enn kvinner som tjener mye mindre enn partner. Antakelsen i hypotese 8b får dermed støtte. Andelen kvinner med mye høyere inntekt enn partner er imidlertid liten (N = 52), og analyseresultatene må derfor tolkes med forsiktighet.⁷⁹ Tabellen viser også at kvinner med dårlig helse har høyere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn kvinner med god helse, kontrollert for de øvrige variablene i modellen (modell 4). Det påvises også en signifikant negativ samspillseffekt mellom kvinners

---

⁷⁷ Det er sjekket for spill mellom respondents og partners alkoholbruk (i modell 6). Denne er ikke signifikant, hverken for menn eller kvinner.

⁷⁸ -2LL i modell 4 – 6 sammenlignes med -2LL modell 3.

⁷⁹ Som en validitetstest på analysefunnene utføres det derfor tilsvarende analyser med kun tre grupperinger av relativ inntekt (*lavere, lik og høyere* relativ inntekt). Sammenhengen mellom voldsrisiko og høy relativ inntekt er signifikant også i disse analysene. Analysen oppgis i appendiks, tabell C.3.

Tabell 8.2: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ inntekt. Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5	6
Mye lavere inntekt (<i>< 32 % av felles inntekt</i>)	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Lavere inntekt (<i>32-47 % av felles inntekt</i>)	-.226 ns (.229)	.220 ns (.271)	.189 ns (.273)	.125 ns (.274)	.199 ns (.273)	.156 ns (.275)
Omtrent lik inntekt (<i>48-52 % av felles inntekt</i>)	-.053 ns (.265)	.481 ns (.310)	.406 ns (.314)	.345 ns (.317)	.427 ns (.315)	.371 ns (.318)
Høyere inntekt (<i>53-68 % av felles inntekt</i>)	-.281 ns (.405)	.497 ns (.478)	.398 ns (.483)	.315 ns (.485)	.415 ns (.485)	.352 ns (.488)
Mye høyere inntekt (<i>> 68 % av felles inntekt</i>)	.729 (*) (.423)	1.250 ** (.456)	1.145 * (.463)	1.057 * (.466)	1.198 ** (.466)	1.100 (*) (.470)
Individuell inntekt (<i>1=0-100.000, 7=450.000 +</i>)		-.239 ** (.081)	-.217 ** (.083)	-.156 ** (.085)	-.230 ** (.085)	-.175 ns (.087)
Alder			-.004 ns (.022)	-.009 ns (.021)	-.006 ns (.022)	-.012 ns (.022)
Alder partner (<i>1=18-23, 8 = 60 +</i>)			-.004 ns (.116)	-.004 ns (.114)	-.004 ns (.116)	-.005 ns (.114)
Gift (<i>1=ja</i>)			-.233 ns (.212)	-.221 ns (.213)	-.212 ns (.214)	-.198 ns (.215)
Helsetilstand (<i>1=meget god, 5 = meget dårlig</i>)				.336 ** (.108)		.866 ** (.316)
Alkoholbruk (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					-.034 ns (.157)	.439 ns (.293)
Alkoholbruk partner (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					.149 ns (.164)	.122 ns (.167)
Helse* eget alkoholbruk						-.191 (*) (.109)
Konstantledd	-2.410 *** (.174)	-2.066 *** (.209)	-1.774 *** (.449)	-2.386 *** (.493)	-2.066 *** (.536)	-3.873 *** (.881)
-2LL (df)	894,259 (4)	885,143 (5)	883,024 (8)	873,678 (9)	881,817 (109)	869,289 (12)
Endring i -2LL (sig)	-	9,115 **	2,119 ns	9,347 **	1,207 ns	13,735 **
Nagelkerke R ²	.007	.020	.029	.037	.025	.043
N	1676	1676	1676	1676	1676	1676

ns $p > 0.10$, (*) $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

alkoholbruk og helsetilstand. Det å ha et hyppig alkoholbruk har altså en større effekt på sannsynligheten for å utsettes for psykisk vold for kvinner som er i en god helsetilstand, enn det et tilsvarende alkoholbruk har for kvinner med dårlig helse.

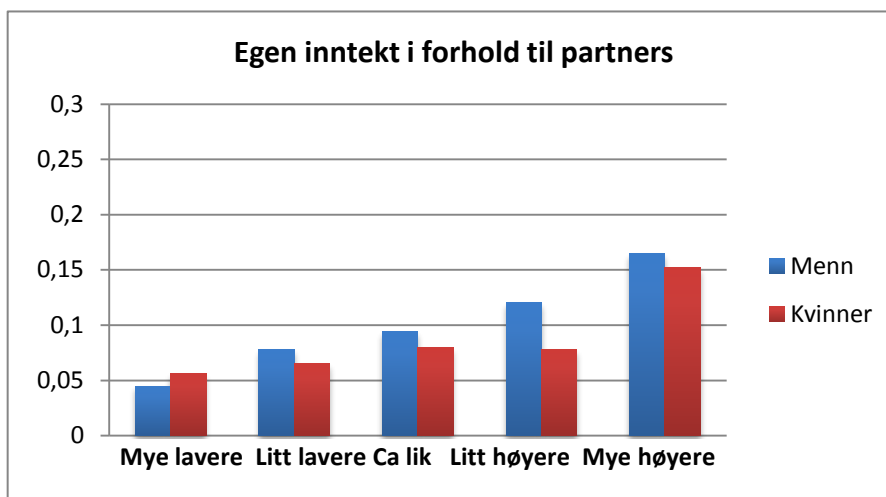
For å teste betydningen av økonomisk avhengighet (hypotese 5) undersøkes det om menn og kvinner som er forsørget av ektefelle har en forhøyet risiko for å utsettes for psykisk vold. I likhet med analysene av fysisk maktbruk fremgår det at økonomisk avhengighet heller ikke har betydning for risikoen for å utsettes for *psykisk* vold. Heller ikke personer med mye lavere

inntekt enn partner har en forhøyet risiko for å utsettes for denne formen for vold, og hypotesen må forkastes.

Endringene i -2LL fra modell 1 til modell 2 og 4 (tabell 8.2) indikerer at *individuell utdanning* og *helsetilstand* er de variablene som har sterkest forklaringskraft.⁸⁰ Nagelkerke R² antyder at den forklarte variansen i modellen er relativ liten, men at den er klart høyest i modell 6 der alle variabler er inkludert.

Figur 8.2 viser menn og kvinners predikerte sannsynlighet for å utsettes for psykisk partnervold, etter deres relative utdanning. Figuren illustrerer at både menn og kvinners sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold eller kontroll stiger jevnt jo større andel de tjener av parets totale inntekt.

Figur 8.2: Predikert sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold eller kontroll fra nåværende partner, etter relativt inntekstnivå.

8.3 Har relativ inntekt innvirkning på risiko for både fysisk maktbruk og psykisk vold?

Analyser av *menns* voldsrisiko viser at relativt inntektsnivå ikke har noen signifikant betydning for risikoen for å utsettes for både fysisk maktbruk og psykisk vold. Fullstendige regresjonstabeller for menn oppgis derfor i appendiks (tabell C.4). Derimot fremgår det at det å ha høyere inntekt enn partner øker *kvinner*s risiko for å utsettes for begge former for vold:

⁸⁰ -2LL i modell 4-6 sammenlignes med -2LL i modell 3.

Tabell 8.3: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ inntekt. Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5	6
Mye lavere inntekt (<i>< 32 % av felles inntekt</i>)	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Lavere inntekt (<i>32-47 % av felles inntekt</i>)	.163 ns (.347)	.571 ns (.395)	.565 ns (.396)	.501 ns (.397)	.574 ns (.397)	.506 ns (.397)
Omtrent lik inntekt (<i>48-52 % av felles inntekt</i>)	.325 ns (.392)	.814 (*) (.443)	.830 (*) (.449)	.768 (*) (.451)	.834 (*) (.450)	.783 (*) (.452)
Høyere inntekt (<i>53-68 % av felles inntekt</i>)	.794 (*) (.461)	1.510 ** (.567)	1.543 ** (.577)	1.460 * (.580)	1.522 ** (.580)	1.443 * (.583)
Mye høyere inntekt (<i>> 68 % av felles inntekt</i>)	1.470 ** (.518)	1.947 *** (.561)	1.980 *** (.571)	1.882 *** (.575)	2.007 *** (.577)	1.935 *** (.583)
Individuell inntekt (<i>1=0-100.000, 7=450.000 +</i>)		-.219 * (.105)	-.232 * (.108)	-.160 ns (.111)	-.225 * (.111)	-.158 ns (.114)
Alder			.023 ns (.030)	.015 ns (.029)	.024 ns (.030)	.016 ns (.030)
Alder partner (<i>1=18-23, 8 = 60 +</i>)			-.098 ns (.160)	-.088 ns (.155)	-.109 ns (.160)	-.097 ns (.156)
Gift (<i>1=ja</i>)			.009 ns (.293)	.024 ns (.294)	.009 ns (.295)	.030 ns (.297)
Helsetilstand (<i>1=meget god, 5 = meget dårlig</i>)				.386 ** (.145)		-.002 ns (.437)
Alkoholbruk (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					-.234 ns (.199)	-.481 ns (.382)
Alkoholbruk partner (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					.242 ns (.208)	.209 ns (.209)
Helse* eget alkoholbruk						.137 ns (.149)
Konstantledd	-3.485 *** (.282)	-3.169 *** (.318)	-3.587 *** (.653)	-4.295 *** (.709)	-3.702 *** (.761)	-3.597 ** (1.199)
-2LL (df)	547,6 (4)	543,05 (5)	542,417 (8)	535,660 (9)	540,869 (10)	533,053 (12)
Endring i -2LL (sig)	-	4,55 *	0,633 ns	6,757 **	1,548 ns	8,666 (*)
Nagelkerke R ²	.018	.028	.029	.043	.032	.047
N	1676	1676	1676	1676	1676	1676

ns $p > 0.10$, (*) $p < 0.10$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

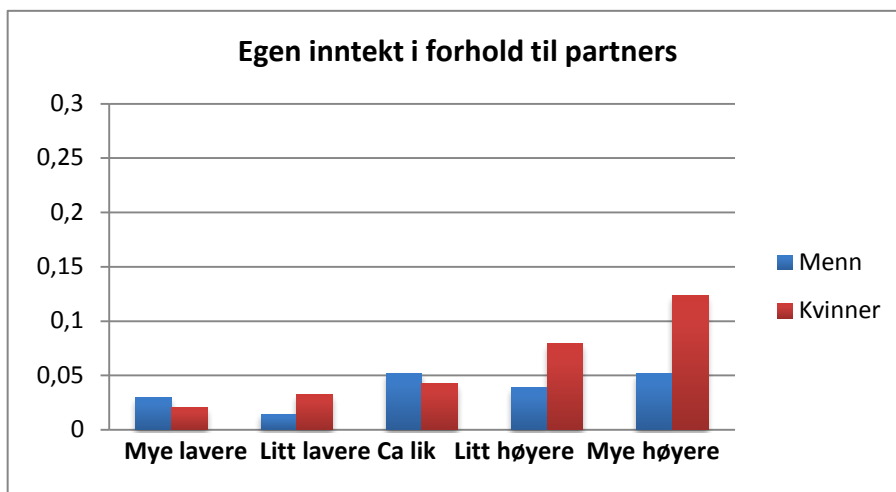
Tabell 8.3 viser at voldsrisikoen stiger jevnt jo større andel av parets totale inntekt kvinner tjener. Også kvinner som tjener omtrent det samme som partner har en forhøyet voldsrisiko. Omregnes logitverdiene til oddsrater fremgår det at kvinner som tjener litt mer enn partner har over 4,2 ganger så høy sannsynlighet for å oppleve *både* fysisk maktbruk og psykisk vold fra partner enn kvinner som tjener mye mindre enn partner, kontrollert for alle de øvrige variablene i modellen. Kvinner som har mye høyere inntekt enn partner har nesten syv ganger så høy sannsynlighet for å utsettes for denne voldsformen når alle andre variabler holdes

konstant. Andelen kvinner med mye høyere relativ inntekt er imidlertid lav, og funnene bør dermed tolkes med forsiktighet.⁸¹

Både menn og kvinner med dårlig helse har høyere sannsynlighet for å utsettes for begge voldsformer enn personer med bedre helse.⁸² Det er også testet for en samspillseffekt mellom eget og partners alkoholbruk. Denne viser seg å være signifikant for *menn*, men ikke for kvinner, og tolkes lik som under avsnitt 7.3.

Figur 8.3 viser en grafisk fremstilling av menn og kvinners sannsynlighet for å oppleve både fysisk maktbruk og psykisk vold fra partner. Estimatenes er beregnet ut fra de samme kriteriene som figurene ovenfor i kapitlet, basert på modell 6 i tabell C.4 (appendiks) og tabell 8.3. Figuren gir et tydelig bilde av at kvinners voldsrisiko stiger jevnt med økende relativt inntektsnivå. Estimatenes for menn viser på sin side at det *ikke* er en betydelig sammenheng mellom relativ inntekt og menns voldsrisiko.

Figur 8.3: Predikert sannsynlighet for å utsettes for både fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner.

⁸¹ Som en validitetstest utføres det en tilsvarende logistisk regresjonsanalyse med kun tre inntektsgrupper (*lav*, *lik* og *høy* relativ inntekt), der "mye høyere inntekt" inngår i gruppen "høyere inntekt". Disse analysene viser at kvinner med "høy relativ inntekt" fremdeles har en signifikant høyere risiko for å utsettes for både fysisk maktbruk og psykisk vold fra partner. Kvinner med "høy relativ inntekt" har over 3,3 ganger så høy sannsynlighet for å oppleve psykisk partnervold enn kvinner med "lav relativ utdanning" (analysemodell oppgis i appendiks, tabell C.5)

⁸² Som i de tidligere analysene av risiko for begge voldsformer forsvinner imidlertid den signifikante sammenhengen mellom helsetilstand og voldsrisiko når det inkluderes et samspillsledd i modellen.

8.4 Oppsummering

Dette tredje analysekapittelet har belyst de delene av problemstillingen som omhandler relativ inntekt. Spesielt er det fokusert på hvorvidt relative ulikheter i inntektsnivå har en ulik innvirkning på menn og kvinners risiko for å utsettes for ulike former for partnervold, og om slike ulikheter vil kunne frembringe bestemte former for partnervold. Hovedfunnene kan oppsummeres slik:

- Relativt inntektsnivå har ulik betydning for menn og kvinners sannsynlighet for å utsettes for makt- eller voldsbruk fra partner.
- Det å ha *høyere* inntekt enn partner fremstår generelt som den sterkeste risikofaktoren for vold. Spesielt har dette betydning for *kvinner*s voldsrisiko. Det å tjene mer enn partner har imidlertid ingen betydning for hverken for menn eller kvinners risiko for å utsettes for *fysisk* maktbruk fra partner.
- Både menn og kvinner som har høyere inntekt enn partner har høyere sannsynlighet for å oppleve psykisk partnervold. Kvinner som er i denne relative maktposisjonen vil også ha en økt risiko for å rammes av *begge* voldsformer.

I tillegg ble det påvist at menn og kvinner som drikker mye alkohol har en forhøyet risiko for å oppleve fysisk maktbruk fra partner, men ikke ”psykisk vold” eller ”begge former for partnervold”. Analysene viste også at det å være i en dårlig helsetilstand øker sannsynligheten for å utsettes for alle de tre formene for partnervold, både for menn og kvinner.

9 Diskusjon og tolkning av funn

Gjennom analysene i de foregående kapitlene er det påvist en rekke sammenhenger mellom relativ sosioøkonomisk status og menn og kvinners sannsynlighet for å utsettes for vold. Disse korrelasjonene er imidlertid bare begynnelsen på en forståelse av fenomenet som studeres. Som Hedström poengterer; statistiske analyser en *test* på en forklaring, men ikke en forklaring *i seg selv* (2000: 23). Neste steg blir dermed å prøve å forstå analysefunnene i lys av mekanismene som ble spesifisert tidligere i oppgaven. Slik vil man komme nærmere en mekanismebasert forklaring på hvorfor de ulike formene for partnervold oppstår. Hensikten er ikke å finne ut av *hvorfor* menn og kvinner utøver vold (et spørsmål som grenser mer mot det psykologiske forskningsfeltet), men heller prøve å forstå mer av hvordan *maktforholdet* mellom partnerne har innvirkning på forekomsten av partnervold, og hvordan en slik maktrelatert voldsbruk kan forstås på bakgrunn av sosiale normer rundt kjønn og makt.

Tolkningene som presenteres i dette kapitlet må gjøres med et par forbehold. For det første er det en mulighet for at det foregår en seleksjon fra det totale utvalget til utvalget bestående av personer i nåværende forhold, og at de groveste formene for partnervold dermed ikke er til stede i parene som undersøkes i analysene (jf. avsnitt 5.1). Dersom dette er tilfellet, noe som ble antydnet i kapittel 5, betyr dette at estimatene som er påvist i analysene i denne undersøkelsen er såkalte ”konservative estimater” og således viser en noe svakere utbredelse av vold enn det som er tilfellet i normalbefolkningen.

For det andre er det benyttet et 10 % signifikansnivå i analysene. Dermed øker sjansen for å gjøre såkalte type I feil, det vil si at man forkaster en sann nullhypotese. Dette betyr at det er en mulighet for at noen av de påviste analysefunnene allikevel ikke er virkelige. De fleste funnene som ble presentert i de tre analysekapitlene er likevel signifikante på et 5 % nivå eller lavere. Signifikansnivået i de ulike sammenhengene er kan leses ut av analysetabellene foran.

9.1 Vold som følge av relativt utdanningsnivå?

I kapittel 6 ble følgende hypoteser testet:⁸³

Hypotese:	Støtte?
<i>H1a: Det å ha høy relativ utdanning øker ikke menns risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.</i>	+
<i>H1b: Det å ha høy relativ utdanning øker kvinners risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.</i>	+
<i>H6a: Det å ha høy relativ utdanning øker ikke menns risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.</i>	-
<i>H6b: Det å ha høy relativ utdanning øker kvinners risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.</i>	+

Fysisk maktbruk

I kapittel 3 ble det antatt at én mulig mekanisme bak fysisk maktbruk mot kvinner var den *relative stress- og frustrasjonsmekanismen*. Forventningen var at menn som befinner seg i en ”underlegen” posisjon i forhold til partner kan oppleve dette som en så stressfylt tilværelse at det vil kunne resultere i et høyt konfliktnivå mellom partnene.⁸⁴ Det er i forbindelse med disse konfliktene at det forventes at mannen, som opplever seg som den svakeste parten, vil kunne bruke fysisk maktbruk mot partner. Analysene i kapittel 6 ga støtte til antakelsen om at det foreligger en slik relativ (og kjønnsspesifikk) stress- og frustrasjonsmekanisme bak den fysiske maktbruken som påvises i analysene. Mens det å ha høyere utdanning enn partner angivelig *ikke* har betydning for menns voldsrisiko, fremgår det at kvinner som har mye høyere utdanning enn partner har nesten 3,8 ganger så høy sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner som kvinner med lavere utdanning enn partner. Hypotesene ble i utgangspunktet testet opp mot sannsynligheten for å utsettes for *kun* fysisk maktbruk. Jeg har imidlertid valgt å også tolke analysefunnene fra den sammensatte voldsformen *både fysisk maktbruk og psykisk vold* i lys av den relative stress- og frustrasjonsmekanismen. Dette er det to grunner til:

---

⁸³ Alle funn som oppgis i forbindelse med hypotesetestingene i dette kapittelet er kontrollert for alle kontrollvariabler som ble inkludert i analysene.

⁸⁴ Det antas at det er snakk om personer som lever i heterofile parforhold. For en nærmere diskusjon av dette, se avsnitt 4.2.

For det første gjør ikke tidligere forskning vanligvis noe distinkt skille mellom ”kun fysisk maktbruk” og ”fysisk maktbruk *med* bruk av psykisk vold eller kontrollstrategier”. Hensikten med å studere de tre voldsformene separat i denne oppgaven har vært å undersøke om det kunne påvises bestemte og kjønns spesifikke risikofaktorer for de tre voldsformene (jf avsnitt 1.5). For det andre er det grunn til å tro at bruken av *begge* former for vold har en nærmere tilknytning til utøvelsen av *kun* fysisk maktbruk enn til utøvelsen av *kun* psykisk vold.⁸⁵ En sammenligning av analysefunnene fra de tre voldsformene gir støtte til denne antakelsen.

Analysene fra kapittel 6 viste at kvinner som har mye høyere utdanning enn partner har 4,5 ganger så høy sannsynlighet for å utsettes for både fysisk maktbruk og psykisk vold som kvinner med lavere utdanning enn partner. Slik fremgår det altså at den relative stress- og frustrasjonsmekanismen også vil kunne frembringe fysisk maktbruk *med* bruk av psykisk vold. At en ”utradisjonell” maktfordeling mellom kjønnene vil kunne frembringe denne formen for partnervold er også påvist i analyser av kanadiske data fra 1999 (Kaukinen 2004: 461-2). Som forventet ble det derimot ikke påvist sammenhenger mellom relativt utdanningsnivå og menns risiko for å utsettes for denne sammensatte partnervolden.

Funnene kan tolkes som at utdanningsnivå er én mulig posisjonsdefinerende faktor innenfor et parforhold. Menn som har mindre av denne maktdefinerende ressursen enn partner vil kunne oppleve dette som frustrerende, ettersom dette strider imot de mer tradisjonelle sosiale normene rundt en mer mannsdominert maktfordeling i familien. Slik fremgår det at den subjektive oppfatningen av egen posisjon i forholdet avhenger av de kulturelle normene aktøren handler innenfor. Analysene viste dessuten at kvinner som har *like lang* utdanning som partner har over 2,7 ganger så høy sannsynlighet for å utsettes for fysisk maktbruk enn kvinner som har *lavere* utdanning enn partner. I lys av den relative stress- og frustrasjonsmekanismen kan én mulig tolkning av dette være at også *likhet* mellom kjønnene vil kunne oppfattes som noe som strider imot den tradisjonelle kjønnsbetingede maktfordelingen i et parforhold.

Kanskje vil kvinner som har lavere utdanning enn partner også kunne oppleve dette som en frustrerende tilværelse. På bakgrunn av den tradisjonelle kjønnsrolleforståelsen tolker jeg det imidlertid slik at kvinner som er i en såkalt underlegen maktposisjon i forholdet ikke vil oppleve dette som *så* frustrerende eller stressfylt at det vil resultere i fysisk makt mot partner.

---

85 Ettersom det utføres *fysisk* makt i den sammensatte voldsformen.

Psykisk vold

De to siste hypotesene som ble testet i kapittel 6 omhandler risiko for å utsettes for *kun* psykisk vold fra partner. I kapittel 3 ble det antatt at én mulig mekanisme bak denne formen for partnervold var en såkalt *motmaktmekanisme*. Motmaktmekanismen ble utledet fra ressursteorien (jf. avsnitt 3.4.3), og som i den relative stress- og frustrasjonsmekanismen ble det forventet at store forskjeller i sosioøkonomisk status mellom partnerne ville kunne frembringe voldshandlinger mot personen med høyest sosioøkonomisk status (altså personen i den sterkeste maktposisjonen). I motsetning til den allerede diskuterte mekanismen er det imidlertid et *makt*behov snarere enn et *stresselement* som antas å frembringe partnervolden. Psykisk vold eller kontroll vil kunne brukes som en slags ”maktstrategi” der målet er å utjevne den asymmetriske maktbalansen mellom partnere. Basert på tidligere forskning ble motmaktmekanismen forventet å være kjønns spesifikk, og at det følgelig er *menn* som vil kunne utøve denne avmaktsrelaterte volden mot en partner med høyere relativ status.

Analysene viste imidlertid at ikke bare *kvinner* med høyere utdanning enn partner har en forhøyet risiko for å utsettes for psykisk vold. At *menn* med høyere utdanning enn partner også har en forhøyet risiko for å utsettes for psykisk vold, strider mot både antakelser og funn i tidligere (utenlandsk) forskning på relativ status og voldsrisiko (for eksempel Anderson 1997; Kaukinen 2004; MacMillan & Gartner 1999). Ifølge Ringdal (2007: 450-1) er det to typer forklaringer på slike avvikende funn. De motstridende funnene kan ha *metodologiske* forklaringer, dvs. at det er benyttet ulike utvalg, begrepsdefinisjoner eller analyseteknikker i de ulike studiene. Dette kan til en viss grad være tilfellet i min studie. For eksempel vil utvalget av *nåværende* par kunne skille seg noe fra andre utvalg i studier av partnervold.⁸⁶ Likevel er operasjonaliseringene av både vold og relativ ulikhet som er benyttet i min studie svært like andre mye brukte operasjonaliseringer. De avvikende funnene kan også ha *substansielle* forklaringer, noe jeg anser som det mest relevante her. Dette dreier seg om at det kan være betydelige kulturelle forskjeller mellom landene eller stedene som er undersøkt.

I lys av motmaktmekanismen forstås analysefunnene som at *både* menn og kvinner som er i en svakere maktposisjon enn partner vil kunne benytte psykisk vold i et håp om å oppnå en likevekt i forholdet. Når det gjelder kvinners voldsrisiko, gir funnene støtte til tidligere empirisk forskning og teorier om ”utradisjonelle” makthold mellom kjønnene (Kaukinen

---

⁸⁶ Der det vanligvis heller legges inn begrensninger i forhold til *tidsperiode* fremfor partner. Se avsnitt 4.2 for en utdyping.

2004). Ved å utøve psykisk vold eller kontroll mot en kvinnelig maktsterk partner håper voldsutøver å fremstå som en viktig og betydningsfull person, i kontrast til hvordan han føler seg ellers i livet (Isdal 200: 202-3). Slik kan altså volden fungere som en form for selvstyrking. Når det gjelder funnet om at også *menn* med høyere utdanning enn partner har en forhøyet risiko for å utsettes for psykisk vold, mener jeg én mulig forklaring på dette kan knyttes til slike *kulturelle forskjeller* mellom landene eller stedene som er undersøkt:

De empiriske funnene som ligger til grunn for spesifiseringen av motmaktmekanismen er hovedsakelig fra USA og Canada. I Norge står de kulturelle normene rundt likestilling og en mer symmetrisk maktfordeling mellom kjønnene forholdsvis sterk, og en mulig antakelse vil derfor være at de nordamerikanske kjønnsrollenormene skiller seg fra hva som regnes som riktig i Norge. Kanskje er det dette som er grunnen til at det påvises en *kjønnsnøytral* motmaktmekanisme i min studie, men ikke i undersøkelser fra land hvor slike sosiale normer ikke står like sterkt som i Norge.

Jeg tolker det dermed slik at den norske likestillingsdiskursen er én mulig forklaring på at menn med høyere utdanning enn partner har høyere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold (fra en kvinnelig partner) enn menn som har lavere utdanning enn partner. I et land som ligger på toppen av FNs indeks for likestilling⁸⁷ (Birkelund og Petersen 2005: 127), vil kvinner som ikke lever opp til samfunnets økende forventninger til kvinners posisjon innenfor akademia eller arbeidsliv (som står i klar kontrast til de mer tradisjonelle kjønnsideologiene) kunne oppleve det å ha færre maktdefinerende ressurser enn partner som mangelfullt. Det er grunn til å tro at for kvinner vil *psykisk* vold eller krenkelser fremstå som en mer tilgjengelig handlingsstrategi enn det å utøve *fysisk* makt mot partner. I håp om å utjevne maktbalansen i forholdet ”rakker” de derfor ned på eller forsøker å kontrollere partner.

En *alternativ* forståelse av menn og kvinners bruk av psykisk vold mot partner knyttes til sjalusi og behovet for å kontrollere partner. Som vist i tabell 5.1 (avsnitt 5.1) er de vanligste kontrollstrategiene menn utsettes for det at partner 1) krever å vite hvor han er, 2) er sjalu og ikke vil at han snakker med andre, og 3) begrenser omgang med slekt eller venner. En rimelig tolkning vil dermed være at det også foreligger en slags *kontroll- eller sjalusimekanisme* bak den psykiske voldsbruken. Personer som har færre ”maktdefinerende” ressurser enn partner vil derfor kunne benytte psykisk vold eller ulike former for kontrollstrategier mot partner i

---

⁸⁷ FN har to likestillingsindekser som måler fordelingen av velferd og tilgangen til makt mellom kjønnene.

frykt for å bli forlatt. Ifølge Isdal (2000: 202) er partnervold ofte knyttet til selvbildeproblematikk og manglende selvhevdelse. Voldsbruken oppstår altså som et resultat av at man vet at partner har langt flere ressurser enn en selv og at han eller hun derfor stiller langt sterkere på partnermarkedet. Både menn og kvinner som lever med en partner som har mye høyere utdanning enn en selv vil eksempelvis kunne oppleve at partner har større nettverk (pga tidligere studier) eller er mer borte fra hjemmet (pga mer krevende arbeid). Man kan dermed forestille seg at dette vil kunne resultere i en økt frustrasjon for den som går hjemme⁸⁸ og et større behov for å kontrollere partner.

Motstridende mekanismer

Analysene fra kapittel 6 viste at betydningen av *individuell* utdanningsnivå (for sannsynligheten for å utsettes for psykisk vold) står i sterk kontrast til betydningen av *relativt* utdanningsnivå. Mens det å ha høyere utdanning enn partner øker sannsynligheten for å bli utsatt for psykisk vold, vil det å ha et høyt individuelt utdanningsnivå derimot medføre en *lavere* voldsrisiko, både for menn og kvinner. Slike motstridende sammenhenger mellom individuell og relativ utdanning er også påvist i tidligere forskning på partnervold (Kaukinen 2004). Kaukinens forskning begrenser seg imidlertid til menns vold mot kvinner.

Det kan dermed se ut som det er to motstridende mekanismer i virkning bak bruken av psykisk vold mot partner. Som nevnt ovenfor ble sammenhengen mellom psykisk vold og relativ status knyttet til motmaktmekanismen. Sammenhengen mellom psykisk vold og *individuell* status må derimot tolkes annerledes. Én mulig tolkning av sistnevnte sammenheng er at samfunnets normer og forventninger til utdanning medfører at personer med lav utdanning vil kunne oppfattes som avvikende og dermed lettere vil kunne utsettes for ulike former for psykisk vold eller kontrollstrategier (for eksempel å bli kuet, ydmyket eller fratatt retten til økonomisk selvstendighet). Resultatet av at begge mekanismer ser ut til å være virksomme er at den ”beskyttende” effekten høy utdanning har (for voldsrisiko) *forsvinner* når utdanningen overgår partnerens. Dette antyder at studier som *kun* ser på individuelle faktorer vil kunne påvise delvis ufullstendige sammenhenger. Fra flere hold er det hevdet at studier av partnervold bør fokusere på egenskaper ved parets dynamikk heller enn på personen som utsettes for vold (Riggs m.fl. 2000: 1298). De påviste analysefunnene

---

⁸⁸ Denne alternative forståelsen er altså tett knyttet til den relative stress- og frustrasjonsmekanismen

illustrerer imidlertid at voldsundersøkelser bør studere *både* individuelle og relasjonelle faktorer.

Det bør understrekes at omstendighetene rundt de påviste voldshandlingene ikke er kjente. Selv om dataene baserer seg på objektive definisjoner av psykisk vold eller krenkelser vil rapporteringene alltid være preget av respondentenes egen forståelse eller tolkning av hendelsene. Det er altså ikke nødvendigvis slik at alle ”objektivt definerte” voldshandlinger bør forstås som vold (jf Outlaw 2009: 271). I dataene oppgis det for eksempel ikke *hvorfor* partner krever å vite hvor partner er til en hver tid. Kanskje vil det også kunne være noe annet enn et ”kontrollbehov” som ligger bak det at partner ikke gis lov til å styre sin egen økonomi.

Selv om analysene viser at relativ utdanning har betydning for menn og kvinners voldsrisiko, er det heller ikke sikkert at dette faktisk har noe med selve *utdanningen* å gjøre. Som påpekt av Anderson (1997: 667) kan det at partnere har ulikt utdanningsnivå tyde på at det også er *andre* forskjeller mellom dem. Kaukinen (2004) argumenterer dessuten for at utdanning (i likhet med inntekt eller sysselsettingsstatus) har en *symbolsk* betydning. En persons utdanningsnivå vil dermed kunne ha en innvirkning både på selvfølelse, kjønnsidentitet og på den generelle samhandlingen mellom partnerne (Kaukinen 2004: 455).

9.2 Vold som følge av relativ sysselsettingsstatus?

Følgende hypoteser omhandler relativ sysselsettingsstatus, og ble testet i kapittel 7:

Hypotese:	Støtte?
<i>H2a: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker ikke menns risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.</i>	+
<i>H2b: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker kvinners risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner</i>	-
<i>H7a: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker ikke menns risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.</i>	-
<i>H7b: Å være i arbeid når partner er uten arbeid øker kvinners risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.</i>	-

Fysisk maktbruk

Hypotese 2a og 2b ble testet for å undersøke om det kunne foreligge en relativ (og kjønnsspesifikk) stress- og frustrasjonsmekanisme bak bruken av fysisk makt mot partner. Antakelsen var at sysselsettingsstatus fungerer som en *symbolsk* ressurs og at partnerens relative sysselsettingsstatus dermed er utslagsgivende for maktbalansen i forholdet (jf MacMillan & Gartner 1999). I motsetning til forventet viste analysene at *hverken* menn eller kvinner som er i arbeid og som har en partner uten arbeid har en forhøyet risiko for å utsettes for *fysisk* maktbruk. Derimot fremgikk det at både menn og kvinner som er i arbeid og har en partner som ikke er i arbeid har en forhøyet risiko for å oppleve *begge former for vold* fra partner. Knyttes dette funnet til hypotesene,⁸⁹ ser det altså ut til at det foreligger en relativ stress- og frustrasjonsmekanisme bak volden som rettes mot *både* kvinner og menn.

Funnet om at også *menn* som er i en såkalt sterkere (eller: tradisjonell) maktposisjon enn partner har en høyere voldsrisiko enn menn som lever i mer ”maktbalanserte” parforhold står i kontrast til antakelsene i hypotesene og til analysene av relativ utdanning i kapittel 6 (der det fremgikk at stress- og frustrasjonsmekanismen kun ville frembringe *menns vold mot kvinner*). Utfordringen blir dermed å forstå hvorfor menn i ”tradisjonelle” maktforhold, definert ut fra deres relative sysselsettingsstatus, utsettes for fysisk maktbruk (med bruk av psykisk vold) fra partner.

Ettersom den relative stress- og frustrasjonsmekanismen antas å ha tilknytning til en mer tradisjonell og mannsdominert kjønnsforståelse med tydelige normer rundt hvem som er overhodet i familien, vil det være grunn til å tro at den fysiske maktbruken som rettes mot menn og kvinner har ulik mening. Ifølge Goode (1971: 625) vil ikke fysisk vold *alene* være et virkningsfullt middel for å oppnå kontroll over andre. Når det gjelder menns vold mot kvinner, vil én mulig forståelse dermed være at selv om fysiske voldshandlinger påfører fysisk skade, vil ikke den tradisjonelle maskuline maktdominansen kunne gjenopprettes uten en ytterligere bruk av *psykisk* vold eller kontroll.⁹⁰ Det å utsette partner for *begge* former for vold vil dermed kunne være et mer formålstjenlig middel dersom målet er å oppnå en tradisjonell form for dominans over partner.

---

⁸⁹ Som i tolkningen i avsnitt 9.1 vil funnene rundt risiko for *begge* former for vold knyttes til hypotesene rundt *kun* fysisk maktbruk.

⁹⁰ At psykisk vold og bruk av kontrollstrategier ofte oppleves verre enn de fysiske voldshandlingene er et gjennomgående funn i kvalitative studier av vold. Se for eksempel Lundgren m.fl. 2001.

Den fysiske maktbruken som rettes mot menn bør derimot forstås på en annen måte. I diskusjonen av relativ utdanning og psykisk vold ovenfor ble det nevnt en slags *kontroll- eller sjalusimekanisme*. Jeg antar at denne mekanismen også vil kunne frembringe *begge* former for vold mot partner. Sjalousi og frustrasjon vil lett kunne oppstå dersom partner er mye borte fra hjemmet. Det å måtte ta hovedansvaret for hjem og familie vil dermed kunne resultere i et økt konfliktnivå der det vil kunne oppstå fysiske makt- eller voldshendelser. Behovet for å kontrollere partner vil kanskje også være *enda* sterkere hos kvinner som er uten arbeid, ettersom det er grunn til å tro at personer uten arbeid vil kunne føle seg sosialt isolert. Personer som er utenfor arbeidslivet stiller antakelig ikke spesielt sterkt på partnermarkedet, og det å være i en slik ”maktesløs” posisjon vil kunne øke frykten for å bli forlatt og dermed også øke behovet for å kontrollere partner.

Psykisk vold

Testingen av hypotese 7a og 7b ble knyttet til motmaktmekanismen. I motsetning til forventet viste analysene at *menn som er i arbeid og som har en arbeidsledig partner* har høyere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn menn som lever i et forhold der begge er i arbeid. Også i analysene av kvinners voldsrisiko ble det påvist uventede funn: kvinner som er i arbeid og som har en arbeidsledig partner har *ikke* høyere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn kvinner som lever i parforhold der begge er i arbeid. I lys av motmaktmekanismen fremgår det altså at *kvinner*, men ikke *menn*, vil kunne bruke vold eller kontroll som en strategi for å utjevne den skjeve maktbalansen mellom partnerne. Analysefunnene kan også forstås i lys den nevnte *kontroll- eller sjalusimekanismen*. Kvinner som er utenfor arbeidslivet og som har en partner som er i arbeid vil kanskje i *særlig* høy grad kunne føle sjalousi eller maktesløshet ovenfor en partner som er i arbeid. Kontrolleringen blir således et forsøk på å ”holde på” partner.

Når det gjelder menns psykiske vold mot kvinner bør forskjellen mellom *heltids- og deltidsarbeid* tydeliggjøres. Heiskanen & Piispa (1998: 50) har for eksempel funnet at menn som jobber deltid er mer voldelige mot partner enn menn som er i fulltidsarbeid.⁹¹ Ifølge Anderson (2005: 858) har det å jobbe deltid *lik* innvirkning på menns forståelse av sin maskuline identitet som det å ha svært lavlønn eller uten arbeid. Deltidsarbeid er langt

---

⁹¹ Finsk surveyundersøkelse.

vanligere blant kvinner og menn,⁹² og menn som jobber deltid vil dermed kunne oppleve dette som særlig mindreverdig. Ettersom det er *menn* med deltidsarbeid som avviker sterkest fra de kulturelle normene rundt arbeidsdeltakelse blant kjønnene, er det rimelig å anta at det å ha en partner med deltidsarbeid kun vil ha innvirkning på *kvinner*s voldsrisiko.

Analysene i kapittel 7 skilte ikke mellom heltids- og deltidsarbeid. Nye analyser som gjør dette skillet⁹³ viser at uavhengig av egen sysselsettingsstatus, har kvinner som har en partner med deltidsarbeid høyere sannsynlighet for å oppleve psykisk partnervold enn kvinner som har en partner som jobber fulltid eller som er uten arbeid. Det at partner jobber deltid har derimot ikke noen betydning for risikoen for å utsettes for *kun fysisk maktbruk* eller *begge typer voldsbruk*. Som forventet har heller ikke det at partner jobber deltid noen betydning for *menns* risiko for å utsettes for noen av de tre formene for partnervold. Analysefunnene tolkes i lys av motmaktmekanismen, og det antas følgelig at menn med deltidsarbeid vil kunne oppfatte sin egen posisjon i forholdet som så utilstrekkelig at han selv med en *partner uten arbeid* vil kunne benytte psykisk partnervold for å ”kompensere for egen tilkortkommenhet ellers i livet” (Isdal 2000: 203).

Analysene viste også at både menn og kvinner som lever i et parforhold der *ingen* er i arbeid har en særlig risiko for å utsettes for psykisk vold fra partner. Kvinner som lever i slike forhold har nesten 3,5 ganger så høy risiko for å utsettes for psykisk vold som kvinner som lever i parforhold der begge er i arbeid. Én mulig forståelse av den forhøyede voldsrisikoen kan knyttes til den såkalte *kontroll- eller sjalusimekanismen* og frykten for å bli forlatt av partner. Det å ha få maktdefinerende ressurser vil *generelt* kunne oppleves som utilstrekkelig, og selv om parforhold der ingen er i arbeid er ”symmetriske”, vil begge stille svakt på partnermarkedet. Det antas derfor at personer som lever i parforhold der ingen er i arbeid vil kunne ha et økt behov for å kontrollere eller ”overvåke” partner.

Sysselsettingsstatus som er oppgitt i dataene gjelder for tidspunktet for besvarelsen av undersøkelsen, og samsvarer ikke nødvendigvis med hvordan det relative sysselsettingsforholdet mellom partnerne var på tidspunktet for makt- eller voldshendelsene.

---

⁹² Tall fra Statistisk Sentralbyrå, 4. kvartal 2002 (ett år før innsamlingstidspunkt for dataene) oppgir f.eks. at mer enn fire av ti norske kvinner jobber deltid, mens kun én av ti menn gjør dette.

http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2003-12-22-01.html

⁹³ Det er utført nye binære logistiske regresjonsanalyser for alle voldsformer, med ”partner jobber deltid” som eneste uavhengig variabel. Andelen kvinner i utvalget (gifte/samboere) som oppgir at partner jobber deltid er 4,1 % (N = 74).

Analysefunnene som omhandler relativ sysselsettingsstatus må derfor tolkes med forsiktighet med hensyn til den kausale retningen i sammenhengene.

9.3 Vold som følge av relativt inntektsnivå?

Følgende hypoteser ble testet i forbindelse med betydningen av relativt inntektsnivå:

Hypotese:	Støtte?
<i>H3a: Det å ha høy relativ inntekt øker ikke menns risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.</i>	+
<i>H3b: Det å ha høy relativ inntekt øker kvinners risiko for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.</i>	-
<i>H4: Økonomisk avhengighet øker risikoen for å bli utsatt for fysisk maktbruk fra partner.</i>	-
<i>H5: Økonomisk avhengighet øker risikoen for å bli utsatt for psykisk vold fra partner.</i>	-
<i>H8a: Det å ha høy relativ inntekt øker ikke menns risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.</i>	-
<i>H8b: Det å ha høy relativ inntekt øker kvinners risiko for å bli utsatt for psykisk partnervold.</i>	+

Fysisk maktbruk

De to første hypotesene som ble testet i kapittel 8 ble knyttet til den relative stress- og frustrasjonsmekanismen. I tråd med antakelsene viste analysene at det å ha høyere inntekt enn partner ikke øker menns risiko for å utsettes for fysisk maktbruk fra partner. I motsetning til forventet ble det heller ikke funnet støtte for at *kvinner* som befinner seg i en slik maktsterk posisjon i forholdet har en forhøyet voldsrisiko. Likevel fremgikk det at kvinner med høyere relativ inntekt har en særlig risiko for å utsettes for ”både fysisk maktbruk og psykisk vold”: kvinner som tjener mye mer enn partner har nesten syv ganger så høy sannsynlighet for å utsettes for denne voldsformen enn kvinner med mye lavere inntekt enn partner. Også kvinner med omtrent *lik* inntekt som partner har en forhøyet voldsrisiko. Slik fremgår det at den relasjonelle stress- og frustrasjonsmekanismen vil kunne frembringe *både* fysisk makt og psykisk vold mot *kvinner*, men ikke mot *menn*.

Analysefunnene gir støtte til funn om at menn som ikke evner å være hovedforsørger i familien vil kunne oppleve dette som så vanskelig at det kan resultere i konflikter og problemer i parforholdet⁹⁴ (Crowley 1998: 15-6). I lys av tolkningen om at fysisk maktbruk ikke vil være et tilstrekkelig ”maktmiddel” dersom det brukes alene (jf avsnitt 9.2), kan det se ut til at menn som lever med kvinner som tjener mesteparten av husholdets inntekt vil kunne benytte *både* fysisk maktbruk og psykisk partnervold i et forsøk på å opprette en tradisjonell maktdominans i forholdet. Også det å ha omtrent *lik* inntekt strider imot idealet om et asymmetrisk mannsdominert maktforhold. En mer likestilt maktfordeling mellom partnerne vil dermed også kunne resultere i konflikter og makt- og voldsbruk rettet mot kvinner.

Hypotese 4 og 5 ble knyttet til *avhengighetsmekanismen*. Basert på utenlandske forskningsfunn var antakelsen at personer som er økonomisk avhengige av partner må ”tåle” mer partnervold, grunnet de begrensede mulighetene til å bryte ut av forholdet og klare seg alene. Slik skiller avhengighetsmekanismen seg fra både motmaktmekanismen og stress- og frustrasjonsmekanismen, idet volden rettes mot den ”svakeste” i forholdet. Analysene viste imidlertid at hverken menn eller kvinner som oppgir å være økonomisk avhengig av partner har en forhøyet risiko for å utsettes for partnervold. Som et alternativt mål på økonomisk avhengighet ble også det relative inntektsforholdet mellom partnerne undersøkt. Heller ikke personer med mye lavere inntekt enn partner viste seg å ha en forhøyet risiko for partnervold.

Det at de norske dataene ikke finner støtte for en slik ”nedadgående” voldsutøvelse kan forstås på flere måter. Én tolkning er knyttet til den norske velferdsstaten. Økonomisk vanskeligstilte personer som lever med en voldelig partner vil ikke, i dagens samfunn, ha så begrensede økonomiske muligheter at de er fullstendig tvunget til å bli i forholdet. Slik var den såkalte avhengighetsmekanismen muligens mer aktuell *før* innføringen av slike økonomiske hjelptiltak.

En *alternativ* forståelse av de fraværende funnene er det at avhengighet til partner ofte er et resultat av andre uobserverte faktorer, snarere enn å være en direkte og kausal årsaksforklaring i seg selv (Kalmuss & Straus 1982: 284). For eksempel finnes det en rekke andre faktorer som gjerne vil korrelere med det å befinne seg i en økonomisk svak posisjon. Det å anta at den ”maktsterke” personen i forholdet vil bruke vold mot partner (fordi han eller hun har *mulighet* til det) kan følgelig fremstå som en forenklet eller spuriøs forklaring.

---

⁹⁴ Studie av 139 fedre / ektemenn, USA (1987).

Økonomisk avhengighet til partner vil også kunne være et resultat av det å ha helse- eller alkoholproblemer.

En ytterligere forklaring på de manglende sammenhengene kan knyttes til utvalgets størrelse. Kun 2 % av mennene i utvalget oppgir å være forsørget av ektefelle og bare 3 % menn som tjener mindre enn partner. Hvorvidt det faktisk *er* slik at vold brukes som en slags forsterkende dominansstrategi er heller ikke sikkert. Anderson og Umberson hevder for eksempel at vold ikke brukes som en måte å uttrykke maskulinitet på, men at voldsbruken heller må forstås som et forsøk på å rekonstruere en ustabil maskulinitet (2001: 375).

Psykisk vold

Voldsbruk som resultat av en ustabil maskulinitetsoppfattelse er derimot et sentralt tema når det gjelder *motmaktmekanismen*, som knyttes til de to siste hypotesene som ble testet i kapittel 8. Som antatt viste analysene at kvinner som tjener mye mer enn partner har høyere sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold enn personer som tjener mye mindre enn partner. I motsetning til hva som var forventet fremgikk det imidlertid at også *menn* med høy relativ inntekt har en forhøyet risiko for å utsettes for psykisk partnervold.

Dermed ser det ut til at *både* menn og kvinner som opplever at de er i en svak relativ maktposisjon vil kunne benytte vold eller krenkelser for å oppnå en mer balansert maktfordeling. Funnet om en såkalt ”kjønnsnøytral” motmaktmekanisme står i kontrast til den tidligere forskningen på partnervold. Voldsbruken som påvises i analysene vil imidlertid også kunne oppstå som et resultat av helt andre mekanismer (Hedström 2005: 45). En alternativ forståelse av utøvelsen av psykisk vold innenfor parforholdet vil for eksempel også kunne knyttes til den såkalte *kontroll- eller sjalusimekanismen*.

Det ble tidligere nevnt at *relativ og individuell utdanning* hadde en motsatt effekt på risikoen for å utsettes for psykisk vold fra partner (avsnitt 9.1). Det samme motstridende forholdet ble påvist i analysene av betydningen av inntekt, for menns voldsrisiko. Menns sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold *øker* jo høyere relativ inntekt, men *synker* med høyere individuell

utdanning.⁹⁵ Det ser dermed ut som det er to motstridende mekanismer i virkning, og at disse må forstås *sammen*.

Som diskutert i kapittel 5, korrelerer det å ha høy relativ inntekt ofte med det å ha en lav *total* par-inntekt (avsnitt 5.4). Forskning fra USA har påvist at det å ha spesielt lav total par-inntekt øker risikoen for å bli utsatt for partnervold, både for kvinner og menn (Straus m.fl. 2006: 203). I teorien kan det derfor være den lave totale inntekten som øker voldsrisikoen, ikke det relative maktforholdet. Likevel påvises det ingen betydelige sammenhenger mellom voldsrisiko og det å ha mye *lavere* relativ inntekt (og angivelig også lav *total* inntekt). Dette styrker funnet om at det *er* det å ha høy relativ inntekt som påvirker risikoen for å utsettes for makt- eller voldsbruk fra partner.

9.4 Andre variabler med forklaringskraft

Diskusjonen ovenfor har, med utgangspunkt i hypotesetestingen i analysekapitlene, forsøkt å komme nærmere en forståelse av betydningen av partneres relative maktforhold for utøvelsen av makt eller vold. Målet har vært å komme nærmere noen mekanismebaserte forklaringer på volden som oppstår mellom partnere. De diskuterte mekanismene kan likevel ikke uten videre isoleres fra *andre* virksomme faktorer. For eksempel ble det påvist at alkoholbruk og helsetilstand var viktige forklaringsvariabler for noen av formene for partnervold, og at betydningen av de relative målene på makt i enkelte av analysene ble svakere når det ble kontrollert for disse faktorene.

Alkohol

I tråd med tidligere utenlandsk forskning (f.eks. Riggs m.fl. 2000: 1300) viste analysene at det å ha et hyppig alkoholbruk øker både menns og kvinners risiko for å utsettes for *fysisk* maktbruk. Særlig stor betydning har dette for kvinners voldsutsatthet.⁹⁶ Alkoholbruk hadde derimot ingen betydelig innvirkning på risikoen for å utsettes for *psykisk* vold eller for *begge* former for vold fra partner. Som diskutert i kapittel 4 er det ikke mulig å angi den kausale retningen i de påviste sammenhengene. Følgelig vil det ikke være mulig å vite om det er

---

⁹⁵ Også når det gjelder kvinners voldsrisiko ble det påvist at det å ha høy *relativ* inntekt medfører økt voldsrisiko og høy *individuell* inntekt medfører lavere voldsrisiko. Koeffisienten for individuell utdanning var imidlertid ikke signifikant.

⁹⁶ For kvinner medfører det å drikke alkohol ofte en *generell* økning i risiko, mens for menn er effekten av eget alkoholbruk kun signifikant når effekten beregnes for menn med meget god helse.

alkoholbruk som utløser den fysiske maktbruken eller om alkoholbruk oppstår som en virkning av å ha opplevd voldshendelser. Studier av alkohol og vold har for eksempel vist at hyppig alkoholbruk blant kvinner ofte oppstår *etter* at de har blitt utsatt for fysisk eller psykisk vold (Giles-Sims 1998: 60).

Sammenhengen mellom alkoholbruk og de ulike formene for partnervold som påvises i denne studien er ikke tidligere påvist i analyser av norske data.⁹⁷ Dette viser at når forekomsten av fysisk maktbruk undersøkes i *kombinasjon* med forekomsten av psykisk vold eller kontroll (slik som ofte er tilfellet i mye voldsforskning) vil risikofaktorene for de ulike voldsformene kunne utviskes. Dette illustrerer igjen betydningen av å skille mellom ulike typer voldsbruk i partnervoldsstudier.

Helse

Dataene vil heller ikke kunne gi svar på om det er slik at personer med dårlig helse utsettes for mer vold, eller om dårlig helse oppstår som et resultat av det å være utsatt for vold. Når det gjelder helsetilstand vil dette dessuten kunne antas å være en mer *bakenforliggende* forklaringsvariabel. For eksempel er det grunn til å tro at personer med dårlig helse har en lavere arbeidskapasitet og følgelig også en lavere inntekt.

Denne studien har vist at det å ha dårlig helse øker risikoen for å utsettes for alle de tre formene for partnervold. Helsetilstand forklarer mer av *kvinner* enn av menns erfaringer med vold, og har større betydning for risikoen for å utsettes for *psykisk* vold enn for de to andre voldsformene. Det at helsetilstand sammenfatter spesielt med det å ha erfaringer med psykisk partnervold *kan* dermed tolkes dit hen at helsetilstand fungerer som en risikofaktor for voldsutsatthet. Av analysene fremgikk det også at inkluderingen av helsevariabelen demper betydningen av relativ sysselsettingsstatus når det gjelder menn og kvinners risiko for å utsettes for *psykisk* vold (jf. tabell 7.3 og 7.4). Dette antyder at helsetilstand er en viktig forklaringsfaktor når det gjelder risikoen for å utsettes for denne formen for partnervold.

Tolkes den alkohol- eller helserelaterte volden i lys av samfunnets syn på helse og sunnhet, vil én mulig forklaring på de påviste sammenhengene være at personer som har et hyppig alkoholbruk oppfattes som avvikende fordi de utfordrer de normative retningslinjene rundt

---

⁹⁷ Det er påvist *sammenhenger* mellom vold og alkohol (f.eks. Pape og Stefansen 2004; Haaland og Clausen 2005), men ikke at alkoholbruk har *forskjellig* betydning for ulike former for voldsbruk.

hva som er et akseptert alkoholkonsum. Det å ha svært dårlig helse vil også kunne oppfattes som sosialt avvikende, selv om dette ikke i samme grad som alkoholbruk er et aktivt handlingsvalg. Én mulig forståelse av volden som er dermed at det er noe tilsvarende en *avhengighetsmekanisme* i virkning. Volden utøves mot en ”svak” person som kan ha begrensede muligheter til å bryte ut av forholdet.

9.5 Hvilke mål har sterkest forklaringskraft?

Hensikten med analysene som er utført i denne studien har vært å finne frem til hvilke av formene for relativ sosioøkonomisk status, definert som relativ makt, som har sterkest forklaringskraft på forekomsten av vold innenfor parforhold (jf. spørsmål 4 i problemstillingen). Diskusjonen ovenfor viser at de tre målene på relativ status har forholdsvis lik betydning for utbredelsen av makt- eller voldshendelser. Derimot påvises det vesentlige forskjeller med hensyn til hvilken virkning det relative maktforholdet har for forekomsten av de tre formene for partnervold.

Generelt antydes det at *fysisk maktbruk* er en mer ”tilfeldig” og konfliktfremkalt form for partnervold. Ingen av målene på relativ sosioøkonomisk status kan sies å bidra spesielt mye til forklaringen av menn eller kvinners risiko for å utsettes for denne formen for maktbruk fra partner.⁹⁸ I stedet gir analysene uttrykk for at helsetilstand og hyppighet i alkoholbruk er forholdsvis sterke forklaringsfaktorer for risikoen for å utsettes for fysisk maktbruk, både for menn og kvinner. Funnene gir således støtte til Johnsons påstand om at fysisk vold som utføres uten noen form for kontrollstrategier er en mer *episodisk* form for partnervold (jf. Johnsons voldstypologi, avsnitt 2.4).

De relative målene på sosioøkonomisk status ser derimot ut til å forklare mer av sannsynligheten for å utsettes for *både fysisk maktbruk og psykisk vold* fra partner. For eksempel har relativ sysselsettingsstatus betydning for *både* menn og kvinners sannsynlighet for å utsettes for denne formen for partnervold.⁹⁹ Også relativ inntekt og relativ utdanning har betydning for risikoen for å utsettes for denne voldsformen, selv om dette kun gjelder

---

⁹⁸ Dette antydes også i størrelsen på Nagelkerke R^2 i analysene av *kun* fysisk maktbruk. Høyeste verdi for menn er .02 (modell med relativ + individuell utdanning), og .04 for kvinner (modell med relativ + individuell utdanning).

⁹⁹ Størrelsen på Nagelkerke R^2 antyder likevel at den forklarte variansen er liten. I analysene av *både fysisk maktbruk og psykisk vold* er høyeste oppgitte verdi for menn .013 (inntekt) og .028 for kvinner (inntekt).

kvinnens voldsrisiko. Menns sannsynlighet for å utsettes for denne sammensatte voldsformen påvirkes altså ikke betydelig av deres relative inntekts- eller utdanningsnivå.

Maktbalansen mellom partnerne har klart størst innvirkning på forekomsten av *psykisk vold*. Alle tre formene for relativ sosioøkonomisk status viser seg å ha betydning for *både* menn og kvinnens voldsrisiko.¹⁰⁰ Særlig fremgår det at relativ utdanning og relativ inntekt er viktige forklaringsvariabler for denne formen for vold. Når det gjelder relativ sysselsettingsstatus, forklarer dette noe mer av *menns* enn av kvinnens sannsynlighet for å utsettes for psykisk vold fra partner.

Kort oppsummert fremgår det altså at relativ utdanning og relativ inntekt har større innvirkning på risikoen for å utsettes for *psykisk vold* enn for de to andre formene for partnervold. Relativ utdanning og relativ inntekt forklarer også generelt mer av *kvinnens* enn av menns sannsynlighet for å utsettes for makt- eller voldsbruk fra partner. Relativ sysselsettingsstatus har derimot sterkest forklaringskraft på sannsynligheten for å utsettes for *begge former for vold*, og forklarer også mer av *menns* enn av kvinnens voldsrisiko.

9.6 Konklusjon

Tidligere forskning på partnervold har operert med ulike voldsdefinisjoner. Forskere fra den feministiske tradisjonen har fordypet seg i den grove *fysiske* volden som rettes mot kvinner, og deres forståelse av vold har således begrenset seg til det de omtaler som fysisk vold eller mishandling. De såkalte ”familievoldsforskerne” har hatt en noe bredere forståelse av fenomenet partnervold. Gjennom mer standardiserte og objektive voldsdefinisjoner har de vist at partnervold består av *både* fysiske og psykiske voldshandlinger.

Den feministiske tradisjonen har betraktet vold som et resultat av samfunnets patriarkalske struktur, og slik antas det at kvinner har en *generell* risiko å utsettes for vold fra menn. Familievoldsforskerne har imidlertid vært opptatt av å kunne si noe om *hvem* det er som utsettes for vold. Ved å undersøke individuelle faktorer som utdanning, inntekt eller alkoholbruk har de dermed forsøkt å påvise såkalte *risikofaktorer* for vold.

---

¹⁰⁰ Blant menn er Nagelkerke R^2 størst i analysene av inntekt (.037), mens det for kvinner er størst i analysene av utdanning (.050).

Forskningen preges av en del begrensninger, og det er derfor behov for mer nyansert kunnskap rundt volden som oppstår mellom partnere:

- Det bør utarbeides mer presise definisjoner på vold. Selv om en del tidligere forskning har undersøkt forekomsten av *psykisk* vold, er det gjennomgående laget for svake skiller mellom fysisk og psykisk voldsbruk. Ofte er det for eksempel slik at den psykiske volden studeres i kombinasjon med fysiske voldshandlinger uten å bli ansett som en voldsform *i seg selv*.
- Det trengs mer kunnskap rundt volden som rammer *menn*. Forskningen på partnervold har i stor grad vært preget av en feministiske forskningstradisjonen, og som en følge av dette er kjennskapen til menns voldsutsatthet svært begrenset. Selv om voldsforskningen de siste tiårene har beveget seg lenger vekk fra den strikte feministiske forståelsen, og dermed påvist at også menn utsettes for makt- og voldsbruk fra partner, har det ikke vært fokusert nok på å *forstå* denne volden.
- Det er behov for en bedre teoretisk forståelse av fenomenet partnervold. Søket etter såkalte risikofaktorer for vold må utvides til også å inkludere ulike former for *relasjonelle* faktorer. Det å utføre vold mot partner er en relasjonell handling, og bør derfor studeres som en relasjonelt fenomen.

Min studie har forsøkt å ta disse begrensningene til etterretning. For det første skiller det tydelig mellom 1) *kun* fysisk maktbruk, 2) *kun* psykisk vold, og 3) *både* fysisk maktbruk og psykisk vold. For det andre undersøkes volden mot menn og kvinner ut fra de samme forklaringsmodellene, og for det tredje undersøkes partnervold som et *relasjonelt* fenomen. For å undersøke betydningen av relasjonelle faktorer defineres det tre sosiale og relasjonelle mekanismer:

Den kjønnsspesifikke og relasjonelle *stress- og frustrasjonsmekanismen* knyttes til en særlig tradisjonell kjønnsoppfattelse. Antakelsen er at menn som befinner seg i en underlegen maktposisjon i forhold til partner vil kunne oppleve dette som en så stressfylt tilstand at det kan resultere i *fysisk maktbruk* mot partner. *Avhengighetsmekanismen* antas å kunne frembringe en mer ”nedadgående” form for makt- eller voldsbruk: utgangspunktet er at personer som er økonomisk avhengig av partner vil måtte avfinne seg med fysisk eller psykisk partnervold fordi de mangler økonomiske midler til å klare seg alene. Videre antas

det å kunne foreligge en *motmaktmekanisme* bak menns psykiske voldsbruk: menn med færre maktdefinerende ressurser enn partner vil kunne benytte psykisk partnervold i håp om å balansere det skjeve maktforholdet.

Hovedfunnene fra studien kan oppsummeres slik:

Voldsformer. Partnernes relative maktforhold har ingen betydelig innvirkning på utøvelsen av *kun fysiske maktbruk*. Derimot har dette betydning for både menn og kvinners utøvelse av *psykisk partnervold*. Utøvelsen av *både fysisk maktbruk og psykisk vold* kan til dels også forklares ut fra partnernes relative maktforhold, men dette gjelder hovedsakelig for *menns vold mot kvinner*.

Kjønnsnormer. Menn og kvinners voldshandlinger må forstås i lys av samfunnets *kulturelle kjønnsforståelse*. Med utgangspunkt i de spesifiserte mekanismene antas det at den kjønns spesifikke voldsbruken som påvises i analysene forekommer i parforhold der den tradisjonelle kjønnsforståelsen står særlig sterkt. Den såkalte ”kjønnsnøytrale” voldsbruken ventes derimot å oppstå i mer *likestillingsorienterte* parforhold. Det argumenteres for at den norske likestillingsdiskursen medfører at også *kvinner* som befinner seg i en maktsvak posisjon i forhold til partner vil kunne benytte psykisk vold i håp om å utjevne det skjeve maktforholdet.

Mekanismer. Studien finner ingen støtte for en makt- eller voldsbruk fremmet av den såkalte *avhengighetsmekanismen*. Derimot støtter analysene, som forventet, antakelsen om at det foreligger en *relasjonell stress- og frustrasjonsmekanisme* bak menns vold mot kvinner, men *ikke* bak kvinners vold mot menn. Stress- og frustrasjonsmekanismen også vil kunne frembringe ”både fysisk maktbruk og psykisk vold” mot kvinner. I motsetning til hva som ble forventet viser analysene at det foreligger en *motmaktmekanisme* bak *både* menn og kvinners vold mot partner. De sistnevnte funnene står i kontrast til utenlandske forskingsfunn som kun har påvist en slik *motmaktmekanisme* knyttet til *menns vold mot kvinner*.

Analysefunnene i denne studien gir således belegg for å kritisere den tidligere forskningen for å ha tre særlig viktige begrensninger:

Upresise voldsdefinisjoner. Det at denne undersøkelsen påviser kjønns spesifikke mekanismer bak ”både fysisk maktbruk og psykisk vold” mot partner, men forholdsvis kjønnsnøytrale mekanismer bak ”psykisk vold”, understreker verdien av å skille mellom ulike typer

voldsbruk. Kunnskapen rundt den utelukkende psykiske volden er svært begrenset i Norge. Studien bidrar således til å utdype kunnskapen rundt denne voldsformen og til å skape en mer nyansert forståelse av fenomenet partnervold.

Manglende kjennskap til volden som rammer menn. Som et resultat av det begrensede fokuset på menns voldserfaringer vil påstander om ”kjønnsspesifikke” mekanismer ofte ikke være annet enn antakelser om hvordan mekanismene bak volden mot menn vil se ut (f.eks. Kaukinen 2004; MacMillan & Gartner 1999; Kalmuss & Straus 1982). Min undersøkelse benytter *like* forklaringsmodeller for menn og kvinner. Slik påvises det både *kjønnsespesifikke* og *kjønnsnøytrale relasjonelle mekanismer* i virkning bak menn og kvinners voldsbruk.

Begrenset fokus på relasjonelle forklaringsfaktorer. Denne studien antyder at både relativ utdanning, relativ sysselsettingsstatus og relativ inntekt fungerer som maktdefinerende faktorer innenfor parforhold, og at et ubalansert maktforhold vil kunne resultere i konflikter og en økt makt- eller voldsbruk. Spesielt blir det relasjonelle aspektet tydelig i analysene av utdanning og inntekt, der det påvises motstridende betydninger av individuelle og relasjonelle faktorer. Dette betyr at studier som utelukkende forholder seg til individuelle risikofaktorer vil kunne trekke uriktige konklusjoner. Begrensningene som ligger i mye av den tidligere forskningen gjør dermed at man mister innsikt i noen viktige mekanismer som kan si noe om hvorfor de ulike formene for partnervold oppstår.

Forholdet mellom kjønn, makt og vold er svært sammensatt, og i motsetning til hva mye av den tidligere feministiske forskningen på partnervold har vist, har analysene i denne studien vist at det ikke alltid er de dominerende mennene med makt som vil bruke vold (Holter 2002: 16). Ettersom mye av makt- eller voldsbruken som påvises i denne undersøkelsen rettes mot personen med flest maktdefinerende ressurser innenfor parforholdet, enten dette er kvinner eller menn, må en stor del av volden altså forstås som en slags *motmaktstrategi*, snarere enn en ren *dominansstrategi*.

Både menn og kvinners voldsbruk antas å være tett knyttet til samfunnets syn på maskulinitet og femininitet. Dagens likestillingsideologi har ført med seg endringer i kjønnsstrukturen i samfunnet og har fremkalt kjønnsrolleoppfatninger som står i motsetning til det mer tradisjonelle synet på maktfordelingen mellom kjønnene. Med nye forståelser av maktforholdet mellom menn og kvinner kommer også nye forståelser av maskulinitet og femininitet. Spesielt antas den økende likestillingen å ha påvirket menns maskulinitets-

forståelse, og en rekke partnervoldsstudier har skrevet om en *truet* eller *omtvistet maskulinitet* (f.eks. Anderson 2005; Anderson & Umberson 2001). Det er derfor nødvendig å betrakte maskulinitet og femininitet som noe *foranderlig* heller enn som noe fullstendig konstant (Atkinson m.fl. 2005: 1146-7), samtidig som kjønn må betraktes som noe som konstrueres i *relasjonen* med andre (Connell 1995: 68).

De sosiale normene rundt kjønn og vold forandres over tid, og kan variere særlig mellom ulike kulturer og religioner (McHugh & Frieze 2006: 134). Dette påvirker naturlig generaliserbarheten i denne studien. Konklusjonene som trekkes ut fra de aktuelle analysefunnene vil følgelig bare gjelde for norske menn og kvinners voldsrisiko i 2003, og kan i teorien ikke sammenlignes med utenlandske forskningsfunn.

9.7 Forslag til videre forskning

Selv om denne studien har antydnet at menn og kvinners erfaringer med makt- eller voldsbruk fra partner til en viss grad avhenger av den relative maktfordelingen innenfor parforholdet, ligger det noen begrensninger i det foreliggende datamaterialet. Behovet for mer detaljerte data rundt volden som utøves i de norske hjem er derfor stort. For eksempel er det nødvendig med mer nyanserte data rundt de rapporterte voldshendelsene. Selv om voldshendelser i høy grad oppleves subjektivt, vil det likevel være stor forskjell på tilfeller der det er utført noen få, ”mindre alvorlige” makt- eller voldshendelser og tilfeller der det er utført grov gjentakende vold med alvorlige fysiske konsekvenser.

Det vil også være interessant å gå mer i dybden av det relative inntektsnivået mellom partnerne. Det øverste målet på individuell inntekt i denne undersøkelsen er inntekt ”fra 450.000 kr og oppover”. Ettersom det ble påvist sterke sammenhenger mellom det å ha mye høyere inntekt enn partner og det å ha erfaringer med makt- eller voldsbruk fra partner, er det behov for et mer spesifisert inntektsmål i videre studier av partnervold.

Videre er det et behov for flere *komparative* studier av partnervold. Undersøkelser fra forskjellige land vil alltid ha en begrenset sammenlignbarhet, men dersom man i høyere grad hadde studert *like* utvalg og brukt de *samme* voldsdefinisjonene, og dessuten også brukt like forklaringsmodeller for menn og kvinner, ville man lettere kunnet sammenligne både utbredelse og forklaringsfaktorer for ulike former for partnervold.

Stress eller frustrasjon er i denne studien antatt å oppstå som et resultat av store relative maktskjevheter innenfor et parforhold. Frustrasjon eller utilstrekkelighet kan imidlertid også måles på en annen måte. I en amerikansk studie utført av Hornung og medarbeidere (1981) undersøkes forholdet mellom utdanning og *oppnådd* resultat i arbeidslivet. Antakelsen er at en bestemt utdanning gir forventninger om en bestemt type jobb (i forhold til lønn, kvalifikasjoner osv.), og dersom det forventede resultatet ikke oppnås vil dette kunne føre til en frustrerende og stressfylt tilværelse med økt risiko for å utøve vold mot partner (jf. stress- og frustrasjonsteorier). I Hornungs studie fremgår det at menn som er i en arbeidssituasjon som ikke stemmer overens med forventningene sine (og som følgelig er overkvalifisert for jobben) har en forhøyet risiko for å utøve partnervold (Hornung m.fl. 1981: 688-90). Jeg mener dette er en interessant tilnærming som bør vurderes i videre studier av partnervold.

Litteraturliste

- Aakvaag, Gunnar C. (2008), *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag
- Anderson, Kristin L. (1997), "Gender, status, and domestic violence: An integration of feminist and family violence approaches". *Journal of Marriage and the Family* 59(3): 655-669
- Anderson, Kristin L. (2005), "Theorizing gender in intimate partner violence research." *Sex Roles* 52(11-12): 853-865
- Anderson, Kristin L. (2008), "Is Partner Violence Worse in the Context of Control?" *Journal of Marriage and the Family* 70(5): 1157-1168
- Anderson, Kristin L. (2009), "Gendering Coercive Control." *Violence against Women* 15(12): 1444-1457
- Anderson, K. L. and D. Umberson (2001), "Gendering violence - Masculinity and power in men's accounts of domestic violence." *Gender & Society* 15(3): 358-380
- Archer, J. (2000), "Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review". *Psychological Bulletin* 126(5): 651-680
- Atkinson, M. P., T. N. Greenstein & M. M. Lang (2005), "For women, breadwinning can be dangerous: Gendered resource theory and wife abuse." *Journal of Marriage and the Family* 67(5): 1137-1148
- Birkelund, Gunn E. og Trond Petersen (2005), "Det norske likestillingsparadokset". I Frønes, Ivar og Lise Kjølørød (red). *Det norske samfunn* (5. Utgave). (126-153) Oslo: Gyldendal Akademisk
- Carrigan, T., B. Connell & J. Lee (1985), "TOWARD A NEW SOCIOLOGY OF MASCULINITY." *Theory and Society* 14(5): 551-604
- Charles, M & D. B. Grusky (2004), *Occupational Ghettos*. Stanford: Stanford University Press

- Clausen, Susanne. (2007). *Behandlingsprogrammer for voldelige mandlige partnere*. København: Justitsministeriets forskningsenhet.
- Connell, R. W. (1995), *Masculinities*. Cambridge: Polity Press
- Crowley, M. S. (1998), "Men's Self-Perceived Adequacy as the Family Breadwinner: Implications for Their Psychological, Marital, and Work-Family Well-Being". *Journal of Family and Economic Issues* 19(1): 7-23
- Dobash, R. P., R. E. Dobash, M. Wilson & M. Daly (1992), "THE MYTH OF SEXUAL SYMMETRY IN MARITAL VIOLENCE". *Social Problems* 39(1): 71-91
- Dutton, Donald G. & Mark Bodnarchuk (2005), "Through a Psychological Lens: Personality Disorder and Spouse Assault". I Loseke, D. R., R. Gelles, M. Cavanaugh (2005), *Current controversies on family violence*. 2nd ed. (5-18) Thousand Oaks: Sage Publications
- Eikemo, T. A. og T. H. Clausen (2007), *Kvantitativ analyse med SPSS. En praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Elster, Jon (1989), *Nuts and Bolts for the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Engelstad, Fredrik (2005), *Hva er makt*. Oslo: Universitetsforlaget
- Flåte, Sølvi (2004). Undersøkelse om trygghet i hverdagen. Dokumentasjonsrapport. Statistisk Sentralbyrå: Seksjon for intervjuundersøkelser.
- Frieze, I. H. (2005), "Female violence against intimate partners: An introduction". *Psychology of Women Quarterly* 29(3): 229-237
- Frieze, I. H. (2008). "Social policy, feminism, and research on violence in close relationships." *Journal of Social Issues* 64(3): 665-684.
- Gelles, Richard J. (1997), *Intimate Violence in Families* (third ed). Thousand Oaks: SAGE Publications

- Giles-Sims, Jean (1998), "The Aftermath of Partner Violence". I Jasinski, J. L . & L. M. Williams (red). *Partner Violence. A Comprehensive Review of 20 Years of Research*. (44-72). Thousand Oaks: Sage Publications
- Goldthorpe, John H. (2000), *On Sociology. Numbers, Narratives and the Integration of Research and Theory*. Oxford: Oxford University Press
- Goode, W. J. (1971), "FORCE AND VIOLENCE IN FAMILY". *Journal of Marriage and the Family* 33(4): 624-636
- Gupta, Sanjiv (2007), "Autonomy, dependence, or display? The relationship between married women's earnings and housework." *Journal of Marriage and the Family* 69(2): 399-417.
- Haaland, Thomas, Sten-Erik Clausen, Berit Schei (2005), *Vold i parforhold - ulike perspektiver: Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*. Oslo: NIBR-rapport 2005:3
- Haaland, Thomas og Sten-Erik Clausen (2005a), "Data og metode". I Thomas Haaland, Sten-Erik Clausen og Berit Schei (red.) *Vold i parforhold - ulike perspektiver*. (31-41) Oslo: NIBR-rapport 2005:3
- Haaland, Thomas og Sten-Erik Clausen (2005b), "Trusler og maktbruk i parforhold. Utbredelse". I Thomas Haaland, Sten-Erik Clausen og Berit Schei (red.) *Vold i parforhold - ulike perspektiver*. (57-90) Oslo: NIBR-rapport 2005:3
- Haaland, Thomas og Sten-Erik Clausen (2005c), "Fysisk maktbruk, slagsmål og vold". I Thomas Haaland, Sten-Erik Clausen og Berit Schei (red.) *Vold i parforhold - ulike perspektiver*. (91-109) Oslo: NIBR-rapport 2005:3
- Haaland, Thomas og Sten-Erik Clausen (2005d), "Vold i likeverdige og ikke-likeverdige parforhold". I Thomas Haaland, Sten-Erik Clausen og Berit Schei (red.) *Vold i parforhold - ulike perspektiver*. (110- 126) Oslo: NIBR-rapport 2005:3
- Haaland, Thomas og Sten-Erik Clausen (2005e), "Fortsatt samliv etter maktbruk og vold?". I Thomas Haaland, Sten-Erik Clausen og Berit Schei (red.) *Vold i parforhold - ulike perspektiver*. (127-153) Oslo: NIBR-rapport 2005:3

- Heckert, D. A., T. C. Nowak, et al. (1998), "The impact of husbands' and wives' relative earnings on marital disruption." *Journal of Marriage and the Family* 60(3): 690-703
- Hedström, Peter (2005), *Dissecting the social. On the Principles of Analytical Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heiskanen, Markku og Minna Piispa (1998), *Faith, Hope, Battering. A Survey of Men's Violence against Women in Finland*. Helsinki: Official Statistics of Finland
- Helweg-Larsen, Karin og Marie L. Frederiksen (2007), *Mænds vold mod kvinder*. København: Statens institut for Folkesundhed
- Hjemdal, Ole-Kristian (2002). "Hva er vold? Myter og fakta". I Jonassen, W. (red). *Bak lukkede dører. Konferanse om familievold i Helseregion Vest. 16. - 18. september 2002*. Konferanserapport 4: 11-36. HiO-notat 2003 nr 11. Høgskolen i Oslo.
- Holmberg, Carin og Ulrica Stjernqvist (2005), *Våldsamt lika och olika – Om våld i samkönade parrelationer*. Rapport nr 36. Stockholm: Centrum för Genusstudier
- Holter, Øystein Gullvåg (2002), "Vold i mannsforskningens lys". I Råkil, Marius (red.) *Menns vold mot kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. (205-223) Oslo: Kunnskapsforlaget
- Hornung, C. A., B. C. McCullough & T. Sugimoto (1981), "STATUS RELATIONSHIPS IN MARRIAGE - RISK-FACTORS IN SPOUSE ABUSE." *Journal of Marriage and the Family* 43(3): 675-692
- Hornung, C. A. & B. C. McCullough (1981), "STATUS RELATIONSHIPS IN DUAL-EMPLOYMENT MARRIAGES - CONSEQUENCES FOR PSYCHOLOGICAL WELL-BEING." *Journal of Marriage and the Family* 43(1): 125-141
- Hughes, J. A, W. W Sharrock, P. J. Martin (2003), *Understanding Classical Sociology*. (2nd ed.) London: Sage Publications
- Isdal, Per (2000), *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget
- Johnson, Michael P. (1995), "Patriarchal Terrorism and Common Couple Violence: Two Forms of Violence against Women". *Journal of Marriage and Family* 57(2): 283-294

- Johnson, Michael P. and Kathleen J. Ferraro (2000), "Research on domestic violence in the 1990s: Making distinctions". *Journal of Marriage and the Family* 62(4): 948-963
- Johnson, Michael P. and Janel M. Leone (2005), "The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence - Findings from the national violence against women survey". *Journal of Family Issues* 26(3): 322-349
- Johnson, Michael P. (2008), *A Typology of Domestic Violence*. Boston: Northeastern University Press
- Kaukinen, Catherine (2004), "Status Compatibility, Physical Violence, and Emotional Abuse in Intimate Relationships". *Journal of Marriage and Family* 66: 452-471
- Kalmuss, D. S. and M. A. Straus (1982), "WIFE MARITAL DEPENDENCY AND WIFE ABUSE". *Journal of Marriage and the Family* 44(2): 277-286
- Kimmel, M. S. (2002), "'Gender symmetry" in domestic violence - A substantive and methodological research review". *Violence against Women* 8(11): 1332-1363
- Levinson, D. (1989), *Family violence in cross-cultural perspective*. Newbury Park: Sage publications
- Lieberson, Stanley (1987), *Making it count. The improvement of Social Research and Theory*. Berkley: University of California Press
- Lilly, J. R, F. T. Cullen & R. A. Ball (2007), *Criminological Theory. Context and Consequences*. (4th ed). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Lockhart, L. L., B. W. White, et al. (1994). "LETTING OUT THE SECRET - VIOLENCE IN LESBIAN RELATIONSHIPS." *Journal of Interpersonal Violence* 9(4): 469-492
- Lorentzen, Jørgen (2006), "Forskning på menn og maskuliniteter". I Jørgen Lorentzen and W. Mühleisen (red.) *Kjønnsforskning. En grunnbok*. (121-135) Oslo: Universitetsforlaget
- Loseke, Donileen R. (2005), "Through a Sociological Lens: The Complexities of Family Violence". I Loseke, D. R., R. Gelles, M. Cavanaugh (red), *Current controversies on family violence*. 2nd ed. (35-48) Thousand Oaks: Sage Publications

- Loseke, D. R., R. Gelles, M. Cavanaugh (2005), *Current controversies on family violence*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publications
- Lundgren, E., G. Heimer, J. Westerstrand og A-M. Kalliokoski (2001), *Slagen Dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfattningsundersökning*. Umeå: Fritzes Offentliga Publikationer
- Macmillan, Ross and Rosemary Gartner (1999), "When she brings home the bacon: Labor-force participation and the risk of spousal violence against women." *Journal of Marriage and the Family* 61(4): 947-958
- McCloskey, Laura A. (1996), "Socioeconomic and coercive power within the family". *Gender & Society* 10(4): 449-463
- McHugh, Maureen C. and Irene H. Frieze (2006), "Intimate partner violence - New directions". *Annals New York Academy of Sciences* 1087: 121-141
- Mood, C. (2010). "Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It." *European Sociological Review* 26(1): 67-82.
- Møller, Mogens (2000), *I fars vold*. Oslo, Kommuneforlaget
- Nordfjell, Ole B. (2009), *Menn utsatt for vold i nære relasjoner. En vurdering av omfang og hjelpebehov sett i lys av Reformers erfaringer*. Oslo: Reform - ressurscenter for menn
- Ono, H. (1998), "Husbands' and wives' resources and marital dissolution" *Journal of Marriage and the Family* 60(3): 674-689
- Outlaw, Maureen (2009), "No One Type of Intimate Partner Abuse: Exploring Physical and Non-Physical Abuse Among Intimate Partners". *Journal of Family Violence* 24(4): 263-272
- Pape, Hilde (2003), "Vold og krenkelser i unge menneskers parforhold". *Tidsskrift for Den norske lægeforening* 123(15): 2016–20
- Pape, Hilde & Kari Stefansen (2004), *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. Rapport nr. 1/2004. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

- Pape, Hilde og Kari Stefansen (2006), "Kjønn og vold". I Jørgen Lorentzen and W. Mühleisen (red.) *Kjønnsforskning. En grunnbok.* (207-217) Oslo: Universitetsforlaget
- Riggs, David S., Marie B. Caulfield, Amy E. Street (2000), "Risk for domestic violence: Factors associated with perpetration and victimization". *Journal of Clinical Psychology* 56(10): 1289-1316
- Ringdal, Kristen (2007), *Enhet og mangfold.* (2.utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Salari, Sonia M. and Bret M. Baldwin (2002), "Verbal, physical, and injurious aggression among intimate couples over time". *Journal of Family Issues* 23(4): 523-550
- Schei, Berit (2005), "Vold mot kvinner i nære relasjoner – et viktig folkehelseproblem". I Thomas Haaland, Sten-Erik Clausen og Berit Schei (red.) *Vold i parforhold - ulike perspektiver.* (187-203) Oslo: NIBR-rapport 2005:3
- Schütt, N. M., M. L. Frederiksen & K. Helweg-Larsen (2008), *Unge og kærester vold i Danmark. En landsdækkende undersøgelse av omfang, karakter og følger af vold blant 16-24-åringer med fokus på kæresterforhold.* København: Reproavdelingen, University of Copenhagen
- Skog, Ole-Jørgen (2006), *Skam og skade.* Oslo: Gyldendal
- Skog, Ole-Jørgen (2009), *Å forklare sosiale fenomener.* (2.utg, revidert). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Straus, Murray A. (1979), "Measuring intrafamily conflict and violence: The conflict tactics scales". *Journal of Marriage and the Family* 41: 75-88
- Straus, Murray A., R. J. Gelles & S. K. Steinmetz (2006), *Behind Closed Doors: violence in the American Family.* (orig. version: 1980) New Brunswick: Transaction Publishers.
- Sullivan, Oriel og Jonathan Gershuny (2010), *Relative human capital resources and the performance of housework within couples: a longitudinal analysis.* Upublisert rapport.
- Tichenor, Veronica J. (1999), "Status and income as gendered resources: The case of marital power". *Journal of Marriage and the Family* 61(3): 638-650

Tufte, P. (2000): *En intuitiv innføring i logistisk regresjon*. Arbeidsnotat nr. 8 2000. Statens institutt for forbruksforskning SIFO.

Ve, Hildur (1992), "Sosiologi og forståelse av kjønn". I Arnhild Taksdal og Karin Widerberg (red.) *Forståelser av kjønn i samfunnsvitenskapenes fag og kvinneforskning*. (149-170) Oslo: ad Notam Gyldendal

Williams, Stacey L. and Irene H. Frieze (2005), "Patterns of violent relationships, psychological distress, and marital satisfaction in a national sample of men and women". *Sex Roles* 52(11-12): 771-784

Wrong, Dennis H. (1961), "THE OVERSOCIALIZED CONCEPTION OF MAN IN MODERN SOCIOLOGY." *American Sociological Review* 26(2): 183-193

Yllö, Kersti A. (2005), "Through a Feminist Lens: Gender, Diversity, and Violence: Extending the Feminist Framwork". I Loseke, D. R., R. Gelles, M. Cavanaugh (red), *Current controversies on family violence*. 2nd ed. (19-34) Thousand Oaks: Sage Publications

URL:

Stefansen K., H. Pape, O. K. Hjemdal, S-E. Clausen, T. Haaland:

<http://www.dagbladet.no/kultur/2005/11/15/449363.html> (lesedato 14.10. 2010)

http://www.ssb.no/ola_kari/utdanning_2010.pdf (lesedato 18.01.2011)

<http://www.ssb.no/likestilling/main.shtml> (lesedato 18.01.2011).

Oppgaven inneholder 38657 ord, inkludert fotnoter.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Vedlegg

Vedlegg A : Utdanning

Tabell A.1 Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå (sammenslåtte grupper). Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere utdanning	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Likt utdanningsnivå	1.192 *	.916 (*)	.907 (*)	.874 (*)	.995 *	.965 (*)
	(.477)	(.505)	(.506)	(.507)	(.508)	(.511)
Høyere utdanning	.474 ns	.193 ns	.220 ns	.132 ns	.362 ns	.280 ns
	(.563)	(.587)	(.587)	(.591)	(.590)	(.595)
Individuelt utdanningsnivå (0 = ingen, 8 = forskernivå)		.172 (*)	.164 (*)	.230 *	.103 ns	.167 (*)
		(.096)	(.096)	(.098)	(.099)	(.101)
Alder			.025 ns	.018 ns	.016 ns	.007 ns
			(.034)	(.033)	(.035)	(.034)
Alder partner (1=18-23, 8= 60+)			-.173 ns	-.147 ns	-.184 ns	-.156 ns
			(.185)	(.176)	(.189)	(.181)
Gift (1=ja)			.414 ns	.433 ns	.497 ns	.524 ns
			(.331)	(.333)	(.336)	(.338)
Helsetilstand (1=meget god, 5 = meget dårlig)				.479 ***		.545 ns
				(.151)		(.577)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)					.757 **	.839 (*)
					(.288)	(.498)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)					-.378 ns	-.419 ns
					(.267)	(.263)
Helse* eget alkoholbruk						-.003 ns
						(.176)
Konstantledd	-4.217 ***	-4.778 ns	-5.242 ***	-6.318 ***	-5.807 ***	-7.069 ***
	(.450)	(.551)	(.905)	(.973)	(.989)	(1.629)
-2LL (df)	485,977 (2)	482,660 (3)	480, 030 (6)	470, 696 (7)	471,576 (8)	460,349 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	3,317 (*)	2,630 ns	9,334 **	8,453 *	19,680 ***
Nagelkerke R ²	.024	.032	.038	.060	.058	.083
N	1661	1661	1661	1661	1661	1661

ns p >0.10, (*) p <0.10, * p <0.05, ** p <0.01, *** p <0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Tabell A.2 Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå (sammenslåtte grupper). Menn.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere utdanning	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Likt utdanningsnivå	-.007 ns (.189)	.264 ns (.201)	.334 ns (.204)	.323 ns (.205)	.313 ns (.205)	.316 ns (.206)
Høyere utdanning	.448 * (.222)	.762 *** (.238)	.923 *** (.246)	.899 *** (.247)	.894 *** (.248)	.877 *** (.249)
Individuelt utdanningsnivå (0 = ingen, 8 = forskernivå)		-.197 *** (.054)	-.211 *** (.057)	-.192 *** (.058)	-.195 *** (.058)	-.180 ** (.059)
Alder			.025 ns (.016)	.023 ns (.016)	.024 ns (.016)	.023 ns (.016)
Alder partner (1 = 18-23, 8 = 60+)			-.291 ** (.094)	-.286 ** (.094)	-.271 ** (.095)	-.267 ** (.096)
Gift (1 = ja)			-.408 * (.167)	-.404 * (.168)	-.436 ** (.169)	-.440 ** (.170)
Helsetilstand (1 = meget god, 5 = meget dårlig)				.151 ns (.095)		.687 * (.327)
Alkoholbruk (1 = aldri, 5 = hver dag)					-.140 ns (.123)	.236 ns (.254)
Alkoholbruk partner (1 = aldri, 5 = hver dag)					-.012 ns (.118)	-.019 ns (.118)
Helse* eget alkoholbruk						-.182 (*) (.106)
Konstantledd	-1.861 *** (.162)	-1.230 *** (.235)	-.865 (*) (.471)	-1.185 * (.514)	-.503 ns (.521)	-1.905 * (.848)
-2LL (df)	248,899 (2)	1235,102 (3)	1206,589 (6)	1204,129 (7)	1203,932 (8)	1198,605 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	13,797 ***	28,513 ***	2,459 ns	2,656 ns	7,983 (*)
Nagelkerke R ²	.008	.024	.056	.059	.059	.065
N	1515	1515	1515	1515	1515	1515

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Tabell A.3 Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå (sammenslåtte grupper). Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere utdanning	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Likt utdanningsnivå	.302 ns (.255)	.771 ** (.266)	.784 ** (.266)	.752 ** (.267)	.791 ** (.267)	.781 ** (.269)
Høyere utdanning	.387 ns (.288)	.909 ** (.301)	.977 *** (.304)	.929 ** (.307)	.987 *** (.307)	.976 ** (.310)
Individuelt utdanningsnivå (0 = ingen, 8 = forskernivå)		-.387 *** (.071)	-.429 *** (.075)	-.381 *** (.077)	-.437 *** (.077)	-.399 *** (.078)
Alder			-.018 ns (.022)	-.022 ns (.022)	-.020 ns (.022)	-.025 ns (.022)
Alder partner (1 = 18-23, 8 = 60+)			-.022 ns (.116)	-.013 ns (.115)	-.024 ns (.117)	-.022 ns (.115)
Gift (1 = ja)			-.240 ns (.208)	-.234 ns (.209)	-.224 ns (.209)	-.220 ns (.211)
Helsetilstand (1 = meget god, 5 = meget dårlig)				.353 *** (.105)		.956 ** (.313)
Alkoholbruk (1 = aldri, 5 = hver dag)					-.036 ns (.157)	.532 (*) (.300)
Alkoholbruk partner (1 = aldri, 5 = hver dag)					.131 ns (.163)	.098 ns (.166)
Helse* eget alkoholbruk						-.218 * (.109)
Konstantledd	-2.733 *** (.225)	-1.530 *** (.310)	-.425 ns (.576)	-1.207 (*) (.623)	-.639 ns (.630)	-2.829 ** (.959)
-2LL (df)	909,897 (2)	877,486 (3)	868,699 (6)	857,826 (7)	867,831 (8)	852,711 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	32,419 ***	8,787 *	10,873 ***	0,869 ns	15,988 **
Nagelkerke R ²	.003	.049	.061	.076	.062	.083
N	1661	1661	1661	1661	1661	1661

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Tabell A.4 Binær logistisk regresjon. Erfaringer med både fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå. Menn.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere utdanning	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Likt utdanningsnivå	-.293 ns (.294)	-.359 ns (.325)	-.267 ns (.327)	-.311 ns (.330)	-.247 ns (.328)	-.299 ns (.331)
Høyere utdanning	.096 ns (.360)	.028 ns (.386)	.197 ns (.394)	.118 ns (.399)	.219 ns (.396)	.132 ns (.400)
Myc høyere utdanning	-.415 ns (1.047)	-.534 ns (1.075)	-.207 ns (1.088)	-.303 ns (1.091)	-.178 ns (1.088)	-.215 ns (1.093)
Individuelt utdanningsnivå (0 = ingen, 8 = forskernivå)		.043 ns (.089)	.024 ns (.094)	.083 ns (.096)	.012 ns (.096)	.071 ns (.098)
Alder			-.033 ns (.027)	-.037 ns (.027)	-.033 ns (.027)	-.036 ns (.026)
Alder partner (1=18-23, 8 = 60+)			.042 ns (.154)	.048 ns (.151)	.026 ns (.156)	.024 ns (.153)
Gift (1=ja)			-.258 ns (.275)	-.241 ns (.278)	-.237 ns (.278)	-.214 ns (.281)
Helsetilstand (1=meget god, 5 = meget dårlig)				.446 ** (.151)		-.051 ns (.573)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)					.056 ns (.212)	-.312 ns (.435)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)					.050 ns (.197)	.099 ns (.195)
Helse* eget alkoholbruk						.161 ns (.176)
Konstantledd	-2.843 *** (.242)	-2.984 *** (.379)	-1.675 * (.751)	-2.679 *** (.824)	-1.916 * (.846)	-1.920 ns (1.451)
-2LL (df)	577, 216 (3)	576,978 (4)	570,391 (7)	562,028 (8)	569,974 (9)	560,570 (11)
Endring i -2LL (sig)	-	0,238 ns	6,587 (*)	8,362 **	0,417 ns	9,821 *
Nagelkerke R ²	.004	.005	.018	.036	.019	.039
N	1515	1515	1515	1515	1515	1515

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Tabell A.5 Binær logistisk regresjon. Erfaringer med både fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå. Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere utdanning	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Likt utdanningsnivå	.299 ns (.363)	.451 ns (.384)	.443 ns (.384)	.408 ns (.386)	.421 ns (.385)	.394 ns (.387)
Høyere utdanning	.235 ns (.435)	.373 ns (.450)	.389 ns (.452)	.339 ns (.454)	.355 ns (.455)	.318 ns (.457)
Myc høyere utdanning	1.311 * (.537)	1.610 ** (.598)	1.665 ** (.602)	1.554 ** (.607)	1.597 ** (.607)	1.504 * (.611)
Individuelt utdanningsnivå (0 = ingen, 8 = forskernivå)		-.110 ns (.096)	-.116 ns (.098)	-.069 ns (.100)	-.105 ns (.101)	-.064 ns (.102)
Alder			.028 ns (.031)	.023 ns (.030)	.029 ns (.031)	.024 ns (.031)
Alder partner (1=18-23, 8 = 60+)			-.180 ns (.168)	-.162 ns (.163)	-.184 ns (.168)	-.165 ns (.165)
Gift (1=ja)			-.039 ns (.293)	-.034 ns (.293)	-.040 ns (.294)	-.036 ns (.296)
Helsetilstand (1=meget god, 5 = meget dårlig)				.326 * (.144)		-.189 ns (.456)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)					-.248 ns (.206)	-.597 ns (.391)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)					.241 ns (.216)	.220 ns (.215)
Helse* eget alkoholbruk						.181 ns (.153)
Konstantledd	-3.509 *** (.321)	-3.160 *** (.441)	-3.388 *** (.808)	-4.103 *** (.870)	-3.479 *** (.883)	-3.116 * (1.311)
-2LL (df)	537,052 (3)	535,744 (4)	534,540 (7)	529,698 (8)	533,017 (9)	527,165 (11)
Endring i -2LL (sig)	-	1,308 ns	1,204 ns	4,842 *	1,523 ns	7,374 ns
Nagelkerke R ²	.011	.014	.017	.027	.020	.033
N	1661	1661	1661	1661	1661	1661

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Tabell A.6 Binær logistisk regresjon. Erfaringer med både fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativt utdanningsnivå (sammenslåtte grupper). Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere utdanning	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Likt utdanningsnivå	.299 ns (.363)	.389 ns (.384)	.381 ns (.385)	.347 ns (.386)	.358 ns (.386)	.332 ns (.387)
Høyere utdanning	.483 ns (.402)	.577 ns (.423)	.595 ns (.425)	.535 ns (.428)	.554 ns (.428)	.508 ns (.431)
Individuelt utdanningsnivå (0 = ingen, 8 = forskernivå)		-.063 ns (.092)	-.068 ns (.094)	-.021 ns (.096)	-.056 ns (.096)	-.016 ns (.098)
Alder			.025 ns (.031)	.020 ns (.030)	.026 ns (.031)	.022 ns (.031)
Alder partner (1=18-23, 8 = 60+)			-.158 ns (.166)	-.142 ns (.161)	-.164 ns (.166)	-.148 ns (.163)
Gift (1=ja)			-.054 ns (.292)	-.048 ns (.292)	-.054 ns (.293)	-.050 ns (.295)
Helsetilstand (1=meget god, 5 = meget dårlig)				.339 * (.143)		-.178 ns (.453)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)					-.266 ns (.205)	-.612 ns (.389)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)					.263 ns (.217)	.237 ns (.216)
Helse* eget alkoholbruk						.181 ns (.152)
Konstantledd	-3.509 *** (.321)	-3.307 *** (.433)	-3.518 *** (.798)	-4.269 *** (.862)	-3.628 *** (.874)	-3.294 * (1.300)
-2LL (df)	540,807 (2)	540,331 (3)	539,374 (6)	534,085 (7)	537,594 (8)	531,348 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	0,476 ns	0,957 ns	5,289 *	1,780 ns	8,027 (*)
Nagelkerke R ²	.003	.004	.006	.018	.01	.024
N	1616	1616	1616	1616	1616	1616

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Vedlegg B : Sysselsettingsstatus

Tabell B.1 Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus. Menn.

Modell	1	2	3	4	5
Begge i arbeid	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Mann i arbeid, partner uten arbeid	.697 * (.291)	.669 * (.293)	.614 * (.296)	.706 * (.296)	.635 * (.298)
Mann uten arbeid, partner i arbeid	-.079 ns (.606)	-.133 ns (.608)	-.425 ns (.622)	-.103 ns (.610)	-.398 ns (.623)
Ingen i arbeid	.182 ns (.739)	.085 ns (.748)	-.243 ns (.762)	.119 ns (.752)	-.185 ns (.768)
Alder		-.035 ns (.027)	-.041 ns (.027)	-.035 ns (.027)	-.039 ns (.027)
Alder partner (1=18-23, 8 = 60 +)		.080 ns (.158)	.086 ns (.157)	.058 ns (.160)	.053 ns (.158)
Gift (1=ja)		-.316 ns (.270)	-.267 ns (.273)	-.292 ns (.272)	-.234 ns (.276)
Helsetilstand (1=meget god, 5=meget dårlig)			.444 ** (.153)		.040 ns (.573)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)				.053 ns (.208)	-.250 ns (.429)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)				.103 ns (.195)	.152 ns (.194)
Helse* eget alkoholbruk					.132 ns (.175)
Konstantledd	-3.126 *** (.143)	-1.822 ** (.622)	-2.523 *** (.668)	-2.245 ** (.776)	-2.150 ns (1.394)
-2LL (df)	582,357 (3)	575,650 (6)	567,490 (7)	574,657 (8)	565,575 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	6,708 (*)	8,159 **	0,993 ns	10,075 *
Nagelkerke R ²	.011	.024	.041	.026	.045
N	1540	1540	1540	1540	1540

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Tabell B.2 Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ sysselsettingsstatus. Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5
Begge i arbeid	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Kvinne i arbeid, partner uten arbeid	1.083 ** (.365)	1.143 ** (.372)	1.116 ** (.373)	1.106 ** (.375)	1.083 ** (.376)
Kvinne uten arbeid, partner i arbeid	.020 ns (.390)	.020 ns (.390)	-.264 ns (.407)	-.031 ns (.397)	-.280 ns (.409)
Ingen i arbeid	.364 ns (.740)	.449 ns (.745)	.071 ns (.763)	.463 ns (.749)	.137 ns (.767)
Alder		.026 ns (.030)	.020 ns (.029)	.029 ns (.030)	.022 ns (.030)
Alder partner (1=18-23, 8=60+)		-.172 ns (.160)	-.157 ns (.157)	-.183 ns (.160)	-.166 ns (.158)
Gift (1=ja)		-.013 ns (.290)	-.003 ns (.292)	-.019 ns (.291)	-.005 ns (.293)
Helsetilstand (1=meget god, 5=meget dårlig)			.430 ** (.145)		.087 ns (.439)
Alkoholbruk (1=aldri, 5=hver dag)				-.244 ns (.201)	-.446 ns (.385)
Alkoholbruk partner (1=aldri, 5=hver dag)				.218 ns (.212)	.183 ns (.213)
Helse* eget alkoholbruk					.120 ns (.149)
Konstantledd	-3.335 *** (.150)	-3.588 *** (.621)	-4.226 *** (.656)	-3.596 *** (.749)	-3.541 ** (1.189)
-2LL (df)	551,737 (3)	550,541 (6)	542,187 (7)	549,089 (8)	540,674 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	1,196 ns	8,354 **	1,452 ns	9,867 *
Nagelkerke R ²	.015	.018	.035	.021	.038
N	1711	1711	1711	1711	1711

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Vedlegg C : Utdanning

Tabell C.1: Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativ inntekt. Menn.

Modell	1	2	3	4	5	6
Mye lavere inntekt (<i>< 32 % av felles inntekt</i>)	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Lavere inntekt (<i>32-47 % av felles inntekt</i>)	.768 ns (.793)	.468 ns (.818)	.608 ns (.826)	.606 ns (.826)	.782 ns (.832)	.753 ns (.833)
Omtrent lik inntekt (<i>48-52 % av felles inntekt</i>)	.212 ns (.771)	-.140 ns (.810)	-.050 ns (.816)	-.049 ns (.816)	.100 ns (.819)	.068 ns (.820)
Høyere inntekt (<i>53-68 % av felles inntekt</i>)	.613 ns (.738)	.057 ns (.826)	.200 ns (.834)	.198 ns (.834)	.410 ns (.841)	.381 ns (.841)
Mye høyere inntekt (<i>> 68 % av felles inntekt</i>)	-.057 ns (.768)	-.580 ns (.844)	-.465 ns (.852)	-.468 ns (.852)	-.205 ns (.859)	-.218 ns (.860)
Individuell inntekt (<i>1=0-100.000, 7=450.000 +</i>)		.125 ns (.082)	.145 ns (.084)	.147 (*) (.086)	.085 ns (.087)	.086 ns (.089)
Alder			-.052 * (.026)	-.052 * (.026)	-.050 (*) (.026)	-.053 * (.026)
Alder partner (<i>1=18-23, 8=60+</i>)			.152 ns (.148)	.152 ns (.148)	.101 ns (.148)	.115 ns (.149)
Gift (1=ja)			.164 ns (.266)	.164 ns (.266)	.227 ns (.271)	.224 ns (.272)
Helsetilstand (<i>1=meget god, 5=meget dårlig</i>)				.023 ns (.155)		.983 (*) (.593)
Alkoholbruk (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					.272 ns (.210)	.852 * (.422)
Alkoholbruk partner (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					.152 ns (.189)	.130 ns (.188)
Helse*egget alkoholbruk						-.292 ns (.178)
Konstantledd	-3.219 *** (.721)	-3.364 *** (.727)	-2.222 ns (.880)	-2.266 * (.930)	-3.383 *** (.997)	-5.200 *** (1.521)
-2LL (df)	649,013 (4)	646,635 (5)	641,192 (8)	641,171 (9)	634,460 (10)	631,892 (12)
Endring i -2LL (sig)	-	2,378 ns	5,443 ns	0,021 ns	6,732 *	9,3 (*)
Nagelkerke R ²	.013	.018	.028	.028	.040	.045
N	1527	1527	1527	1527	1527	1527

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Tabell C.2: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk fra nåværende partner, etter relativ inntekt. Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5	6
Mye lavere inntekt (<i>< 32 % av felles inntekt</i>)	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Lavere inntekt (<i>32-47 % av felles inntekt</i>)	.127 ns (.337)	-537 ns (.419)	-513 ns (.421)	-580 ns (.423)	-456 ns (.421)	-522 ns (.423)
Omtrent lik inntekt (<i>48-52 % av felles inntekt</i>)	.171 ns (.392)	-763 ns (.540)	-730 ns (.548)	-810 ns (.555)	-632 ns (.552)	-693 ns (.560)
Høyere inntekt (<i>53-68 % av felles inntekt</i>)	-.009 ns (.576)	-1.152 ns (.714)	-1.091 ns (.726)	-1.217 (*) (.732)	-.947 ns (.729)	-1.050 ns (.739)
Mye høyere inntekt (<i>> 68 % av felles inntekt</i>)	-.504 ns (1.046)	-1.361 ns (1.101)	-1.327 ns (1.103)	-1.459 ns (1.105)	-1.131 ns (1.098)	-1.239 ns (1.103)
Individuell inntekt (<i>1=0-100.000, 7=450.000 +</i>)		.316 ** (.110)	.314 ** (.112)	.405 *** (.117)	.252 * (.116)	.338 * (.121)
Alder			.027 ns (.034)	.016 ns (.033)	.020 ns (.034)	.008 ns (.034)
Alder partner (<i>1=18-23, 8 = 60 +</i>)			-.258 ns (.186)	-.229 ns (.179)	-.269 ns (.190)	-.236 ns (.182)
Gift (1=ja)			.403 ns (.331)	.400 ns (.333)	.470 ns (.336)	.474 ns (.339)
Helsetilstand (<i>1=meget god, 5=meget dårlig</i>)				.502 *** (.154)		.601 ns (.562)
Alkoholbruk (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					.757 ** (.290)	.867 (*) (.493)
Alkoholbruk partner (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					-.397 ns (.275)	-.445 ns (.274)
Helse* eget alkoholbruk						-.018 ns (.172)
Konstantledd	-3.408 *** (.272)	-3.883 *** (.320)	-4.082 *** (.724)	-5.051 *** (.792)	-4.741 *** (.846)	-5.944 *** (1.519)
-2LL (df)	503,479 (4)	495,079 (5)	491,406 (8)	481,550 (9)	483,171 (10)	471,945 (12)
Endring i -2LL (sig)	-	8,4 **	3,674 ns	9,855 **	8,234 *	19,461 ***
Nagelkerke R ²	.002	.021	.029	.052	.048	.073
N	1676	1676	1676	1676	1676	1676

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Tabell C.3: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ inntekt (sammenslåtte grupper). Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere inntekt (<i>< 47 % av felles inntekt</i>)	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Omtrent lik inntekt (<i>48-52 & av felles inntekt</i>)	.082 ns (.230)	.338 ns (.242)	.282 ns (.244)	.266 ns (.245)	.295 ns (.245)	.270 ns (.246)
Høyere inntekt (<i>>53 % av felles inntekt</i>)	.237 ns (.286)	.640 * (.312)	.560 (*) (.316)	.528 (*) (.317)	.580 (*) (.318)	.539 (*) (.319)
Individuell inntekt (<i>1=0-100.000, 7=450.000 +</i>)		-.218 *** (.068)	-.200 ** (.070)	-.148 * (.072)	-.211 ** (.072)	-.162 * (.074)
Alder			-.003 ns (.022)	-.009 ns (.021)	-.004 ns (.022)	-.011 ns (.021)
Alder partner (<i>1=18-23, 8 = 60 +</i>)			-.017 ns (.115)	-.014 ns (.113)	-.018 ns (.115)	-.017 ns (.113)
Gift (<i>1=ja</i>)			-.236 ns (.211)	-.221 ns (.212)	-.216 ns (.212)	-.201 ns (.214)
Helsetilstand (<i>1=meget god, 5 = meget dårlig</i>)				.341 *** (.107)		.876 ** (.315)
Alkoholbruk (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					-.025 ns (.157)	.452 ns (.292)
Alkoholbruk partner (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					.132 ns (.163)	.103 ns (.166)
Helse* eget alkoholbruk						-.193 (*) (.108)
Konstantledd	-2.546 *** (.113)	-1.995 *** (.198)	-1.698 *** (.444)	-2.331 *** (.489)	-1.961 *** (.529)	-3.799 *** (.875)
-2LL (df)	898,736 (2)	887,928 (3)	885,557 (6)	875,833 (7)	884,576 (8)	871,591 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	10,808 ***	2,371 ns	9,725 **	0,982 ns	13,966 **
Nagelkerke R ²	.001	.016	.02	.034	.021	.04
N	1676	1676	1676	1676	1676	1676

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.

Tabell C.4: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ inntekt. Menn.

Modell	1	2	3	4	5	6
Mye lavere inntekt (<i>< 32 % av felles inntekt</i>)	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Lavere inntekt (<i>32-47 % av felles inntekt</i>)	- .908 ns (1.014)	- .847 ns (1.032)	- .842 ns (1.037)	- .842 ns (1.040)	- .797 ns (1.040)	- .753 ns (1.043)
Omtrent lik inntekt (<i>48-52 % av felles inntekt</i>)	.417 ns (.763)	.487 ns (.792)	.455 ns (.797)	.523 ns (.803)	.493 ns (.799)	.600 ns (.807)
Høyere inntekt (<i>53-68 % av felles inntekt</i>)	.057 ns (.748)	.172 ns (.829)	.168 ns (.837)	.189 ns (.845)	.222 ns (.841)	.281 ns (.851)
Mye høyere inntekt (<i>> 68 % av felles inntekt</i>)	.436 ns (.751)	.543 ns (.821)	.514 ns (.829)	.495 ns (.836)	.583 ns (.836)	.585 ns (.843)
Individuell inntekt (<i>1=0-100.000, 7=450.000 +</i>)		-.026 ns (.082)	.018 ns (.086)	.082 ns (.090)	.002 ns (.089)	.071 ns (.093)
Alder			-.035 ns (.027)	-.045 ns (.027)	-.034 ns (.027)	-.044 ns (.027)
Alder partner (<i>1=18-23, 8 = 60 +</i>)			.096 ns (.158)	.109 ns (.156)	.081 ns (.159)	.086 ns (.157)
Gift (<i>1=ja</i>)			-.285 ns (.279)	-.233 ns (.281)	-.263 ns (.281)	-.209 ns (.284)
Helsetilstand (<i>1=meget god, 5 = meget dårlig</i>)				.498 *** (.156)		.016 ns (.580)
Alkoholbruk (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					.047 ns (.214)	-.316 ns (.442)
Alkoholbruk partner (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					.068 ns (.199)	.109 ns (.198)
Helse* eget alkoholbruk						.155 ns (.178)
Konstantledd	-3.219 *** (.721)	-3.188 *** (.727)	-2.189 * (.900)	-3.195 *** (.965)	-2.506 * (1.020)	-2.530 ns (1.552)
-2LL (df)	568,302 (4)	568,198 (5)	563,416 (8)	553,635 (9)	562,931 (10)	552,051 (12)
Endring i -2LL (sig)	-	0,103 ns	4,783 ns	9,781 **	0,484 ns	11,089 *
Nagelkerke R ²	.013	.013	.023	.043	.024	.046
N	1527	1527	1527	1527	1527	1527

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i

Tabell C.5: Binær logistisk regresjon. Erfaringer med fysisk maktbruk og psykisk vold fra nåværende partner, etter relativ inntekt (sammenslåtte grupper). Kvinner.

Modell	1	2	3	4	5	6
Lavere inntekt (<i>< 47 % av felles inntekt</i>)	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>	<i>ref.</i>
Omtrent lik inntekt (<i>48-52 & av felles inntekt</i>)	.221 ns (.319)	.410 ns (.334)	.425 ns (.338)	.407 ns (.338)	.422 ns (.338)	.418 ns (.339)
Høyere inntekt (<i>> 53 % av felles inntekt</i>)	.926 ** (.324)	1.221 *** (.364)	1.251 *** (.372)	1.212 *** (.373)	1.237 *** (.376)	1.213 *** (.379)
Individuell inntekt (<i>1=0-100.000, 7=450.000 +</i>)		-.158 (*) (.090)	-.170 (*) (.093)	-.105 ns (.096)	-.161 (*) (.096)	-.102 ns (.099)
Alder			.025 ns (.030)	.017 ns (.029)	.026 ns (.030)	.018 ns (.030)
Alder partner (<i>1=18-23, 8= 60+</i>)			-.114 ns (.159)	-.100 ns (.153)	-.127 ns (.159)	-.111 ns (.155)
Gift (<i>1=ja</i>)			-.018 ns (.291)	-.003 ns (.292)	-.019 ns (.292)	.002 ns (.294)
Helsetilstand (<i>1=meget god, 5 = meget dårlig</i>)				.398 ** (.144)		.020 ns (.429)
Alkoholbruk (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					-.222 ns (.197)	-.462 ns (.377)
Alkoholbruk partner (<i>1=aldri, 5=hver dag</i>)					.218 ns (.207)	.182 ns (.207)
Helse*eget alkoholbruk						.134 ns (.146)
Konstantledd	-3.381 *** (.165)	-2.977 *** (.274)	-3.387 *** (.630)	-4.137 *** (.691)	-3.461 *** (.736)	-3.411 ** (1.176)
-2LL (df)	549,19	545,992 (3)	545,291 (6)	537,998 (7)	543,933 (8)	536,297 (10)
Endring i -2LL (sig)	-	3,196 (*)	0,701 ns	7,293 **	1,358 ns	8,993 (*)
Nagelkerke R ²	.015	.022	.023	.038	.026	.042
N	1676	1676	1676	1676	1676	1676

ns p > 0.10, (*) p < 0.10, * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001. *ref.*: referansekategori. Standardfeil i parentes.